

KWARTALNY BIULETYN INFORMACYJNY

WYDAWNICTWO BIURA DELEGATA MINISTRA W. R. i O. P. DO SPRAW OCHRONY PRZYRODY

QUARTERLY INFORMATION BULLETIN

EDITED BY THE BUREAU OF THE DELEGATE OF THE MINISTER OF CULTS AND PUBLIC INSTRUCTION FOR THE PROTECTION OF NATURE IN POLAND

KWARTAŁ III. 1936

KRAKÓW, LUBICZ 46

A. USTAWY, ROZPORZĄDZENIA I ZARZĄDZENIA WŁADZ PAŃSTWOWYCH

Ustawa z dnia 14 lipca 1936 r. o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 r. o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli (Dz. U. R. P. z dn. 22. VII. 1936 r. Nr 56).

Art. 1. W rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 16 lutego 1928 r. o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli (Dz. U. R. P. Nr 23, poz. 202), zmienionym rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3 grudnia 1930 r. (Dz. U. R. P. Nr 86, poz. 663) i art. 11 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr 110, poz. 976), wprowadza się zmiany następujące:

8) w art. 20:

ust. 1 otrzymuje brzmienie następujące:

«Przy sporządzaniu planów zabudowania powinny być uwzględniane wymagania estetyczne wyglądu miejscowości, a zeszpecenia, spowodowane nieunormowanym zabudowaniem, powinny być usuwane».

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*

Prezes Rady Ministrów: *Stawoj-Składkowski*

Minister Rolnictwa i Reform Rolnych: *J. Ponia-towski*

Ustawa z dnia 14 lipca 1936 r. o zalesianiu niektórych nieużytków (Dz. U. R. P. z dn. 22 lipca 1936 r. Nr 56).

Art. 1. (1) Obowiązkowi zalesienia podlegają nieużytki, nie stanowiące własności Państwa, których zalesienie potrzebne jest:

1) do zabezpieczenia gruntów przed zmywaniem i wyjąłowieniem, powstrzymania usuwania się ziemi i kamieni, przeszkodzenia tworzeniu się dzikich potoków, obrywaniu skał i spadkowi lawin,

2) do uchronienia brzegów wód przed obrywaniem się, a źródeł przed zasypywaniem,

3) do przeszkodzenia powstawaniu albo rozszerzaniu się piasków lotnych lub parowów.

(2) Nadto Minister Rolnictwa i Reform Rolnych może w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych zarządzać zalesienie nieużytków, jeżeli wymaga tego interes obrony Państwa.

Artykuły 2—5 określają sposób opracowania planu zalesienia i jego realizację.

Art. 6 (1) określa stosunek zalesionych terenów do przepisów podatkowych.

(2) Grunty, zalesione na podstawie przepisów ustawy niniejszej, są gruntami leśnymi w rozumieniu przepisów o ochronie lasów, nie stanowiących własności Państwa.

(3) Kto niszczy roślinność lub uszkadza urządzenia ochronne, zaprowadzone przy zalesieniu nieużytków w myśl przepisów ustawy niniejszej, podlega w drodze administracyjnej karze aresztu do 2 tygodni lub grzywny do 500 zł albo obu tym karom łącznie.

Art. 7. Wykonanie ustawy niniejszej porucza się Ministrowi Rolnictwa i Reform Rolnych.

Art. 8. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia i obowiązuje na całym obszarze Rzeczypospolitej.

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*

Prezes Rady Ministrów: *Stawoj-Składkowski*

Minister Rolnictwa i Reform Rolnych: *I. Ponia-towski*

Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej o państwowym gospodarstwie leśnym (Dz. U. R. P. z dnia 30 września 1936 r., Nr 75).

Z dekretu tego, liczącego 44 artykuły, duże znaczenie dla spraw ochrony przyrody mają następujące artykuły:

Art. 4. (1) Ogólna powierzchnia lasów i gruntów leśnych państwowego gospodarstwa leśnego nie może ulegać zmniejszeniu.

Art. 5. (1) Wszystkie grunty leśne powinny być trwale utrzymane pod uprawą leśną.

(2) Zmiana uprawy leśnej na inny rodzaj użytkowania może być dokonana jedynie w przypadkach określonych w dekreście niniejszym.

Art. 6. Lasy, które:

a) zabezpieczają glebę przed zmywaniem i wyjałowieniem, powstrzymują usuwanie się ziemi lub kamieni, przeszkadzają tworzeniu się dzikich potoków, obrywaniu się skał i spadkowi lawin;

b) chronią brzegi wód przed obrywaniem się, a źródła przed zasypaniem;

c) przeszkadzają powstawaniu albo rozszerzaniu się piasków lotnych lub parowów;

d) mają specjalne znaczenie dla obrony Państwa;

e) mają znaczenie przyrodniczo-naukowe;

f) leżą w granicach okręgu ochrony sanitarnej uzdrowisk, posiadających charakter użyteczności publicznej;

g) leżą w granicach administracyjnych miast i ośrodków przemysłowo-fabrycznych oraz w sferze interesów mieszkaniowych tych środowisk w rozumieniu przepisów o reformie rolnej, w stosunku zaś do miast liczących:

ponad 500.000 ludności — w odległości 50 km,

ponad 200.000 ludności — w odległości 30 km,

ponad 75.000 ludności — w odległości 15 km,

— mogą być uznane przez Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych za lasy ochronne.

Art. 7. Uznanie lasu za ochronny lub odjęcie mu tego charakteru następuje:

.....

c) w stosunku do lasów określonych w art. 6 lit. e) na wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego;

.....

Art. 8. (1) W lasach uznanych za ochronne uprawa leśna nie może być zmieniona na inny rodzaj użytkowania.

.....

Art. 9. Gospodarstwo leśne w lasach uznanych za ochronne będzie prowadzone w sposób zapewniający osiągnięcie celu, dla którego lasy te zostały uznane za ochronne; w razie potrzeby użytkowanie tych lasów będzie całkowicie zaniechane.

Art. 10. Niszczenie (wypalanie itp.) kosodrzewiny, jak również jakiegokolwiek jej użytkowanie w tych miejscach, gdzie kosodrzewina spełnia zadania ochronne (art. 6 lit. a), b), c)) jest wzbronione.

Art. 11. (1) Pasanie inwentarza, zbieranie ściółki oraz wszelkie inne użytkowanie powierzchni leśnej może odbywać się tylko o tyle, o ile nie wyrządza ono szkody drzewostanom lub glebie.

(2) Minister Rolnictwa i Reform Rolnych określi warunki i ograniczenia, dotyczące czasu, miejsca i sposobu użytkowania powierzchni leśnej.

(3) Pasanie inwentarza w drzewostanach, których wiek nie przekroczył lat 20, nie może być dozwolone.

.....

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*

Prezes Rady Ministrów: *Stawoj-Składkowski*

Minister Skarbu: *E. Kwiatkowski*

Uchwała Rady Ministrów z dnia 2 lipca 1936 r. w sprawie statutu organizacyjnego Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (M. P. z dn. 10 lipca 1936 r. Nr 158, poz. 285).

Statut Organizacyjny Ministerstwa W. R. i O. P., zatwierdzony powyższą uchwałą Rady Ministrów, zawiera w § 5 ustęp ważny dla spraw ochrony przyrody:

«Departament Nauki i Szkół Wyższych załatwia w zakresie nauki — sprawy związane z organizacją nauki i popieraniem polskiej twórczości naukowej w kraju i za granicą, sprawy ochrony przyrody i opieki nad zabytkami bibliotecznymi, przedhistorycznymi i paleontologicznymi...»

Zarządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 15 lipca 1936 r. (Nr BP—14332/36) o organizacji Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

postanawia między innymi:

«Wydział Nauki (znak literowy IV N) załatwia sprawy, związane z organizacją nauki i popieraniem twórczości naukowej w kraju i za granicą, a w szczególności sprawy instytucji naukowych, zakładów badawczych i muzeów... wreszcie sprawy ochrony przyrody i opieki nad zabytkami bibliotecznymi, przedhistorycznymi i paleontologicznymi».

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 24 września 1936 r. o ochronie jesiotrów, łososi i troci w Wiśle i jej dopływach (Dz. U. R. P. z dn. 30. IX. 1936, Nr 74).

Na podstawie art. 54 ust. (1) pkt. 1) ustawy z dnia 7 marca 1932 r. o rybołówstwie (Dz. U. R. P. Nr 35, poz. 357) zarządzam co następuje:

§ 1. Wprowadza się zakaz połowu jesiotrów.

§ 2. (1) Wprowadza się zakaz połowu łososi i troci w okresach następujących:

1. na obszarze województwa pomorskiego — od 10 grudnia do 10 stycznia i od 15 kwietnia do 15 maja;

2. od granicy województwa pomorskiego i warszawskiego do ujścia do Wisły rzeki Sanny — od 15 kwietnia do 31 maja;

3. od ujścia rzeki Sanny do granicy województwa śląskiego — od 15 kwietnia do 31 maja oraz od 1 października do 31 grudnia.

(2) Przepis ust. (1) nie dotyczy sportowego połowu na wędkę.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 października 1936 r. i obowiązuje do dnia 30 września 1939 r. Na ten okres czasu zawieszają się przepisy § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 27 października 1932 r. o ochronie ryb i raków na wodach otwartych (Dz. U. R. P. Nr 105, poz. 874) dotyczący ochrony jesiotrów, łososi i troci w Wiśle i jej dorzeczu.

Minister Rolnictwa i Reform Rolnych: *J. Ponia-towski*

Uwaga:

Treść rozporządzenia o ochronie jesiotrów, łososi i troci w Wiśle będzie podana do wiadomości przez prof. M. Siedleckiego na posiedzeniu Międzynarodowej Rady Badań Morza. Tam też inne państwa zostaną zaproszone, aby analogiczne rozporządzenia wydały na własnym terenie.

Wolne Miasto Gdańsk wydało już 18 sierpnia br. następujące rozporządzenie policyjne:

Gdańskie Rozporządzenie Policyjne z dnia 18 sierpnia 1936 r. o ochronie łososia, troci i jesiotra.

Na podstawie §§ 106 i 107 ustawy rybackiej z 11 maja 1916 r. (Z. U. str. 55) i §§ 136 i 140 ustawy o ogólnym zarządzie kraju z 30 lipca 1883 (Z. U. str. 195) wydaje się niniejszym następujące policyjne rozporządzenie.

§ 1.

Na przeciąg 3 lat ustala się czas ochrony dla łososia, troci i jesiotra.

§ 2.

W Wiśle na obszarze jej ujścia zabrania się połowu i wyladowywania na brzeg łososia, troci w okresie od 10 grudnia do 10 stycznia i od 15 kwietnia do 15 maja każdego roku.

§ 3.

Zabrania się połowu i wyladowywania na brzeg jesiotra w okresie od 1 października 1936 do 30 września 1939 na całym obszarze Wolnego Miasta Gdańska.

§ 4.

Przekroczenia niniejszego rozporządzenia policyjnego będą karane według § 128 ustawy rybackiej.

§ 5.

Niniejsze rozporządzenie policyjne wchodzi w życie 1 października 1936 r. i traci moc obowiązującą z dniem 30 września 1939 r.

L. 202. Senat W. M. Gdańska
Greizer Rettelsky

(Staatsanzeiger für die Freie Stadt Danzig — część I z dnia 26 sierpnia 1936 r. Nr 92, poz. 342).

Rozporządzenie Wojewody krakowskiego z dnia 1 lutego 1936 r. w sprawie uznania gromad: Witowice Dolne, Witowice Górne, Bilsko, Łososina Dolna, Rąbkowa, Wronowice, Tęgoborze,

Skrzętlna-Rojówka, Zawadka, Białowoda z gminy Łososina Dolna; Tropie, Roztoka-Brzeziny, Rożnów, Bartkowa-Posadowa, Tabaczowa, Kobyle-Gródek, Znamirówce, Przydonica, Zbyszyce, Wola Kurowska, Jelna-Zbęk z gminy Kobyle-Gródek; Marcinkowice, Kłęczany, Chomranice z gminy Chełmiec Polski; Kurów, Dąbrowa, Wielogłowy z gminy wiejskiej Nowy Sącz; Słowikowa z gminy Korzennej, w powiecie nowosądeckim za miejscowości, których krajobraz zasługuje na ochronę. (Krakowski Dz. Wojewódzki Nr 4 z dn. 15 lutego 1936 r.)

Na zasadzie postanowień art. 108 ust. a) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 stycznia 1928 r. o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej (Dz. U. R. P. Nr 11, poz. 86) i art. 337 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 16 lutego 1928 r. o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli (Dz. U. R. P. Nr 23, poz. 202) zarządzam co następuje:

§ 1. I. Gromady: 1) Witowice Dolne, 2) Witowice Górne, 3) Bilsko, 4) Łososina Dolna, 5) Rąbkowa, 6) Wronowice, 7) Tęgoborze, 8) Skrzętna-Rojówka, 9) Zawadka, 10) Białowoda — z gminy Łososina Dolna. II. Gromady: 1) Tropie, 2) Roztoka-Brzeziny, 3) Rożnów, 4) Bartkowa-Posadowa, 5) Tabaczowa, 6) Kobyle-Gródek, 7) Znamirówce, 8) Przydonica, 9) Zbyszyce, 10) Wola Kurowska, 11) Jelna-Zbęk z gminy Kobyle-Gródek. III. Gromady: 1) Marcinkowice, 2) Kłęczany, 3) Chomranice z gminy Chełmiec Polski. IV. Gromady: 1) Kurów, 2) Dąbrowa, 3) Wielogłowy z gminy wiejskiej Nowy Sącz. V. Gromadę Słowikowa z gminy Korzennej powiatu nowosądeckiego uznaję za miejscowości, których krajobraz zasługuje na ochronę.

§ 2. Zgodnie z § 1 niniejszego rozporządzenia oraz po myśli art. 337 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli (Dz. U. R. P. Nr 23, poz. 22) władza właściwa może odmówić pozwolenia na budowę, przebudowę lub zmianę budynków na obszarze wyżej wymienionych gromad, o ile by roboty te spowodowały zeszpecenie krajobrazu, a dałoby się tego uniknąć przez wybór innego miejsca lub też przez inne ukształtowanie budynku.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Wojewoda: w. z. *Osiecki*
Naczelnik Wydziału.

Rozporządzenie Wojewody krakowskiego z dnia 8 lipca 1936 r. w sprawie uznania gromady Zubsuche w granicach gminy katastralnej z wyłączeniem przysiółka Nowe Bystre i Doliny potoku Bystrego (pow. Nowy Targ) za miejscowość, w której krajobraz zasługuje na ochronę.

Na zasadzie postanowień art. 108 ust. a) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 stycznia 1928 r. o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej (Dz. U. R. P. Nr 11, poz. 86) i art. 337 rozporządzenia Prezydenta Rzp. z dnia 16 lutego 1928 r. o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli (Dz. U. R. P. Nr 23, poz. 202) zarządzam co następuje:

§ 1. Uznaję gromadę Zubsuche w granicach gminy katastralnej z wyłączeniem przysiółka Nowe Bystre i Doliny potoku Bystrego za miejscowość, w której krajobraz zasługuje na ochronę.

§ 2. Zgodnie z § 1 niniejszego rozporządzenia oraz po myśli art. 337 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli (Dz. U. R. P. Nr 23, poz. 202), władza właściwa może odmówić pozwolenia na budowę, przebudowę lub zmianę budynków na obszarze wyżej wymienionym, o ile by roboty te spowodowały zeszpecenie krajobrazu, a dałoby się tego uniknąć przez wybór innego miejsca lub też przez inne ukształtowanie budynku.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Wojewoda: *Michał Gnoiński*

Okólnik Ministerstwa Komunikacji Nr DR-38-6/2 z dnia 9 lipca 1936 r. w sprawie ścinania drzew przydrożnych (Dz. Urzędowy Ministerstwa Komunikacji z dnia 31 lipca 1936 r. Nr 41¹⁾).

Rozporządzenie Ministra Komunikacji z dnia 4 maja 1936 r. o zmianie rozporządzenia Ministra Robót Publicznych z dnia 30 grudnia 1922 r. (§ 7) w sprawie sadzenia i utrzymywania drzew przydrożnych (Dz. U. R. P. Nr 40 z dnia 20 maja 1936 r., poz. 302) upoważnia zarządy drogowe do usuwania pojedynczych drzew uschłych, uszkodzonych lub gro-

zących niebezpieczeństwem komunikacji drogowej. Natomiast usuwanie całych grup (alei) drzew przydrożnych może nastąpić tylko za pozwoleniem Ministerstwa Komunikacji co do drzew na drogach państwowych i wojewódzkich, Wojewody zaś co do drzew na drogach powiatowych i gminnych.

Ponieważ grupy drzew (aleje) przedstawiają czasem wartość przyrodniczą lub krajobrazową i podlegają szczególnej opiece Państwowej Komisji¹⁾ Ochrony Przyrody, oraz posiadają znaczenie strategiczne, gdyż utrudniają obserwację ruchu na drogach, przeto z alei takich można usuwać tylko pojedyncze drzewa, chore, obumarłe lub zagrażające bezpieczeństwu komunikacji publicznej, bez uszkodzenia całości alei.

Dlatego też względy administracji drogowej nie mogą być w tych sprawach jedynie decydującymi i przed udzieleniem pozwoleń na usuwanie całych alei, jako też przed przesyłaniem odnośnych wniosków do Ministerstwa, konieczne jest rozważenie wszystkich wymienionych wyżej okoliczności.

Poleca się zasięgać poprzednio opinii Państwowej Komisji Ochrony Przyrody (Kraków, Lubicz 46) lub odpowiedniego jej Kuratorium²⁾ (Warszawa: dr Bolesław Hryniewiecki, przewodniczący Warszawskiego Komitetu Państwowej Rady Ochrony Przyrody, Al. Ujazdowskie 6/8, tel. 805-96; Lwów: prof. Jan Pawlikowski, ul. 3 Maja 5³⁾; Poznań: prof. dr Adam Wodźcicko, Uniwersytet; Wilno: dr Mieczysław Limanowski⁴⁾) oraz właściwego D. O. K. i dołączyć te opinie przy przedstawianiu wniosku do Ministerstwa.

Bez powyższych opinii tego rodzaju sprawy, wpływające do Ministerstwa, będą pozostawione bez rozpatrzenia.

Jednocześnie z niniejszym okólnikiem unieważnia się okólnik z dnia 28. III. 1929 r. Nr XI-8999 w sprawie ścinania drzew przydrożnych.

B. PARKI NARODOWE

Park Narodowy Tatrański.

Pismo Ministerstwa Spraw Wewnętrznych do p. Wojewody krakowskiego.

Nr GL 76-167

Dnia 29 lipca 1936 r.

Do
Pana Wojewody
w Krakowie

Przesyłając w załączeniu skład osobowy i regulamin Komisji Organizacyjnej Parku Narodowego Tatrańskiego, powołanej zarządzeniem Pana Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 23. V. 1936 r. Nr IV N.S.-6035/36 Ministerstwo Spraw Wewnętrznych prosi o okazywanie Komisji pełnego poparcia oraz życzliwe traktowanie

ewentualnych wniosków Komisji o wydanie tymczasowych zarządzeń ochronnych na podstawie art. 11 ustawy z dnia 10 marca 1934 roku o ochronie przyrody (Dz. U. R. P. Nr 31, poz. 274), zmierzających do doraźnego zabezpieczenia obszaru przyszłego Parku Narodowego przed niszczeniem.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych prosi o wydanie w tym względzie również odpowiednich zarządzeń staroście w Nowym Targu.

Za Dyrektora Gabinetu Ministra

(—) *Dr Drajek-Drawicz*
Naczelnik Wydziału.

¹⁾ Nazwa właściwa: Rady.

²⁾ Nazwa właściwa: Komitetu.

³⁾ Przewodniczącym Lwowskiego Komitetu P. R. O. P. jest obecnie prof. dr Szymon Wierdak, Lwów, ul. św. Marka 1.

⁴⁾ Adres: Wilno, ul. Zakretowa 23.

¹⁾ Por. K. B. I. Rok VI, Nr 3, 1936, str. 17.

Prace nad organizacją Tatrzańskiego Parku Narodowego.

Sprawozdanie

z 2 plenarnego posiedzenia Komisji Organizacyjnej Parku Narodowego Tatrzańskiego, odbytego w dniu 17 sierpnia 1936 r. w Zakopanem w sali Starego Sokoła na Rynku.

Obecni:

prof. dr Władysław Szafer, rektor U. J., przewodniczący.

Członkowie Komisji:

p. Michał Czajkowski, radca prawny Dyrekcji Naczelnej L. P., Warszawa;
prof. dr Walery Goetel, Kraków (obecny po południu);

p. Władysław Grzegorzewski, kier. Biura Użytków Ubocznych i Łowiectwa Dyrekcji Naczelnej L. P., Warszawa;

p. Feliks Gwiżdż, senator R. P., Warszawa (obecny przed południem);

p. Jan Karpowicz, radca Ministerstwa W. R. i O. P., Warszawa;

inż. Józef Kostyrko, kier. Oddziału Rezerwatów Instytutu Badawczego L. P., Warszawa;

prof. dr Michał Siedlecki, Kraków;

prof. dr Marian Sokołowski, Warszawa;

inż. Jan Kanty Stachowicz, kier. Zarządu Państwowych Lasów Podhalańskich, Zakopane;

inż. Stanisław Staszkiwicz, kier. Biura Produkcji Drzewa Dyrekcji L. P., Lwów;

dr Henryk Szatkowski, nacelnik Wydziału Turystyki Ministerstwa Komunikacji, Warszawa;

p. Walenty Tylka, Ciche p. Czarny Dunajec;

mgr Władysław Wilanowski, Ministerstwo W. R. i O. P., Warszawa;

inż. Eugeniusz Zaczyński, burmistrz m. Zakopanego, Zakopane.

Profesorowie: dr Tadeusz Kowalski i dr Jerzy Smoleński usprawiedliwili swą nieobecność.

Rzeczoznawcy:

inż. Janusz Chmielewski, Warszawa;

inż. Adam Drozdowski, Nowy Targ;

doc. dr Józef Fudakowski, Kraków;

radca Mieczysław Hordyński, Lwów;

p. Wojciech Kamiński, Szafary;

mgr Mieczysław Kaniewski, Warszawa;

inż. Bronisław Kaczkowski, Warszawa;

dr Mieczysław Klimaszewski, Kraków;

prof. inż. Jan Kłoska, Warszawa;

p. Michał Krzysiak, Ciche p. Czarny Dunajec;

dr Bolesław Macudziński, Kraków;

inż. Czesław Madeyski, Nowy Targ;

dyr. Tadeusz Malicki, Zakopane;

inż. Marceł Marchlewski, Zakopane;

dr Józef Mikulski, Kraków;

mgr Witold Mileski, Kraków;

mjr Bronisław Romaniszyn, Kraków;

prof. dr Wacław Roszkowski, Warszawa;

inż. Stanisław Smólski, Krościenko nad Dunajcem;

prof. Stanisław Sokołowski, Kraków;

dr Stanisław Sokołowski jun., Kraków;

p. Adam hr. Starzeński, Kościelec p. Chrzanów;

p. Piotr Staszel, Maruszyna;

inż. arch. Bogdan Treter, Kraków;

p. Jerzy Uznański, Szafary;

prof. dr Adam Wodziczko, Poznań;

dyr. Juliusz Zborowski, Zakopane;

radca Stanisław Żarnecki, Kraków.

Goście:

p. Maria Ewa Korczyńska, Poznań;

p. Jadwiga Roguska-Cybulska, Zakopane;

radca Stanisław Sakowicz, Warszawa;
dr Janina Szaferowa, Kraków.

Personel Biura Delegata Ministra W. R. i O. P. do spraw ochrony przyrody:
p. Wanda Kulczyńska, kier. Biura, Kraków;
dr Jerzy Lilpop, Kraków.

Posiedzenie trwało przed południem od godz. 10,10 do 13,10, po południu od godz. 15,45 do 19,30.

Podczas obrad popołudniowych przybył p. wojewoda krakowski płk Michał Gnoiński i pozostał do końca posiedzenia.

Otwarcie posiedzenia.

Posiedzenie otworzył prof. Szafer, powitał obecnych członków Komisji, rzeczoznawców oraz gości. Przypomniał, że celem Komisji, powołanej przez p. Ministra W. R. i O. P., której pierwsze plenarne posiedzenie odbyło się w czerwcu br. w Krakowie, jest przygotowanie materiałów dla projektu rozporządzenia Rady Ministrów o utworzeniu Parku Narodowego Tatrzańskiego. Dzięki pracy członków Komisji, a zwłaszcza jej rzeczoznawców, ich pomocy, doświadczeniu, wiedzy fachowej i ofiarności, przygotowane zostały referaty, które będą przedmiotem obrad. Osobno podkreślił znaczenie udziału w pracach Komisji przedstawicieli ludności miejscowej i prosił ich o wskazanie innych osób, które można by zaprosić do udziału w dalszych pracach. Zaznaczył, że Komisja pragnie pracować dla dobra ludności Podhala i nie chce jej w niczym zaskakiwać.

Następnie wyraził żal z powodu nieobecności na zebraniu prof. Jana Gwalberta Pawlikowskiego, któremu stan zdrowia nie pozwolił przybyć do Zakopanego. Zwrócił się do obecnych z prośbą o upoważnienie go do wyrażenia prof. Pawlikowskiemu szacunku, uznania i wdzięczności, jako właściwemu twórcy i ojcu duchowemu Parku Narodowego Tatrzańskiego. — Wniosek ten przyjęto przez aklamację.

Wreszcie podziękował burmistrzowi Zaczyńskiemu za udzielenie sali.

Przechodząc do omówienia spraw porządku dziennego zwrócił się do przewodniczących Podkomisji z prośbą, aby ze względu na ogromny materiał, mający być przedmiotem obrad, zdając sprawę z dokonanych prac ograniczyli się albo:

1) do odczytania uchwalonych tez i krótkiego objaśnienia ich motywów,

albo
2) jeśli wynik pracy Podkomisji zawarty jest w sprawozdaniach z ich posiedzeń, do odczytania uchwał, z pominięciem drobnych, nieistotnych szczegółów.

Sprawozdanie Podkomisji dla ochrony zwierząt spraw łowiectwa i rybostwa.

(Przewodniczący: prof. dr M. Siedlecki; członkowie: dyr. W. Grzegorzewski, radca J. Karpowicz, inż. J. Kostyrko; rzeczoznawcy: doc. dr J. Fuda-

kowski, dyr. T. Malicki, prof. dr T. Marchlewski, dr J. Mikulski, mjr B. Romaniszyn, prof. dr W. Roszkowski, A. hr. Starzeński i radca S. Zarnecki.)

Podkomisja podzieliła się na trzy sekcje:

1) Referat Sekcji ochrony ryb i rybołówstwa odczytał prof. Siedlecki. (Patrz załącznik 1.)

2) Referat Sekcji ochrony fauny odczytał doc. Fudakowski. (Patrz zał. 2.)

3) Referat Sekcji łowieckiej odczytał A. hr. Starzeński. (Patrz zał. 3.)

Dyskusja.

Prof. S. Sokółowski zgłosił zastrzeżenia co do zupełnej ochrony wiewiórki, krzyżodzioba i orzechówki, które to zwierzęta są szkodnikami limby. — Inż. Staszewicz poruszył możliwość nadmiernego rozmnożenia się sarn i jeleni, które mogłyby uniemożliwić pracę leśników. — Po dyskusji, w której zabierali głos profesorowie Szafar i Siedlecki, uchwalono wstawić do tez Sekcji ochrony fauny punkt następujący:

«W razie gdyby którykolwiek z gatunków zwierząt żyjących na terenie Parku Narodowego nadmiernie się rozmnożył, tj. zwiększyła się zarówno jego ilość jak i zagęszczenie i stał się przez to szkodliwy dla przyrody Parku, dozwolone będzie czasowe, miejscowe i ilościowe ograniczenie jego ilości, jednakże po stwierdzeniu istotnej jego szkodliwości przez odpowiedni organ Zarządu Parku, który w związku z tym wyda wskazane zarządzenia».

Nacz. Szatkowski zwrócił uwagę na konieczność oznaczenia granic projektowanego rezerwatu faunistycznego nad Stawem Dwoistym, chociaż nie jest on terenem turystycznym, a to celem ochrony przed nieświadomym niszczeniem go przez turystów, chodzących po pobliskich szlakach turystycznych. Prof. Siedlecki wyjaśnił, iż sposób oznaczenia i zabezpieczenia tego oraz innych rezerwatów należeć będzie do Zarządu Parku Narodowego.

Prof. Szafar poruszył sprawę zbiorów zoologicznych, czynionych przez fachowych badaczy lub też powstałych wskutek dokonywania odstrzałów selekcyjno-hodowlanych i dla ograniczenia ilości. Po dyskusji, w której wzięli udział: doc. Fudakowski, prof. Szafar, prof. Siedlecki oraz inż. Kostyrko, powzięto następującą uchwałę:

«W razie powstania zbiorów zoologicznych z okazów pochodzących z terenu Parku Narodowego, w każdym poszczególnym wypadku zdecydować Zarząd Parku w porozumieniu ze zbieraczem o ich przeznaczeniu, przy czym część zbiorów winna być oddana na własność Muzeum Parku Narodowego, względnie Muzeum im. T. Chałubińskiego w Zakopanem. Co się zaś tyczy zbiorów pochodzących z odstrzału selekcyjno-hodowlanego lub z odstrzału dla ograniczenia ilości, to winny być one oddawane Państwowemu Muzeum Zoologicznemu w Warszawie».

P. Staszewicz poruszył sprawę szkód, jakie mogą wyniknąć dla prywatnych właścicieli terenów poło-

żonych w obrębie Parku z powodu zakazu tępienia szkodników lub ich nadmiernego rozmnożenia się. Na wniosek prof. Szafara powzięto w tej sprawie następującą uchwałę:

«Szkody lub zwiększenie szkód, jakie by powstały w prywatnej własności z powodu rozmnożenia się szkodników, winny być odszkodowane rychło i godziwie przez Zarząd Parku».

Radca Karpowicz zapytał, jakie zasady zastosuje się, jeśli na teren Parku Narodowego zawędruje obcy Tatrom gatunek zwierząt, np. koziorożec. W dyskusji prof. Siedlecki oraz mgr Mileski wypowiedzieli się za zastosowaniem w takim wypadku zasad ochrony, a doc. Fudakowski był temu przeciwny. Na wniosek prof. Szafara postanowiono odroczyć załatwienie tej sprawy do czasu pojawienia się na terenie Tatr obcego im gatunku i powierzyć rozstrzygnięcie jej Zarządowi Parku Narodowego.

Po ukończeniu dyskusji prof. Szafar stwierdził, iż wszystkie tezy Podkomisji dla ochrony zwierząt, spraw łowiectwa i rybołówstwa zostały przyjęte.

Sprawozdanie Podkomisji dla spraw komunikacji i turystyki.

(Przewodniczący: dr H. Szatkowski; członkowie: prof. dr Walery Goetel, prof. dr T. Kowalski, inż. J. K. Stachowicz, mgr W. Wilanowski, inż. E. Zaczyński; rzeczoznawcy: mgr W. Krygowski, dr B. Macudziński, p. B. Małachowski, mgr W. Mileski, p. J. Oppenheim i dr K. Załuski.)

Z prac tej Podkomisji zdał sprawę nacz. Szatkowski (patrz zał. 4).

Przed otwarciem dyskusji nad sprawozdaniem prof. Szafar stwierdził, iż prace tej Podkomisji wydały bardzo poważne rezultaty i doprowadziły do rozwiązania problemów najbardziej szczegółowych, zostawiając przy obfitym materiale mało kwestii otwartych.

Dyskusja dotyczyła najpierw dwóch problemów ogólnej natury a mianowicie:

1) swobody ruchu turystycznego na terenie Parku,

2) opłat wstępu do Parku.

W dyskusji nad pierwszą sprawą poparto zasadę utrzymania zupełnej swobody ruchu dla taterników oraz ograniczeń porządkowych, wynikających z referatu Podkomisji. Co się tyczy sprawy drugiej, to rozważano:

a) czy wzorem zagranicy nie należałoby pobierać opłat za wstęp do Parku celem uzyskania funduszy na jego utrzymanie,

b) od kogo winny być opłaty te pobierane.

Dr Macudziński wypowiedział się przeciw wszelkim opłatom bezpośrednim. Przestrzegał przed obciążaniem opłatami pewnych tylko kategorii turystów, np. automobilistów, chyba że kwoty w ten sposób uzyskane użyte byłyby na naprawę i utrzymanie dróg. Rozważał ewentualną możliwość obciążenia

opłatami turystów niezrzeszonych. — Nacz. Szatkowski był również przeciwny opłatom bezpośrednim, wskazywał na trudność techniczną postulatu opłat. O ile chodzi o obciążenie opłatami automobilistów, to wypowiedział się za ewentualnym pobieraniem opłat za postojowe, nie za wstęp do Parku.

W dyskusji zabierali głos ponadto pp. dr Klimaszewski (za opłatami od turystów nie zrzeszonych), inż. Kączkowski (za wyczerpującym przeprowadzeniem dyskusji, która stanowić będzie materiał dla Podkomisji finansowej), burmistrz Zaczynski (przeciw ściąganiu opłat), radca Czajkowski i prof. Szaffer, — po czym postanowiono powierzyć rozpatrzenie tej sprawy Podkomisji finansowej, której zadaniem będzie zarówno opracowanie planu finansowego utworzenia Parku jak i jego utrzymania.

Na wniosek prof. Szafiera dokonano wyboru członków Podkomisji finansowej. W skład jej weszli:

- 1) przewodniczący wszystkich Podkomisji,
- 2) przedstawiciele ludności miejscowej, pp. Kamiński, Krzysiak, Staszeli Tylka,
- 3) przedstawiciel Izby Przemysłowo-Handlowej w Krakowie, dr K. Załuski,
- 4) burmistrz m. Zakopanego, inż. Zaczynski,
- 5) przedstawiciel Wydziału Powiatowego w Nowym Targu.

Przewodnictwo tej Podkomisji objął nacz. dr H. Szatkowski.

W dalszej dyskusji nad sprawozdaniem prof. M. Sokołowski poruszył zagadnienie ewent. budowy w przyszłości dróg transtatrzańskich, przy czym oświadczył się przeciw tego rodzaju planom. Nacz. Szatkowski wypowiedział się przeciw toceniu dyskusji na ten temat, jako obecnie nieaktualny, oraz dodał następnie do protokołu następującą opinię:

«Co do zakazu budowy dróg i innej komunikacji z ramienia Ministerstwa Komunikacji zgłaszam zastrzeżenie, że Ministerstwo Komunikacji zastrzega sobie wolną rękę co do podejmowania projektów komunikacji na terenie Parku Narodowego i z tego powodu sprzeciwiam się umieszczeniu tego rodzaju zakazu co do Ministerstwa Komunikacji. Dr *H. Szatkowski* mp.»¹⁾

P. Tylka poprosił o wyjaśnienie, w jaki sposób będzie się odbywał ruch gospodarczy na terenie Parku. Otrzymał odpowiedź od prof. Szafiera i nacz. Szatkowskiego, że ruch ten będzie się odbywał w taki sposób jak dotychczas. Dotyczy tej sprawy też nr 13 Podkomisji, którą nacz. Szatkowski powtórnie odczytał.

Prof. Szaffer wypowiedział się za ograniczeniem możliwości poddzierżawiania koncesji na prowadzenie przemysłu, handlu i rzemiosł w Tatrach, które — jak się to dzieje obecnie — górale odstępują obcym przybyszom («ceprom»), — p. Kamiński zaś wyraził zapatrywanie, iż schroniska winny być

oddawane w dzierżawę przede wszystkim ludności góralskiej. Po dyskusji z udziałem radcy Czajkowskiego i nacz. Szatkowskiego uchwalono:

«Poddzierżawianie koncesji na prowadzenie przemysłu, handlu i rzemiosł na terenie Parku Narodowego ludziom z zewnątrz (nie miejscowej ludności) jest dopuszczalne, jednakże za zgodą Zarządu Parku Narodowego».

Inż. Drozdowski mówił o potrzebie chronienia hal i innych terenów gospodarczo użytkowanych przed masowym ruchem turystycznym, który winien odbywać się wytrasowanymi i znakowanymi szlakami.

Prof. S. Sokołowski poruszył sprawę tzw. «skróótów». W dyskusji stwierdzono, że — poza propagandą i ściąganiem kar za przekraczanie zakazu chodzenia skrótaami — nie ma na to rady.

Po ukończeniu dyskusji przewodniczący stwierdził, iż wszystkie tezy Podkomisji dla spraw komunikacji i turystyki zostały przyjęte oprócz tezy wypowiedzianej przez prof. M. Sokołowskiego, o której dyskutować będzie następne plenarne zebranie Komisji.

Sprawozdanie Podkomisji dla spraw pasterstwa.

(Przewodniczący: sen. F. Gwiżdż; członkowie: prof. W. Goetel, dyr. W. Grzegorzewski, inż. J. Kostyrko, inż. J. K. Stachowicz, p. W. Tylka i mgr W. Wilanowski; rzeczoznawcy: inż. A. Drozdowski, inż. Górzyński, radca M. Hordyński, p. W. Kamiński, sen. E. Kleszczyński, p. M. Krzysiak, prof. T. Marchlewski, inż. S. Smólski, p. P. Staszeli, prof. S. Sokołowski, p. J. Uznański, prof. J. Włodek, dyr. J. Zborowski)

Senator Gwiżdż odczytał uchwały powzięte na posiedzeniu Podkomisji (patrz zał. 5), przy czym zaznaczył, iż odłożenie uregulowania spraw pasterskich do czasu wydania osobnej ustawy, które nastąpi po porozumieniu się Komisji Parku Narodowego z właścicielami hal, praw pasterskich i innych uprawnień na terenie Parku Narodowego, przedłuży prace Komisji na tym odcinku, nie mniej przywiązuje on jednak wielką wagę do mającego nastąpić porozumienia czynników zainteresowanych. — Prof. Szaffer zaznaczył, iż celem uchwały Podkomisji było jak najlepsze załatwienie spraw pasterskich, które są tak ważne i skomplikowane.

Inż. Kączkowski, który nie brał udziału w obradach Podkomisji, wypowiedział się za przyjęciem jej uchwał, jednakże zwrócił się do przewodniczącego z prośbą o spowodowanie, by w skład stałej Komisji Parku Narodowego weszli nie tylko przedstawiciele ludności miejscowej ale również fachowi rzeczoznawcy w dziedzinie pasterstwa i produkcji wełny (wymienił nazwiska profesorów Włodka i Prawocheńskiego z Krakowa oraz Malarskiego z Puław).

Prof. Szaffer wyjaśnił, że stałą Komisję Parku powoła Rząd.

P. Kamiński wyraził postulat, że w skład

¹⁾ Porównaj dodatek do protokołu na str. 11.

obecnie pracujących Podkomisji winni wejść w obranie reprezentanci ludności, gdyż górale obecni na posiedzeniu zostali do nich powołani przez Komisję Organizacyjną, nie weszli zaś do nich z wyboru — nie są zatem upoważnieni do występowania w imieniu ludności. Dodał, iż uważa sprawy gospodarcze ludności osiadłej w Tatrach za najważniejsze ze spraw Parku Narodowego.

Prof. Sz a f e r wyjaśnił, iż obecną Komisję Organizacyjną z a m i a n o w a ł p. Minister W. R. i O. P. — Komisja dołoży starań, aby do stałej Komisji Parku powołani zostali przedstawiciele ludności pochodzący z wyboru. — Sprawami związanymi z utrzymaniem górala i góralszczyzny zajmowała się osobna Podkomisja, z której prac zda sprawę jej przewodniczący. Raz jeszcze zaznaczył, że Komisja nie zaskoczy w niczym i niczym nie naruszy praw ludności, gdyż celem jej jest stworzenie Parku Narodowego na takich podstawach, by ludność miała z niego korzyść.

W końcu stwierdził, że sprawozdanie Podkomisji dla spraw pasterstwa zostało przyjęte i zarządził przerwę w obradach o godz. 13,10.

Po przerwie o godz. 15,45 oddał przewodniczący prof. Sz a f e r głos inż. K o s t y r c e, który przedstawił

Sprawozdanie Podkomisji dla spraw leśnictwa.

(Przewodniczący: inż. J. Kostyrko; członkowie: sen. F. Gwiżdż, prof. M. Sokołowski, inż. J. K. Stachowicz, inż. S. Staszkievicz, p. W. Tylka; rzeczoznawcy: radca M. Hordyński, inż. J. Kłoska, inż. C. Madeyski, inż. M. Marchlewski, inż. S. Smólski, prof. S. Sokołowski i p. J. Uznański.)

Dyskusja nad pierwszą częścią sprawozdania tj. granicami Parku.

Prof. Sz a f e r zaznaczył na wstępie dyskusji, iż granice Parku zostały przez Podkomisję ustalone ogólnie i prosił o ewent. zgłaszanie poprawek i uzupełnień co do ich szczegółów.

Radca C z a j k o w s k i powołując się na art. 9 § 2 ustawy o ochronie przyrody wyjaśnia, iż ustalenie granic Parku będzie jedną z podstawowych zasad projektu rozporządzenia o Parku, który ma opracować Komisja i proponuje ustalenie ich sposobem kombinowanym, tj. za pomocą obwodnicy i oznaczania parcel katastralnych. To ostatnie jest pożądanę z uwagi na § 3 tegoż artykułu, który postanawia ujawnianie w księgach hipotecznych faktu wcielenia nieruchomości do Parku Narodowego.

P. T y l k a prosi o zaznaczenie w protokole, iż jest życzeniem siedmiu gmin, aby nie weszły w skład Parku. — Prof. Sz a f e r zwraca mu uwagę na fakt, że plany zagospodarowania lasów siedmiu gmin, znajdujące się obecnie w opracowaniu, będą opiniowane przez Państwową Radę Ochrony Przyrody, która z uwagi na ich charakter może zażądać wprowadzenia w planach zmian — oczywiście w ramach

obowiązującego ustawodawstwa — celem dostosowania do zasad gospodarki w Parku. Zasady ochrony flory i fauny oraz tezy łowieckie obejmować muszą teren c a ł y c h Tatr. W rezultacie, lasy siedmiu gmin — nawet nie wchodząc w skład Parku Narodowego — zagospodarowane będą w sposób podobny jak lasy Parku.

Inż. D r o z d o w s k i stwierdza, iż granice Parku wyznaczone zostały bez uwzględnienia interesów gospodarki pasterskiej i proponuje odłożenie dyskusji nad granicami Parku do czasu załatwienia postulatów tej gospodarki. Prof. Sz a f e r wyjaśnia, że sprawy gospodarki pasterskiej nie dotyczą tematu granic, nad którym toczy się dyskusja, zaś całość gospodarki leśnej i pasterskiej musi być w ramach całego Parku Narodowego jednako traktowana.

P. K a m i ń s k i zwraca uwagę na brak delegatów zainteresowanych gmin, którzy by mogli oświadczyć się w sprawie granic Parku i prosi o wyjaśnienie jak odbywać się będzie wykonywanie w Parku Narodowym praw serwitutowych (pobór drzewa, pasienie w lasach). Jest zdania, iż ta ostatnia sprawa winna być załatwiona w drodze osobnej ustawy i przedkłada na piśmie wniosek następujący:

«Stosunek praw serwitutów opałowych do Parku Narodowego Tatrzańskiego zostanie określony osobną ustawą po porozumieniu się Komisji dla urządzenia Parku Narodowego z właścicielami praw serwitutowych».

Inż. K o s t y r k o udziela wyjaśnień na podstawie protokołu z posiedzenia Podkomisji i zaznacza, że jeśli chodzi o ideał gospodarki leśnej, to jest nim odgraniczenie jej od gospodarki pasterskiej. Dążenie do osiągnięcia tego celu nie naruszy jednak praw serwitutowych.

P. S t a s z e l podnosi zastrzeżenia:

1) co do podziału Parku na strefy ochrony i prosi o wyjaśnienie zasad gospodarki na halach położonych w strefie ścisłej ochrony,

2) co do sposobu likwidacji serwitutów — jak ta sprawa będzie wyglądała pod względem prawnym,

3) uważa za wskazane, aby obecna Komisja współpracowała z reprezentantami gmin, pochodzącymi z wyboru.

W odpowiedzi, prof. Sz a f e r omawia zasady gospodarki w strefie ścisłej ochrony, tj. w lasach oraz na halach i turniach. Wyjaśnia, że co się tyczy likwidacji serwitutów, to sprawa ta nie może być rozpatrywana przez obecnie pracującą Komisję. Zajmie się nią stała Komisja Parku, która — o ile zajdzie tego potrzeba — będzie rozmawiała z każdym zainteresowanym właścicielem z osobna lub z przedstawicielami z wyboru. — Co się tyczy udziału w pracach obecnej Komisji Organizacyjnej obywateli zainteresowanych gmin, to mogą być oni do niej powołani jako rzeczoznawcy. Zarządzenie wyboru delegatów nie leży w kompetencji Komisji.

W dalszym ciągu wyjaśnia radca C z a j k o w s k i, że Komisja opracuje projekt rozporządzenia

o Parku, tj. mi. oznaczy jego granice i określi stopień ochrony, jednakże wychodząc z założenia, że wszystkie prawa na tym terenie obowiązujące są nietykalne i muszą być wykonywane. Dotyczy to zarówno prawa własności jak serwitutów.

Ponieważ p. Kamiński zgłosił wniosek, aby odłożyć sprawę granic Parku do czasu załatwienia postulatów gospodarki pasterskiej w Tatrach, przeto przewodniczący zarządził dyskusję nad tym wnioskiem.

Inż. Drodowski wypowiedział się za wnioskiem, mgr Mileski natomiast za ustaleniem granic, gdyż «nie można mówić o organizacji przedmiotu, którego nie ma». O ile by tereny siedmiu gmin nie weszły w skład Parku, to i tak gospodarka w nich, oparta o obowiązujące ustawy, byłaby podobna do gospodarki w Parku. Stan faktyczny byłby podobny tu i tam. — P. Tylka jest za wnioskiem p. Kamińskiego.

W tym punkcie dyskusji przybył na posiedzenie p. wojewoda krakowski płk Michał Gnoiński, którego przewodniczący powitał i udzielił mu wyjaśnień co do treści obrad. Pan wojewoda zapewnił zebranych, iż przez utworzenie Parku Narodowego prawa własności i serwitutów nie doznają uszczerbku. Rozumie podnoszone obawy, ale zapewnia, że nikt nie dozna krzywdy.

P. Tylka zgłasza ponownie wnioski o wyłączenie majątku siedmiu gmin z Parku Narodowego (i prosi o zaznaczenie tego w protokole), na co prof. Szafar oświadcza, iż włączenia siedmiu gmin do Parku nie uważa za nieodzownie konieczne, skoro gospodarka w tamtejszych lasach uregulowana będzie na podstawie rozporządzenia o zagospodarowaniu lasów nie stanowiących własności Państwa, — a ponadto dlatego, że nie zepsuje to koncepcji jednolitości i całości Parku.

W dalszym ciągu zgłasza p. Kamiński swoje obawy co do swobody wykonywania praw serwitutowych w Parku Narodowym, a inż. Kączkowski podnosi, iż dyskusja toczy się nie tylko o zakreślone granice, ale o tereny położone w obrębie Parku Narodowego, z których korzysta ludność pasąc na nich owce i bydło. Chodzi także o sprawę dopędzania owiec i bydła na hale. Nie byłoby wysuwanych obecnie trudności, gdyby Podkomisja dla spraw pasterskich ustaliła te sprawy przed posiedzeniem plenarnym Komisji.

Prof. Szafar stwierdza, iż inż. Kączkowski podczas obrad przedpołudniowych wypowiedział się za przyjęciem sprawozdania Podkomisji dla spraw pasterstwa, a jako jej rzeczoznawca miał możliwość poruszyć omawiane obecnie postulaty na posiedzeniu tej Podkomisji, w którym jednakże udziału nie brał.

Inż. Drodowski przemawia w tym duchu co inż. Kączkowski; uważa, że przyjęcie tez Podkomisji dla spraw leśnictwa uszczupliłoby prawa pasterskie.

Przewodniczący wyjaśnia, iż przyjęcie postulatów Podkomisji leśnej nie narusza praw pasterskich, jeśli zaś chodzi o kolizję interesów leśnych i pasterskich w Tatrach, to istnieją one niezależnie od Parku Narodowego. Chodzi o to, aby rozgraniczenie interesów tych dwóch gałęzi gospodarstwa przeprowadzić stopniowo, w ciągu dłuższego czasu, co będzie dla obu spraw korzystne, tym bardziej że przeprowadzane będzie pod kątem widzenia racjonalizacji gospodarstwa pasterskiego i leśnego.— Do wyjaśnienia prof. Szafar dodaje inż. Kostyrko, że lasy tatrzańskie z natury są lasami ochronnymi, w których obowiązujące ustawy przewidują w pewnych momentach wykluczenie pasterstwa. Pasterstwo bowiem w zasadzie niszczy lasy, a znów niszczenie lasów powoduje powódzie, zamulanie i zarzucanie kamieniami wielkich obszarów. Poza tym, pastwiska znajdujące się w lasach nie dają bydłu odpowiedniego pokarmu, co wychodzi mu na niekorzyść. Aby jednak postulat odgraniczenia pasterstwa od gospodarki leśnej osiągnąć, potrzebne są fundusze na nabycie terenów zastępczych, niżej położonych, korzystniejszych dla wypasania. W interesie dobra gospodarki pasterskiej i leśnej leży ograniczenie lub likwidacja pasterstwa w lasach przy równoczesnym podniesieniu wydajności hal przez ich meliorację.

Nacz. Szatkowski na podstawie przeprowadzonej dyskusji stwierdza, że sprawa konfliktu między interesami gospodarki pasterskiej i leśnej nie da się załatwić w drodze obecnie prowadzonej dyskusji i proponuje jej zamknięcie, oraz że nieporozumienia powstały z powodu braku wspólnych obrad Podkomisji pasterskiej i leśnej. Zaznacza również, że obowiązująca już ustawa o ochronie przyrody z r. 1934 przewiduje w pewnych wypadkach nawet możliwość wyłączenia.

W ciągu dalszej dyskusji, w której zabierali głos prof. Wodziczko, p. Kamiński, inż. Kostyrko i prof. Szafar, postanowiono, że Podkomisje leśna i pasterska będą nadal pracowały we wzajemnym porozumieniu i z udziałem przedstawicieli zainteresowanej ludności — z wyboru; wspólne posiedzenie Podkomisji odbędzie się we wrześniu br. Ponieważ p. wojewoda oświadczył, że chciałby na zbraniu tym być obecny, przeto prof. Szafar zwrócił się do senatora Gwiżdża i inż. Kostyrki z prośbą, aby o terminie jego zwołania dość wcześniej zawiadomili przewodniczącego.

W związku z referatem Podkomisji dla spraw leśnictwa zgłosił p. J. Uznański następującą poprawkę do protokołu tej Podkomisji:

«Uzależniam dobrowolne włączenie mojej własności do Parku Narodowego Tatrzańskiego od spełnienia postulatów moich gospodarczych w przyszłym Parku Narodowym. Co do stanowiska mojego, ujmę je na piśmie do 17 bm. (sierpnia) i złożę je Komisji». (Pismo to doręczone zostało przewodniczącemu i będzie przedmiotem obrad następnego plenarnego posiedzenia Komisji.)

Sprawozdanie Podkomisji dla ochrony roślin.

(Przewodniczący: prof. dr W. Szafer; członkowie: inż. J. Kostyrko, prof. M. Sokołowski; rzeczoznawcy: doc. dr B. Pawłowski, prof. dr A. Wodziczko i dr J. Lilpop.)

Uchwały tej Podkomisji odczytał prof. Szafer (patrz zał. 6) i otworzył nad nimi dyskusję, w toku której p. Uznański wystąpił z projektem ochrony krokusów na Cyrhli Toporowej, a mgr Mileski poprosił o wyjaśnienie, jak będzie się odbywał ruch turystyczny w rezerwach florystycznych. Prof. Szafer oświadczył, że ruch ten będzie się odbywał po istniejących ścieżkach, jeśli zaś na danych terenach ich nie ma, nie będą robione. W sposób ustalony przez stałą Komisję Parku zwróci się uwagę turystom, by szanowali roślinność tych terenów.

P. Kamiński zastrzega, aby o ile by na te rezerwy miały być zajęte grunty włościańskie, właściciele otrzymali w zamian odpowiedni ekwiwalent w gruntach państwowych lub innych. — Prof. Szafer wyjaśnia, iż rezerwy florystyczne, projektowane poza terenami lasów państwowych, są bardzo małe i będą stopniowo realizowane, oczywiście za odpowiednią, zgodnie ustaloną rekompensatą.

Po ukończonej dyskusji przewodniczący stwierdził, że tezy Podkomisji dla ochrony roślin zostały przyjęte.

Sprawozdanie Podkomisji dla ochrony krajobrazu i przyrody nieożywionej.

(Przewodniczący: prof. dr J. Smoleński; członkowie: prof. dr W. Goetel, prof. dr T. Kowalski, inż. E. Zaczyński; rzeczoznawcy: dr M. Klimaszewski, dyr. T. Malicki, dr S. Sokołowski jun. i inż. arch. B. Treter.)

Referat tej Podkomisji odczytał z powodu nieobecności chorego przewodniczącego jego zastępca prof. dr W. Goetel (patrz zał. 7).

W dyskusji inż. Drozdowski zaproponował dodanie w punkcie 7 sprawozdania, w którym jest mowa o niedopuszczalności zwiększenia ilości budynków istniejących, poza koniecznymi dla ruchu turystycznego, słów: «oraz dla względów gospodarczych, pasterskich i leśnych», co zostało przyjęte.

P. Kamiński wysunął postulat, aby wolno było właścicielom gruntów stawiać na halach budynki (szałasy) dla celów sprzedaży produktów żywnościowych, oraz aby była dopuszczalna zmiana nieodpowiednich budynków na dostosowane do tych celów.

Prof. Goetel wyjaśnił, że kwestie te uzgodnione zostały po myśli wniosku p. Kamińskiego i odpowiednie uchwały zawarte są w tezach Podkomisji dla spraw komunikacji i turystyki.

P. Uznański proponuje aby w punkcie 5 sprawozdania, gdzie jest mowa o konserwacji dróg, dodać, że materiał potrzebny do tego celu pobierany być może z miejsc wyznaczonych «błiskich drogi», co przyjęto.

Po ukończonej dyskusji przewodniczący stwierdził, iż wszystkie tezy Podkomisji dla ochrony krajobrazu i przyrody nieożywionej zostały przyjęte, z wyjątkiem tezy o drogach transtatrzańskich, która będzie przedmiotem późniejszych obrad Komisji.

Sprawozdanie Podkomisji dla zachowania cech swojszczyzny Tatr i Podhala.

(Przewodniczący: prof. dr T. Kowalski; członkowie: prof. dr W. Goetel, inż. E. Zaczyński; rzeczoznawcy: inż. J. Chmielewski, dr S. Leszczycki, dyr. T. Malicki, p. S. Sobczak, inż. arch. B. Treter, inż. M. Wimmer, dyr. J. Zachemski, dyr. J. Zborowski.)

Z powodu wyjazdu prof. Kowalskiego za granicę objął (w sierpniu br.) przewodnictwo tej Podkomisji (zastępco) prof. Goetel, który odczytał sprawozdanie z jej posiedzeń i tezy (patrz zał. 8).

W dyskusji p. Uznański poruszył postulat utrzymywania cech swojskich w gospodarstwie pasterskim (sprzęt mleczarski i serowarski), który przyjęto wstawiając uzupełniający punkt do sprawozdania Podkomisji.

Inż. Drozdowski poruszył sprawę sprzedaży w schroniskach wyrobów przemysłu ludowego, góralskiego. Postulat ten uznano za słuszny.

Nacz. Szatkowski podniósł znaczenie projektowanego muzeum terenowego (skansenu), przy czym stwierdził, że muzea na wolnym powietrzu cieższą się o wiele liczniejszą frekwencją niż muzea zamknięte w budynkach. O ile chodzi o wybór miejsca pod to muzeum, uważa za najkorzystniejszy teren Zazadniej. — Zwrócił również uwagę na znaczenie alpinarium w Zakopanem.

Następnie zabrał głos p. Staszczel przytaczając słowa prof. Jana Gwalberta Pawlikowskiego, wydrukowane w sprawozdaniu z ankiety w sprawie rozwoju Zakopanego z r. 1919. a dotyczące ochrony swojszczyzny, która na Podhalu ma szczególnie wielkie znaczenie. Wyraził radość z powodu, że sprawy leśne i pasterskie, tak ściśle związane ze swojszczyzną Podhala, będą przedmiotem dalszych, osobnych obrad z udziałem przedstawicieli ludności z wyboru. — Następnie przemówił prof. Wodziczko, który zaznaczył, że intencją Komisji jest stworzenie Parku Narodowego, który by był ostoją dla ludności góralskiej. Wyraził zapatrywanie, iż ludność miejscowa winna być na terenie Parku Narodowego uprzywilejowana przed innymi, o ile chodzi o koncesje. Uważa, że tej sprawie winien być poświęcony osobny punkt obrad na następnych zebraniach Komisji.

Prof. Goetel stwierdza, że uchwalone na dzisiejszym posiedzeniu rezolucje dają podstawę dla rozwinięcia postulatów zgłoszonych przez pp. Staszczelę i prof. Wodziczkę.

Dyr. Malicki wystąpił z następującym wnioskiem, który uchwalono:

«Należy czynić starania, aby w miejscowej Szkole Przemysłu Drzewnego (w Zakopanem) otwarto oso-

bny dział wyrobu pamiątek, opartych na wzorach miejscowych, który zaspokajałby potrzeby rynku».

Po zamknięciu dyskusji przewodniczący stwierdził, że tezy Podkomisji dla zachowania cech swojszczyzny Tatr i Podhala zostały przyjęte.

Ponieważ okazało się, iż z referatu Podkomisji dla spraw komunikacji i turystyki wypadło kilka tez, dotyczących spraw ogólnie-organizacyjnych Parku, stosunku Parku do towarzystw turystycznych, straży górskiej itp., przeto tezy te¹⁾ omówiono ogólnie odkładając dyskusję dokładniejszą nad nimi do następnego zebrania Komisji.

Przewodniczący przedstawił następnie program dalszych prac Komisji. Stwierdził,

1) że we wrześniu lub w październiku odbędzie się w Nowym Targu zebranie wspólne dwóch Podkomisji a to Podkomisji dla spraw leśnych i Podkomisji dla spraw pasterskich, z udziałem wybranych przedstawicieli zainteresowanej ludności miejscowej,

2) że niebawem rozpoczną prace Podkomisja prawnicza oraz Podkomisja finansowa,

3) że trzecie plenarne posiedzenie Komisji odbędzie się zapewne w październiku br. w Krakowie lub w Warszawie i że zapewne po tym posiedzeniu Komisja odda resztę materiałów Podkomisji prawniczej, która — jak można mieć nadzieję — do stycznia 1937 r. opracuje projekt rozporządzenia o Parku wraz z projektami innych potrzebnych rozporządzeń względnie zarządzeń Ministerstw i Wojewody krakowskiego. Będą one

4) przedmiotem obrad czwartego plenarnego posiedzenia Komisji.

Na zakończenie wyraził prof. Szafer podziękowanie Panu Wojewodzie krakowskiemu za przybycie na posiedzenie i prosił go o dalszą pomoc i opiekę dla sprawy Parku Narodowego, z natury rzeczy trudnej i skomplikowanej. W odpowiedzi, Pan Wojewoda przyrzekł Komisji swą pomoc. — Podziękowaniem obecnym za udział w obradach Komisji zamknął przewodniczący posiedzenie o godzinie 19,30.

Przewodniczący Komisji:

Prof. Dr *Władysław Szafer* mp.

Sekretarz Komisji:

Inż. *Jan Kanty Stachowicz* mp.

Protok. *W. Kulczyńska*, kier. Biura Delegata Ministra W. R. i O. P. do spraw ochrony przyrody.

Dodatek do protokołu.

Od kilku uczestników drugiego plenarnego zebrania Komisji Organizacyjnej Parku Narodowego

Tatrzańskiego otrzymało prezydium po zakończeniu obrad następujące pismo:

Zakopane, dnia 19 sierpnia 1936 r.

Ponieważ na posiedzeniu Komisji Organizacyjnej Parku Narodowego Tatrzańskiego w dniu 17 bm. kwestia rozbudowy dróg i kolejek na terenie Parku Narodowego nie została w sposób jasny i stanowczy omówiona, dlatego pozwalamy sobie dodatkowo przedstawić naszą opinię z uprzejmą prośbą o zamieszczenie jej w protokole obrad.

Opinia nasza brzmi:

«Na terenie Parku Narodowego Tatrzańskiego budowa dróg o charakterze gościńców jako też kolejek ziemnych i linowych wszelkiego typu jest niedopuszczalna».

Prof. dr *Marian Sokolowski* mp., *Stanisław Sokolowski* mp., Prof. dr *Michał Siedlecki* mp., *Bronisław Romaniszyn* przewodniczący Komisji Ochrony Gór P. T. T. mp., Prof. dr *Adam Wodziezko* mp.

Załącznik nr 1.

Podkomisja dla ochrony zwierząt spraw łowiectwa i rybołówstwa.

Ochrona ryb i rybołówstwa w Tatrzańskim Parku Narodowym.

Zasadą ochrony ryb oraz fauny wodnej w rzekach i strumykach jest zachowanie pierwotnego charakteru tych wód. Zadaniem Parku Narodowego w tym zakresie będzie ochrona całości fauny wodnej w rzekach. Dlatego powinny być zakazane na terenie Parku wszelkie działania, mogące bądź zniszczyć bądź zmienić charakter którejkolwiek z rzek lub jezior. Zatem pobieranie szutru, związane z pogłębianiem łożyska drobnych strumyków, budowanie jakichkolwiek choćby najmniejszych zastawek na rzekach i strumieniach, wprowadzanie odpływów z osiedli ludzkich, wylewanie odpadków do rzek — powinny być stanowczo wzbronione.

Ponieważ charakter rybołówstwa i fauny ryb jest związany nie tylko z tym odcinkiem rzeki, który znajduje się w Parku Narodowym, ale w wielu wypadkach, zwłaszcza w stosunku do ryb wędrownych, zależy albo od całości rzeki albo przynajmniej od właściwości znacznego jej odcinka, więc ochrona w Parku Narodowym musi wyjść poza jego granice i sięgnąć na tereny leżące nieraz w znacznej od nich odległości.

Dwie rzeki wchodzą głównie w rachubę, jako wymagające ochrony: Dunajec i Białka.

Na Dunajcu, na przestrzeni przynajmniej dwukrotnie dłuższej aniżeli przestrzeni tej rzeki znajdująca się w Parku, powinny być zakazane wszelkie takie działania, które by mogły przeszkodzić wędrówce ryb lub miały szkodliwy wpływ na wodę. A zatem powinien być wydany zakaz budowania zapór wszelkiego rodzaju na tych rzekach i nie powinno się udzielać pozwoleń na zakładanie jakichkolwiek urządzeń fabrycznych (tartaków itp.) na tej przestrzeni.

¹⁾ Umieszczono je w załączniku nr 4, pod pozycjami 49 i 50 na stronie 20.

Wszystkie źródła i okolice źródeł oraz początkowych dopływów drobnych potoków, będących właściwym źródłem masy wodnej w rzekach zawartej, powinny być ściśle ochronione i nie powinny być nigdy ujmowane dla celów technicznych.

Specjalną ochroną powinna być otoczona rzeka Białka, będąca na terenie Parku rzeką graniczną, a mająca szczególny charakter ze względu na czystość jej wody oraz właściwości chemiczne, związane z podłożem granitowym.

Na terenie Parku i w ogóle we wszystkich rzekach, które biorą początek w Parku, powinno być surowo zakazane wprowadzanie obcych gatunków, zarówno ryb jak też i innych zwierząt wodnych. Zakaz ten powinien rozciągać się na Dunajcu aż poza Park Narodowy w Pieninach.

Na terenie Parku może być dozwolone rybołówstwo sportowe, uprawiane za pomocą wędki. Wszelkie inne rodzaje rybołówstwa powinny być surowo wzbronione.

Jedynie dla celów naukowych lub hodowlanych, to znaczy dla uzyskania materiału dla wylęgarni znajdującej się na terenie Parku, może być dozwolony połów masowy, jednakowoż w ilości i pod kontrolą określoną przez Zarząd Parku Narodowego.

Uprawianie sportowego rybołówstwa może być dozwolone tylko na podstawie specjalnego zezwolenia, wydawanego przez Zarząd Parku Narodowego.

Wydzierżawianie obwodów rybackich na rzekach leżących w obrębie Parku może być dozwolone tylko osobom fizycznym lub prawnym, po uzyskaniu polecającej opinii ze strony Zarządu Parku.

Dla uzyskania materiału obsadowego pstrąga dla rzek może być uruchomiona wylęgarnia w Kościeliskach wraz ze stawkami hodowlanymi. Wylęgarnia ta powinna mieć zapewniony dopływ wody, jednakowoż pod żadnym warunkiem nie mogą być w tym celu zużyte tzw. Lodowe Źródła, znajdujące się w Dolinie Kościeliskiej.

Do zarybiania rzek i innych zbiorników wodnych może być użyty wyłącznie materiał rodzimy, stanowiący charakterystyczny składnik fauny rzek w Parku. Bezwarunkowo nie powinno się zarybiać wód w Parku materiałem z innych krajów.

Czarny Staw Gąsienicowy może być zarybiany, jednakowoż tylko materiałem rodzimym pstrąga lub trocią dunajcową.

Morskie Oko nie powinno być zarybiane. Ze względu na istniejącą tam obecnie szczególną odmianę czy rasę pstrągów o charakterze rasy głodującej, należy zostawić stan obecny naturalnemu biegowi.

Prof. dr *Michał Siedlecki* mp.
W. Grzegorzewski mp.
 mjr *B. Romaniszyn* mp.
 Prof. dr *Wacław Roszkowski* mp.
Adam Starzeński mp.
Stanisław Żarnecki mp.

Zakopane, dnia 15 sierpnia 1936 r.

Podkomisja dla ochrony zwierząt
 spraw łowiectwa i rybołówstwa.

Tezy.

Ochrona zwierząt w Tatrzańskim Parku Narodowym.

1.

Na terenie całego Parku Narodowego Tatrzańskiego wzbronione jest zbieranie, łowienie i strzelanie wszelkich gatunków zwierząt jak też zbieranie lub niszczenie gniazd i jaj ptasich.

Zakazowi temu nie podlega gromadzenie wszelkich zbiorów zoologicznych dla celów naukowych za zezwoleniami wydawanymi przez Zarząd Parku Narodowego.

Odstrzał zwierzyny łownej dla celów hodowlano-selekcyjnych jest dopuszczalny. O potrzebie, jakości i ilości przeznaczonych do odstrzału sztuk decyduje Zarząd Parku. Sportowe wędkarstwo jest udostępnione dla członków sportowych towarzystw wędkarskich.

2.

Zbieranie i użytkowanie dla celów lekarskich, przemysłowych i handlowych całych zwierząt lub ich części jest wzbronione.

3.

Zabroniony jest import w obręb Tatrzańskiego Parku Narodowego wszelkich obcych gatunków zwierząt.

4.

Najzupełniejszej ochronie podlega cała fauna jaskiń jak też wszystkie szczątki zwierzęce w jaskiniach się znajdujące. Jakikolwiek więc badanie zoologiczne względnie paleontologiczne i gromadzenie odnośnych zbiorów w jaskiniach przeprowadzane być mogą tylko za zezwoleniem Zarządu Parku.

5.

Gatunkowej ochronie winny podlegać na terenie Tatrzańskiego Parku Narodowego następujące gatunki zwierząt:

Owady: motyl niepylak apollo (*Parnassius apollo* L. *candidus* Verity).

Skorupiaki: *Branchinecta polonica* Gajl (*paludosa* O. S.).

Ryby: wszystkie gatunki poza łososiowatymi (*Salmonidae*), co do których wędkarstwo sportowe jest dozwolone.

Płazy: jaszczur plamisty (*Salamandra salamandra* L.), traszka alpejska (*Triturus alpestris* Laur.), traszka karpacka (*Triturus montandoni* Boul.).

Ptaki: wszystkie gatunki ptactwa niełownego, z łownych zaś wszystkie krukowate, drapieżce (orły, sępy, jastrzębie, sowy), pływaki i brodzie.

W związku z celami hodowlano-selekcyjnymi dozwolony jest odstrzał głuszców i cietrzewi.

Ssaki: nietoperze, sorki, świstak, koszatka większa (*Glis glis* L.), koszatka mniejsza (*Dyromys ni-*

tedula Pallas), wiewiórka, niedźwiedź, wydra, wszystkie łasicowate (kuny, lasice, te ostatnie zwłaszcza w pobliżu schronisk i szałasów pasterskich), kozica.

Odstrzał jeleni, sarn i lisów dozwolony jest jedynie dla celów hodowlano-selekcyjnych. Poza tymi gatunkami, obecnie na terenie Parku Narodowego Tatrzańskiego żyjącymi, podlegać winny w przyszłości zupełnej ochronie także te gatunki, które niegdyś na tym terenie żyły ale z Tatr pod wpływem cywilizacji zniknęły, mogą jednak w przyszłości w obręb Parku Narodowego wędrować. Są to gatunki następujące: żbik, ryś, wilk i dzik.

Ochrona wszystkich większych i mniejszych drapieżców, tak ptaków jak i ssaków, jest konieczną celem zachowania, o ile się to jeszcze da, równowagi biologicznej w przyrodzie, zakłócaanej przez tępienie przez człowieka tzw. szkodników.

6.

Ze względu na konieczność ochrony większych gatunków zwierząt, najbardziej zagrożonych w swym byciu przez działalność człowieka, jak też dla zachowania zespołów zwierzęcych, przede wszystkim odnośnie do bezkręgowych i drobnych kręgowców, ustala się zgodnie z tezami łowieckimi dwa mateczniki, a mianowicie matecznik «Smreczyny» i matecznik «Włoszyn» (por. mapę fotogrametryczną Tatrzańskiego Parku Narodowego, wyd. W. I. G.). Wstęp do mateczników jest dozwolony jedynie za zezwoleniami Zarządu Parku Narodowego Tatrzańskiego. Przeprowadzanie ścieżek turystycznych i szlaków narciarskich w obrębie mateczników nie jest dozwolone.

7.

Poza tym ze względu na charakter faunistyczny, zupełnie swoisty, ustanawia się ściśle rezerwaty naukowe, mianowicie:

1) Staw Dwoisty w dolinie Stawów Gąsienicowych; rezerwat ten obejmuje najbliższe otoczenie tego stawu wraz z partią zbocza południowo-wschodniego Małego Kościelca pomiędzy kotami 1756 a 1814 i partią grani między tymi kotami zawartą. W stawie tym podlegać będzie najzupełniejszej ochronie reliktowy gatunek skorupiaka *Branchinecta polonica*.

2) Szczyt Kopy Magóry, w celu ochrony najwyższego stanowiska wija z rodzaju *Gervaisia*.

Dostęp do tych rezerwatów jak też wszelkie polowy w nich przeprowadzane dopuszczalne są tylko za zezwoleniami Zarządu Parku Narodowego.

(Co do granic rezerwatów naukowych por. wyżej wymienioną mapę).

8.

Poza tym przewidziana jest możliwość tworzenia małych, stałych lub czasowych rezerwatów naukowych.

Prof. dr *Michał Siedlecki* mp.
Prof. dr *Wacław Roszkowski* mp.
Doc. dr *Józef Fudakowski* mp.
Dr *Józef Mikulski* mp.

Załącznik nr 3.

Podkomisja dla ochrony zwierząt
spraw łowiectwa i rybołówstwa.

Tezy łowiectwa.

1.

Podkomisja stoi na stanowisku, że dla celów ochrony i racjonalnego zagospodarowania łowieckiego przyszłego Parku Narodowego Tatrzańskiego tereny objęte Parkiem Narodowym winny stanowić jeden obwód łowiecki, podporządkowany agendom Parku Narodowego Tatrzańskiego.

Obecny podział terenów na poszczególne, liczne obwody łowieckie uniemożliwia racjonalną gospodarkę i ochronę.

Uwaga dla Podkomisji prawniczej:

Powyższy postulat wymaga noweli do rozporządzenia Prezydenta R. P. z dnia 3. XII. 1927 o prawie łowieckim (Dz. U. R. P. nr 110, poz. 934).

2.

Z uwagi na racjonalne zagospodarowanie łowieckich terenów Parku Narodowego Tatrzańskiego, wspólne obwody łowieckie Podtatrza graniczące z terenem tegoż Parku, a to gromad Witów, Kościelisko, Zakopane-Murzasiczle, Bukowina i Brzegi mogą być użytkowane przez osoby, które uzyskają przychylną opinię Zarządu Parku Narodowego. Nadto w powyższych obwodach łowieckich winno być zabronione polowanie z psami gończymi bez względu na wielkość obszaru obwodu łowieckiego.

Uwaga dla Podkomisji prawniczej:

Konieczna zmiana art. 45 rozporządzenia o prawie łowieckim.

3.

Podkomisja postanawia utworzenie dwóch mateczników, a to:

I. W zachodnich Tatrach matecznik «Smreczyny», obejmujący tereny ograniczone od południowego wschodu granicą państwową, od zachodu ścieżką prowadzącą na Przełęcz Pyszniańską, od północy drogą na Halę Tomanową, dalej ścieżką na Przełęcz Tomanowską.

II. We wschodnich Tatrach matecznik «Włoszyn», obejmujący tereny ograniczone od zachodu ścieżką prowadzącą z Hali Waksmundzkiej na Krzyżne, skąd linią prostą ku południowi do Potoku Rozтока, od południa Potokiem Rozтока, od wschodu szosą do Morskiego Oka, dalej ścieżką ku północy, prowadzącą do Hali Waksmundzkiej, a od północy granicą lasu i hal Waksmundzkiej i Pańszczycy.

W wyżej wymienionych matecznikach dokonywanie jakichkolwiek odstrzałów jak również tworzenie nowych szlaków turystycznych jest bezwzględnie zabronione, a wstęp dopuszczalny jedynie za zezwoleniem Zarządu Parku Narodowego.

Podkomisja uważa za nieodzowne stworzenie wymienionych mateczników z uwagi na zapewnienie

zwierzostanowi pełnej ochrony i koniecznego spokoju dla rozmnoży zwierząt w naturalnych ich ostojach.

Wreszcie Podkomisja wypowiada się za najrychlejszym uregulowaniem pasterstwa.

4.

Na terenach Parku Narodowego Tatrzańskiego dozwolone jest dokonywanie odstrzałów selekcyjno-hodowlanych jeleni, sarn, lisów, głuszców, cietrzewi i jarząbków, w porozumieniu z Zarządem Parku Narodowego.

Ścisłej ochronie podlegają: niedźwiedź, kozica, świstak, dzik, żbik, borsuk, ryś, kuny, łasice, wydra, wiewiórka, nadto ptaki z rodzin krukowatych, drapieżców, oraz pływaki i brodźce.

Odstrzał słońek jako ptaków przelotnych dopuszczalny jest jedynie w dolnym reglu, a ilość corocznego odstrzału będzie unormowana w porozumieniu z Zarządem Parku Narodowego.

5.

Celem utrzymania charakteru rodzimej fauny Podkomisja zabrania wprowadzania obcych Tatom gatunków, a z powodu konieczności odświeżenia krwi względnie zwiększenia zwierzostanu niedźwiedzi, kozic, jeleni, sarn zezwala na wprowadzenie podgatunków odpowiadających rodzimej faunie tatrzańskiej.

6.

Podkomisja powołując się na art. 16 § 1 ustawy z dnia 10 marca 1934 r. o ochronie przyrody (Dz. U. R. P. nr 31, poz. 274) stoi na stanowisku, że konieczne jest powiększenie ilości strażników ochrony przyrody a mianowicie o 6 osób, licząc po 2.000 ha na jednego strażnika.

Adam Starzeński mp.

Władysław Grzegorzewski mp.

Inż. Jan Kanty Stachowicz mp.

Zakopane, dnia 15 sierpnia 1936 r.

Załącznik nr 4.

Podkomisja dla spraw komunikacji i turystyki.

Podkomisja turystyczno-komunikacyjna na posiedzeniach swych w dniach 8 lipca, 8 i 9 sierpnia 1936 r. przedyskutowała cały dostępny jej zakres zagadnień turystyczno-komunikacyjnych, związanych z Parkiem Narodowym Tatrzańskim.

Podkomisja na swym pierwszym posiedzeniu w dniu 8 lipca 1936 r. ukonstytuowała się w ten sposób, że poszczególne zagadnienia zostały rozebrane pomiędzy poszczególnych ekspertów, którzy na posiedzeniach w dniu 8 i 9 sierpnia 1936 r. przygotowali dla powierzonych sobie zagadnień referaty. Referaty te zostały na tych posiedzeniach przedyskutowane i wyniki dyskusji ujęte w tezy, które są istotną treścią niniejszego sprawozdania. Na podstawie przebiegu dyskusji i protokołów ostateczna forma spra-

wozdania została zredagowana przez wyłoniony przez Podkomisję komitet w osobach dra Szatkowskiego, prof. Goetla i mgra Mileckiego.

Podkomisja uznała, uzgodniwszy prawie całość zagadnień, że dwa tematy muszą być przedstawione plenum, a to ze względu na ich współzależność z innymi zagadnieniami. W obu tych sprawach sprecyzowała jednak Podkomisja wyraźne swoje stanowisko.

Poza tym w kilku wypadkach w tezach uchwalonych, wyraźnie zaznaczonych, Podkomisja uznała potrzebę odroczenia decyzji szczegółowej do zbadania sprawy na miejscu przez Komisję.

W dwóch zagadnieniach, przekazanych Komisji do ostatecznej decyzji, Podkomisja zajmuje następujące stanowisko:

«Ruch turystyczny na terenie Parku ma się odbywać wszędzie z pełną swobodą poza miejscami wyraźnie przez Zarząd Parku dla ruchu zamkniętymi, odpowiednimi znakami turystycznymi oznaczonymi».

W drugiej sprawie, a to w sprawie opłat związanych z wstępem do Parku Narodowego, Podkomisja nie precyzując swojego wniosku wyraża przekonanie, że: «wstęp do Parku powinien być zasadniczo dla wszystkich bez wyjątku wolny, natomiast należy rozważyć możliwość pośredniego opodatkowania ruchu turystycznego przez pobieranie pewnych, drobnych opłat w związku z świadczeniami na terenie Parku (opłaty za noclegi, rachunki w schroniskach, opłaty za fotografowanie zawodowe, opłaty za bilety na publicznych środkach komunikacyjnych na terenie Parku itd.)».

Sprawy usytuowania schronisk przy Morskim Oku i w Dolinie Kościeliskiej oraz związane z nimi sprawy doprowadzenia do tych schronisk ruchu pojazdów uznała Podkomisja za niedostatecznie ustalone i wyraża przekonanie, że sprawy te powinny być zbadane w terenie przez Komisję przy udziale ekspertów Podkomisji.

Tezy w sprawach komunikacyjno-turystycznych Parku.

A. Tezy odnoszące się do turystyki wysokogórskiej.

1. Ruch turystów górskich a w szczególności ruch turystów wysokogórskich nie może doznawać na całym obszarze Parku żadnych ograniczeń w swobodnym poruszaniu się także i poza szlakami turystycznymi, oczywiście poza miejscami już to na stałe na rezerwaty przeznaczonymi, już to rejonami czy szlakami czasowo dla różnych względów przez Zarząd Parku zamykanymi. Dla wstępu na teren rezerwatów ścisłych konieczne jest dla turystów uzyskiwanie zezwolenia od Zarządu Parku na podstawie polecenia wystawianego przez P. T. T. lub P. Z. N.

2. Dozwolone jest na terenie Parku poza terenem ścisłych rezerwatów przelotne (doraźne) biwakowanie, z tym że biwak taki nie powinien łączyć się z paleniem otwartego ognia.

3. Zarząd Parku powinien w przyszłości wyznaczyć i odpowiednio przysposobić kilka koleb kamiennych jako stałe punkty biwakowe dla turystów wysokogórskich. Koleby takie powinny powstać w okolicy Zmarzłego Stawu pod Zawratem, w Dolinie Pańszczycy, w Dolinie za Mnichem, nad Czarnym Stawem Gąsienicowym, w Dolinie Pustej, nad Czarnym Stawem pod Rysami i ewentualnie nad Morskim Okiem przy początku ścieżki do Czarnego Stawu.

4. Obozowanie po kilka dni ewentualnie w grupach po kilka osób na terenie Parku winno być dozwolone, jednak tylko w miejscach wskazanych przez Zarząd Parku na podstawie zezwolenia przez ten Zarząd wydawanego. Co do miejsc, które Zarząd na ten cel przeznaczają, należy porozumieć się z P. T. T. i P. Z. N.

5. Obozowanie stałe (trwające dłużej niż kilka dni, względnie obejmujące większą ilość osób, czy to dla jakichś kursów, kempingu) w namiotach lub specjalnie do tego celu wznoszonych prowizorycznych budowach (domkach kempingowych) powinno ograniczyć się do pogranicza Parku. Zarząd Parku winien ustalić miejsca na ten cel przeznaczone zapewniając im odpowiednią organizację. Jako miejsca na ten cel szczególnie odpowiednie, wymienia Podkomisja ujście Doliny Chochołowskiej (Polana Siwiańska), ujście Doliny Kościeliskiej (Kira Miętusia), okolice Wierchu Porońca, Łysej Polany itp. W związku z zaprowadzeniem tych miejsc obozowania winny być uwzględnione w związku z nimi miejsca postojowe dla automobilistów uprawiających kemping. Przez zorganizowanie tych miejsc uważa Podkomisja sporządzenie odpowiedniej budowli, dozоровanie itd.

6. Zakładanie ognia na obszarze leśnym i kultur leśnych winno być całkowicie zakazane. W obrębie pasa kosodrzewiny założenie ognia może być usprawiedliwione jedynie względami istotnej i nieodwołalnej potrzeby. Na miejsca stałego obozowania, przewidziane w tezie 5 i 3 (stałe koleby), powinien Zarząd Parku za skromną opłatą dostarczać drzewa opałowe.

B. Tezy odnoszące się do komunikacji:

I. Ogólne i komunikacji motorowej.

7. Komunikacja szosowa w okolicy Parku i w samym Parku Narodowym powinna się opierać na zasadzie komunikacji okrężnej dookoła Tatr, a w głąb Tatr powinny sięgać tylko drogi wypadowe od tej komunikacji okrężnej. Drogi okrężne powinny przebiegać dwoma pierścieniami, z których pierwszy o charakterze wybitnie widokowym otaczałby Tatry w pewnym oddaleniu i na terenie Polski przebiegałby po linii Chyżne—Czarny Dunajec—Nowy Targ—Czorsztyn—Niedzica, drugi zaś, bezpośrednio u stóp Tatr i granicy Parku przebiegający, byłby przeznaczony przede wszystkim dla komunikacji wzdłuż Parku, przebiegając na terenie polskim trasą Molkówka—ujście Doliny Chochołowskiej—ujście Doliny Kościeliskiej—Zakopane—Jaszczurówka—Cyrhla—Po-

roniec—Łysa Polana. Jako drogi wypadowe w głąb Tatr, odchodzące od tej wewnętrznej drogi okrężnej, Podkomisja przewiduje drogi: a) Łysa Polana—Morskie Oko, b) Zakopane—Kuźnice, c) ujście Doliny Kościeliskiej w głąb doliny i d) ujście Doliny Chochołowskiej w głąb doliny.

8. Co do charakteru tych dróg powinny być zastosowane następujące zasady: co do szosy okrężnej, dalszej zwyczajnie przepisy odnośnie do budowy dróg z tym, że droga ta powinna otrzymać nawierzchnię szlachetną i powinny być na niej skasowane reklamy. Co do drogi okrężnej podtatrzańskiej, powinny być zastosowane następujące zasady: a) szerokość drogi winna wynosić około 5 m, tak aby się na niej mogły wyminąć dwa nowoczesne autobusy. b) Nawierzchnia winna być asfaltowana, na zakrętach i większych spadkach wykładana kostką, utrzymana w kolorze ciemnym. c) Zamiast słupów przydrożnych, drewnianych należy stosować słupy z grubo ociosanego kamienia miejscowego. d) Stacje obsługi wzgl. pompy benzynowe winny się znajdować tylko w następujących miejscach: na Łysej Polanie, w Jaszczurówce, w Zakopanem oraz u wylotu dolin Kościeliskiej i Chochołowskiej. e) Garaże powinny znajdować się tylko w Zakopanem i na Łysej Polanie. f) Reklamy przydrożne nie powinny się znajdować na żadnej z tych dróg. g) Międzynarodowe znaki ostrzegawcze winny być zamieszczone dyskretnie. h) Parki samochodowe winny się znajdować na Łysej Polanie, w Jaszczurówce i u wylotu dolin Kościeliskiej i Chochołowskiej. Parki te powinny być dość obszerne ze względu na konieczność zatrzymywania się w tych miejscach autobusów. i) Miejsce postoju samochodów winno znajdować się ponadto w miejscu połączenia drogi okrężnej z drogą do Bukowiny na km 17,6 w kierunku do Morskiego Oka. k) Po drogach tego pierścienia mogą kursować wszystkie typy pojazdów mechanicznych, nie wyłączając nawet samochodów ciężarowych a ruch może się odbywać w dwu kierunkach. Co do drogi wypadowej z Łysej Polany do Morskiego Oka powinna być rozszerzona tak, by mogły się na niej minąć dwa autobusy. Nie jest natomiast wskazaną rzeczą zaopatrywanie tej drogi specjalną nawierzchnią, wystarczyłaby droga z tłucznią polanego odpowiednim środkiem pyłochłonnym, utrzymana w kolorze ciemnym. Na końcu drogi winien być utworzony park samochodowy. Ze względów widokowych powinny być w kilku miejscach utrzymywane linie widokowe. Co do drogi wypadowej Zakopane—Kuźnice winien być utrzymany stan obecny z parkiem w Kuźnicach. Co do drogi w Dolinie Kościeliskiej to droga ta powinna być wybudowana jako droga o typie norweskim, wąska na szerokość jednego pojazdu motorowego, nawierzchnia ciemna, krawężniki i mury ochronne z miejscowego kamienia. Powinny być wybudowane i odpowiednio oznaczone mijanki. Ruch pojazdów motorowych na tej drodze winien się odbywać do Bramy Kraszewskiego jednak z wyłączeniem autobusów i samochodów ciężarowych. Co do drogi w Dolinie

Chochołowskiej powinna ona być doprowadzona do wylotu Doliny Starorobociańskiej i w charakterze swym i warunkach ruchu odpowiadać drodze w Dolinie Kościeliskiej. Odnośnie do wszystkich tych dróg wypadowych powinny obowiązywać następujące ogólne postanowienia: a) przewody telefoniczne wzdłuż tych dróg powinny iść kablami; b) stacje obsługi względnie pompy benzynowe nie powinny się przy tych drogach znajdować; c) wszelkie reklamy przydrożne powinny być absolutnie zakazane; d) międzynarodowe znaki ostrzegawcze powinny znajdować się tylko na zakrętach i to umieszczone w sposób dyskretny; e) parki samochodowe winny znajdować się w Kuźnicach, przy schronisku przy Morskim Oku, a miejsca postojowe przy Wodospadach Mickiewicza, Bramie Kraszewskiego i u ujścia Doliny Starorobociańskiej; f) garaże mają znajdować się tylko przy Morskim Oku i w Kuźnicach; g) na drogach w dolinach Kościeliskiej i Chochołowskiej mogą kursować tylko pojazdy konne, rowery, motocykle i samochody osobowe a do Morskiego Oka i Kuźnic również autobusy; h) na drogach tych nie wolno używać przeraźliwych klaksonów, jeździć z otwartym tłumikiem i przekraczać cyfrę 60 km na godzinę.

9. Co do budowy dróg samochodowych dla komunikacji w poprzek łańcucha Tatr Podkomisja wyraża zapatrywanie, że wobec obecnej nierealności tych projektów nie będzie w tej sprawie z punktu widzenia turystycznego zajmowała stanowiska.

10. Kolejka linowa na Kasprowy Wierch nie powinna być przedłużana.

II. Komunikacja pojazdami konnymi i rowerami.

11. Ruch publiczny pojazdów konnych i rowerów dopuszczalny jest na drogach jezdnych określonych w tezie 7 z tym, że zimą ruch ten może się odbywać w Dolinie Kościeliskiej do Hali Pisanej, a w Dolinie Chochołowskiej do Polany Chochołowskiej.

12. Podkomisja wyraża przekonanie, że ruch sanek w obrębie Parku na szlakach nie otwartych do publicznego ruchu pojazdów (objętych tezą 7) powinien z czasem ulec likwidacji na rzecz turystyki konnej wierzchem.

13. Ruch służbowy i gospodarczy pojazdów administracji Parku, właścicieli schronisk oraz ludności miejscowej winien być tak unormowany, by mógł się odbywać także i na innych drogach jezdnych nie dopuszczonych dla publicznego ruchu pojazdów.

III. Szlaki turystyczne dla jazdy wierzchem.

14. Jako szlaki odpowiednie do turystycznej jazdy wierzchem ustalono: a) Polana Chochołowska—Wyżnia Dolina Chochołowska, b) Dolina Kościeliska—Przełęcz Iwaniacka—Dolina Chochołowska, c) Hala Pyszna—Przełęcz Pyszniańska, d) Hala Tomanowa—Przełęcz Tomanowa, e) ścieżka nad Regłami (Miętusia—Kalatówki), f) ujście Doliny Strążyskiej—Siklawica, g) Kalatówki—Hala Kondratowa (górne kotły), h) Dolina Jaworzynki—górne jej ko-

tły jako dostęp do grot w Magórze, i) Kuźnice—Boczań—Skupniów Upłaz—Hala Gąsienicowa, skąd do Czarnego Stawu i Stawków Gąsienicowych, k) Hala Gąsienicowa—Dolina Pańszczycy do Czerwonego Stawku, l) Jaszczurówka—Psia Trawka—Polana Waksmundzka—Polana pod Wołoszynem—Roztoka, m) Roztoka—Pięć Stawów, n) Roztoka—stara droga do Morskiego Oka, o) Wierch Poroniec—Goły Wierch—Polana Rusinowa—Przysłop Waksmundzki—Dolina Pańszczycy—Dubrawiska—Hala Gąsienicowa, p) Zazadnia—Rusinowa Polana—Polana Waksmundzka.

Powyższe ścieżki turystyczne, na których przewidziany jest ruch konny turystyczny, winny być odpowiednio zbudowane i do tego ruchu specjalnie przystosowane. W obrębie rejonu halnego ruch turystyczny konny wierzchem jest dopuszczalny wszędzie tam, dokąd dochodzą odpowiednie szlaki i gdzie na to pozwala teren.

15. W przyszłości należy przewidzieć szlaki turystyki konnej wierzchem, przechodzące ze strony polskiej na czechosłowacką, przede wszystkim w głąb Doliny Białej Wody z Łysej Polany, Doliny Koprowej przez Gładką Przełęcz, Doliny Cichej przez Przełęcz Tomanową i Doliny Kamienistej przez Przełęcz Pyszniańską.

16. Turystyka konna wierzchem winna być zorganizowana na obszarze Parku w sposób przewidujący kontrolę nad jej organizacją i funkcjonowaniem przez Zarząd Parku.

IV. Pieszsze szlaki turystyczne.

17. Jako pieszsze szlaki turystyczne przewiduje Podkomisja: a) ścieżki zakładane i utrzymywane typu szerszego (1 m do 1.20 m) znakowane dla szlaków o najsilniejszym natężeniu ruchu turystycznego. b) Ścieżki zakładane i utrzymywane jednak węższe (50 do 80 cm) znakowane. c) Szlaki znakowane jednak niezakładane i nieutrzymywane, biegnące już to wzdłuż istniejących dróg lub ścieżek względnie na przełaj przez bezdroża, perci, przecinki leśne, hale itd. d) Drogi, ścieżki, perci i inne szlaki nieznakowane, niezakładane i nieutrzymywane, które jednak posiadają pewne znaczenie dla pieszego ruchu turystycznego.

18. Stosownie do zasady ogólnej, wyrażonej w tezie 1, ruch turystyczny na szlakach nie ulega żadnym ograniczeniom poza terenem rezerwatów ścisłych stałych lub terenami czasowo przez Zarząd Parku dla ruchu turystycznego zamkniętymi. Szlaki przechodzące przez rezerваты lub czasowo zamknięte powinny być zaopatrzone w stałe lub czasowe znaki, wskazujące na zamknięcie danego szlaku dla ruchu turystycznego.

19. Podkomisja ustaliła następujący wykaz szlaków turystycznych dla ruchu pieszego na terenie Parku. Wykaz ten jest wrysowany w dołączonej do niniejszych tez mapę, stanowiącą integralną część niniejszej tezy. Na mapie tej znajdują się następujące szlaki:

Szlaki utrzymywane ruchu masowego (teza 17-a):

- a) ścieżka nad Reglami na odcinku Kalatówki—Miętusia,
- b) ścieżka Kuźnice — Hala Gąsienicowa — Zawrat—Pięć Stawów—Opalone—Morskie Oko,
- c) ścieżka dookoła Morskiego Oka,
- d) ścieżka Morskie Oko—Czarny Staw (zmiana trasy),
- e) Hala Gąsienicowa—Liliowe z odgałęzieniem do Zielonego Stawu,
- f) Hala Gąsienicowa—Kasprowy,
- g) Kasprowy—Sucha Przełęcz—Beskid—Liliowe,
- h) Jaszczurówka—Pod Kopieńcem—Psia Trawka — Polana Waksmundzka — Polana pod Wołoszynie — Roztoka,
- i) Roztoka — Wodospady Mickiewicza — Dolina Roztoki—Pięć Stawów,
- k) Hala Kondratowa—Giewont,
- l) Roztoka—Wodospady Mickiewicza (dla zwiedzenia wodospadów),
- m) Od Wanty do Morskiego Oka.

Szlaki utrzymywane znakowane (teza 17-b):

- a) Morskie Oko—Dolina Za Mnichem—Szipigławsowa Przełęcz—Pięć Stawów,
- b) Czarny Staw nad Morskim Okiem—Rysy,
- c) Czarny Staw nad Morskim Okiem—Przełęcz Mięgoszowiecka pod Chłopkiem,
- d) Pięć Stawów—Przełęcz Gładka,
- e) Zazadnia—Dolina Filipki—Brzanówka—Rusinowa Polana—Czerwone Brzeżki—stara droga do Roztoki,
- f) Polana Waksmundzka—Gęsia Szyja—Rusinowa Polana,
- g) Polana Waksmundzka—Hala Pańszczyca,
- h) Hala Gąsienicowa—Dolina Pańszczyca—Pięć Stawów,
- i) Czarny Staw Gąsienicowy — Karb — Zielony Staw Gąsienicowy,
- k) Czarny Staw Gąsienicowy—Granaty,
- l) Liliowe — Skrajna Turnia — Pośrednia Turnia—Świnicka Przełęcz—Świnica,
- m) Zawrat—Świnica—Przełęcz Świnicka — Zielony Staw Gąsienicowy,
- n) Sucha Przełęcz—Kasprowy—Pośredni Wierch Goryczkowy—Goryczkowa Czuba—Suche Czuby Kondrackie—Suchy Kondracki—Przełęcz pod Kopą Kondracką (częściowo po stronie czechosłowackiej),
- o) Hala Kondratowa—Przełęcz pod Kopą Kondracką—Kopa Kondracka—Małofączniak (częściowo po stronie czechosłowackiej),
- p) Hala Strążyska—Łysanki—Dolina Za Bramką,
- r) Przełęcz Oblaz—szczyt Nosala,
- s) Dolina Białego z górnej części dojście do ścieżki nad Reglami,
- t) Hala Strążyska — Mała Dolinka — Bacug—Giewont,
- u) Hala Smytnia—Staw Smreczyński,
- w) Hala Pyszna—Przełęcz Pyszniańska.

Szlaki znakowane nieutrzymywane (teza 17-c):

- a) Dolina Za Mnichem—Wrota Chałubińskiego,
- b) Pięć Stawów—Kozy Wierch,
- c) Zmarzły Staw—Granaty,
- d) Kozia Dolinka—Granaty,
- e) Orla Perć (Zawrat—Krzyżne),
- f) Hala Mała Łąka—Kopa Kondracka,
- g) Dolina Małej Łąki—Hala pod Przysłopem Miętusim—Kobylacz—Wielka Turnia—Małofączniak,
- h) Dolina Kościeliska — Hala pod Upłazem — Gładkie Upłaziąskie—Twardy Upłaz—Ciemiak,
- i) z Doliny Kościeliskiej cztery dojścia znakowane do grot,
- k) Dolina Kościeliska—Hala na Stołach—Kominny Dudowe—Polana Huciska,
- l) Dolina Kościeliska (krzyż Pola) — Przełęcz Iwaniacka—Dolina Starorobociańska,
- m) Hala Tomanowa—Przełęcz Tomanowa,
- n) Hala Tomanowa—Rzędy—Ciemiak—Krzesańnica—Małofączniak,
- o) Polana Chochołowska — Wyżnia Chochołowska—Wołowiec,
- p) Polana Chochołowska — Długi Upłaz — Rakon—Wołowiec,
- r) Polana Chochołowska—Przełęcz Bobrowiecka,
- s) Polana Chochołowska—Krużlik—Grześ (w kierunku Osobitej i Zwierówki),
- t) Przysłop Waksmundzki—Gęsia Szyja—Rusinowa Polana.

Poza tym jako szlaki znakowane nieutrzymywane, nie biegnące wzdłuż ścieżek i innych dróg winny istnieć szlaki narciarskie, o których urzędzeniu i ilości mówi poniżej teza.

Ścieżki i inne szlaki nieznakowane i nieutrzymywane posiadające znaczenie turystyczne.

Wśród tego rodzaju przejść, których ewidencję prowadzić winien Zarząd Parku, wymienić należałoby ścieżki lub perci nieznakowane, prowadzące do niektórych jaskiń, jak np. do grotty Magóry lub Grotty Lodowej w Ciemiaku, szlaki w Dolinie Kasprowej, ścieżki z Przełęcz Siwej na Halę Pyszna, w Dolinie Jaworzynki na Przełęcz między Kopami, w Wąwozie Kraków, z Roztoki ku ławie na Białce, w dolinkach regli Zakopiańskich np. ku Dziurze, z Przełęcz Iwaniackiej na Kominny Tylkowe i inne.

20. Ubezpieczenia metalowe mogą się znajdować w zasadzie tylko na szlakach znakowanych. Wyjątkowo na dwóch szlakach nieznakowanych pozostawić należy ubezpieczenia takie, a to pod Małym Giewontem oraz na przejściu z Koziej Dolinki przez Kozią Przełęcz Niżnią do Doliny Pustej.

21. Wśród szlaków nieznakowanych należy zachować w stanie śladu resztki trzech dawnych dróg kopalnianych (hawiarskich), mających znaczenie zabytków historycznych na terenie Parku: jednej w grupie Ornaku w Dolinie Starorobociańskiej, drugiej pod Siwarowym między Przysłopem Miętusim a Przełęczą Siwarową, trzeciej w okolicy Kop Królowej i Ma-

góry na zboczach żlebu Podczerwieńcem w górnej części Doliny Jaworzynki.

22. Podstawą trasowania i znakowania szlaków są zasady ujęte w «Wytycznych prowadzenia wraz z instrukcją znakowania szlaków turystycznych w Karpatach», wydanych przez Ministerstwo Komunikacji w roku 1935 na podstawie uchwał Karpackich Zjazdów Turystycznych. Zgodnie jednak z powszechnie przyjętymi zasadami trasowania szlaków w terenach krajobrazowo-przyrodniczo chronionych winny szlaki turystyczne na terenie Parku być urządzone wedle następujących zasad: a) szlaki winny być wytyczone i wyznakowane na ogół na przejściach utartych, bądź istniejącymi z dawna perciami lub drogami, bądź specjalnie zbudowanymi ścieżkami, b) schemat odległościowy znaków barwnych waha się od 150 do 250 metrów (na szlakach leśnych nie stosuje się zasady widzialności jednego znaku od drugiego), wymiary znaków zmniejsza się w stosunku do szlaków karpackich przeciętnie o 20 do 30%. c) Liczbę terenowych tabliczek ogranicza się do najniezbędniejszych, wymiary tabliczek zmniejsza się, w partiach skalnych z zasady nie umieszcza się żadnych tabliczek zastępując je znakami wskazującymi wyraźnie rozgałęzienie szlaków. d) W dziale ubezpieczeń żelaznych należy na ogół unikać ubezpieczania szlaków graniowych przy należyтым ubezpieczeniu najważniejszych i najbardziej uczęszczanych szlaków przejściowych przede wszystkim przełęczowych (z graniowych należy pozostawić tylko Orlą Perć), wszelkie ubezpieczenia żelazne na szlakach skalnych mogą być w przyszłości dokonywane, zmieniane i znoszone jedynie za wiedzą i zezwoleniem Zarządu Parku.

23. Ustalenie tras szlaków lub zmiany tras istniejących szlaków, prowadzenie w terenie znakowania barwnego, ustawianie drogowskazów, tabliczek kierunkowych, żerdzi lub strzał orientacyjnych winno być dokonywane w ścisłym porozumieniu z Zarządem Parku (do czasu uregulowania własności Parku z poszczególnymi właścicielami).

24. W przyszłości winien być założony i utrzymywany przez organ utrzymujący szlaki turystyczne w Parku dokładny katalog szlaków ze szczegółową, prowadzoną dla każdego z nich «metryką», obejmującą opis, stan i zmiany, potrzebę napraw, przeprowadzone naprawy, szczegóły dotyczące znakowania, tabliczek itd.

25. Na szlakach znakowanych, biegnących wzdłuż dróg i utrzymywanych ścieżek szerszego i węższego typu, winny być przy przejściu potoków ustawione kładki, przy czym kładki te przy szerszych przejściach winny być zabezpieczone poręczą. Kładki należy budować w ten sposób aby u brzegów były umocowane i zabezpieczone w sposób trwały przed zabranieniem przez wodę. Również na niektórych szlakach nieznakowanych mogą być pobudowane tego rodzaju kładki za wiedzą i zgodą Zarządu Parku.

26. Wszelkie pływanie łódkami, czółnami, kajakami, tratwami itp. po wodach tatrzańskich w obre-

bie Parku winno być zakazane. W szczególnych wypadkach (badania naukowe itp.) winien Zarząd Parku udzielać zezwolenia.

27. «Droga pod Regłami» powinna zachować charakter pieszego szlaku przechadzkowego, wyposażonego w ławki i utrzymywanego w porządnym stanie. Droga ta winna być przedłużona jako ścieżka pieszka w kierunku wschodnim od górnego Bystrogo pod Nosalem przez Jarczysko ponad Jaszczurówką, północnymi zboczami Kopieńca, południowym skrajem Toporowej Cyrhli obok Toporowych Stawów ku Suchej Wodzie i wzdłuż niej aż do przecięcia z szosą do Morskiego Oka, — zaś w kierunku zachodnim od ujścia Doliny Małej Łąki trasą Perci od gajowni przez las starą drogą do Kościelisk, po czym od Kir przez polany Biały Potok, Siwiańską, Molkówkę do połączenia ze szlakiem turystycznym w Dolinie Cichej Orawskiej. — Na obecnie istniejącym odcinku przejazdu wozowe winny być na Drodze pod Regłami ograniczone jedynie dla upoważnionych władz leśnych i parkowych oraz dla odnośnych użytkowników serwitutowych.

C. Przemysł, handel i rzemiosło na terenie Parku.

28. Wszelki przemysł o charakterze eksploatacyjnym (zakłady fabryczne, siłownie wodne, przetwórnice, kopalnie i kamieniołomy itd.) winien być na obszarze Parku zakazany. Przemysł turystyczny winien być na terenie Parku uregulowany w drodze odpowiednich zezwoleń, jako świadome odstępstwo od zasady swobodnej konkurencji w imię warowania wyższych interesów kulturalnych.

29. Wszelkie formy obsługi turystów winny być na obszarze Parku dostosowane i ograniczone do ustalonej sieci obecnych lub przyszłych urządzeń o charakterze turystycznym. Zasadniczo przemysł turystyczny na obszarze Parku powinien więc przybrać formy przemysłu względnie handlu osiadłego. Wszelkiego rodzaju przemysł czy handel wędrowny powinien być możliwie ograniczony i uzależniony od zezwoleń określających ściśle przedmiot, zakres, sposób, czas i miejsce wykonywania danego przemysłu względnie handlu.

30. W razie gdyby poza istniejącymi urządzeniami, dla obsługi turystycznej przystosowanymi, miały powstać jeszcze jakieś inne punkty obsługi ruchu turystycznego o charakterze doraźnym jak np. różnego rodzaju punkty obsługi gastronomicznej (bufety) — Podkomisja wyraża zdanie, że tego rodzaju punkty mogą powstać co najwyżej po jednym na poszczególnych halach.

31. Sprawa unormowania kto i w jakim trybie ma udzielać zezwolenia na prowadzenie przemysłu, handlu i rzemiosła na terenie Parku jest zagadnieniem leżącym w kompetencji Podkomisji prawniczej. Podkomisja komunikacyjno-turystyczna wypowiada się jedynie w tym kierunku, że zezwolenia te winny być wydawane albo przez Zarząd Parku albo w porozumieniu z nim i w każdym wypadku po wysłuchaniu opinii czynników samorządu gospodarczego.

D. Narciarstwo na terenie Parku.

32. Ze względu na specyficzny charakter narciarstwa w terenie i jego nieszkodliwość dla szaty roślinnej, Podkomisja wypowiada się za zachowaniem jak najdalej idącej swobody poruszania się dla narciarzy, oczywiście z uwzględnieniem zakazów co do rezerwatów ścisłych lub innych stałych lub czasowych ograniczeń komunikacji przez Zarząd Parku. Dotyczy to w równej mierze wszelkiego rodzaju urządzeń sportowo-narciarskich jak zakładania tras zjazdowych i stoków slalomowych, jako urządzeń przewoźnych, terenu nie naruszających.

33. Ze względu na specyficzne potrzeby ruchu narciarskiego, który nie może poruszać się ściśle szlakami wyznaczonymi dla turystyki letniej (szlaki zjazdowe), Podkomisja uznaje potrzebę utworzenia na terenie Parku pewnych stałych szlaków narciarskich, znakowanych i utrzymywanych w stanie zdatnym do przejazdu na nartach. Szlaki te dzielą się na szlaki dla ruchu narciarskiego masowego i na zwyczajne szlaki narciarskie.

34. Szlaki dla narciarskiego ruchu masowego są potrzebne tam, gdzie ruch ten jest tak silny, że na wąskim stosunkowo szlaku odbywanie równoczesne ruchu podchodzącego i zjazdowego grozi niebezpieczeństwem dla życia narciarzy. Podkomisja uznaje, że w takich wypadkach powinny być założone osobne szlaki jednokierunkowe dla podchodzenia i zjazdu. Nie przesadzając rozwoju ruchu turystycznego narciarskiego i jego potrzeb przyszłych, Podkomisja wyraża zapatrywanie, że już dziś na dwóch odcinkach, a to na zjazdach z Kasprowego przez Dolinę Goryczkową i z Hali Kondratowej do Niżnich Kałatówek, istnieje potrzeba utworzenia szlaków jednokierunkowych. Potrzebne są one w miejscu, gdzie w Dolinie Goryczkowej w strefie lasu droga obecna przechodzi przez najniższy próg Doliny Goryczkowej na tzw. «Cmentarzysko», które może być zatrzymane jako droga podejściowa, natomiast musi być urządzony osobny szlak narciarski, pozwalający na ominięcie «Cmentarzyska» w czasie zjazdu. Również przy zjeździe z Hali Kondratowej szlak zjazdowy powinien ominąć dotychczasową drogę i zostać skierowany dnem tzw. «Suchego Potoku» i następnie po rąbanisku osobno od szlaku podejściowego.

35. Podkomisja przewiduje potrzebę następujących wyznakowanych i utrzymywanych szlaków narciarskich:

- a) z Polany Huciska w Dolinie Chochołowskiej przez Parządczak na ramię Bobrowca,
- b) Doliną Starorobociańską pod Siwą Przełęcz,
- c) z Polany Chochołowskiej przez Czoła Bobrowieckie na Długi Uplaz,
- d) z Polany Chochołowskiej do Doliny Jarzabczej i na Trzydniwiański,
- e) z Hali Pysznej na Halę Tomanową ponad Stawem Smreczyńskim,
- f) z schroniska na Pysznej przez Halę Ornak na Przełęcz Iwaniacką,

g) z Uplazu Miętusiego przez Halę Miętusią i Dolinę Miętusią do Kiry Miętusiej,

h) ze schroniska w Dolinie Kondratowej przejście na Halę Goryczkową przez Dolinę Suchą Kondracką,

i) ze schroniska w Dolinie Kondratowej przez ramię Łopaty i Dolinę Suchą Kondracką do połączenia drogi jezdnej na Kondratową,

k) od szalaśców w Goryczkowej połączenie z drogą na Turnie Myślenickie,

l) od dolnych szalaśców goryczkowych wprost na Turnie Myślenickie,

m) z Karczmiska przez Halę Pod Kopieńcem do Jaszczurówki,

n) z Hali Gąsienicowej przez Dubrawiska do Doliny Pańszczycy i przez Halę Waksmundzką do Rزتoki,

o) warianty narciarskie na szlakach w okolicy Rusinowej Polany, Polany pod Wołoszynem i Czerwonych Brzezków.

36. Szlaki narciarskie winny być znakowane w sposób odmienny od pieszych szlaków turystycznych zgodnie z zasadami wyrażonymi w Instrukcji Ministerstwa Komunikacji (teza 22), oraz uzupełniane w miarę potrzeby tyczkami ze strzałami, zaś na odcinkach identycznych z szlakami turystyki pieszej powinny ograniczać się do istniejącego letniego szlakowania. Wszelkie roboty zmierzające do utrzymania szlaków narciarskich w stanie zdatnym do przejazdu winny być wykonywane w ścisłym porozumieniu z Zarządem Parku o ile możliwości przez jego organa. Wszelkie inne znakowanie narciarskie jest niedozwolone poza znakami w bezpośrednim sąsiedztwie schronisk, ułatwiającymi odnalezienie kierunku przy wyjściu ze schroniska lub trafienie do schroniska w czasie mgły lub zawiei.

37. W wyjątkowych wypadkach Zarząd Parku winien dozwolić na dokonanie przecinki w zadrzewieniu dla przepuszczenia szlaku narciarskiego.

E. Ratownictwo.

38. Ekspedycje ratownicze organizacji ratowniczych polskich i czechosłowackich mają pełną swobodę poruszania się na całym obszarze Parku.

39. Ratownictwo na terenie Parku powinno pozostać wyłącznie w rękach Tatrzańskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego przy pomocy Towarzystwa Krzewienia Narciarstwa.

40. Podkomisja uznaje za konieczną ścisłą współpracę Straży Górskiej i innych organów Zarządu Parku w dziedzinie ratownictwa z odpowiednią organizacją fachową.

F. Turystyka masowa i ruch wycieczkowy.

41. W zakresie ruchu masowego i wycieczkowego (większych zorganizowanych grup) Podkomisja różni ruch masowy popularny, ruch młodzieżowy, wycieczki szkolne, wycieczki harcerskie, kursy turystyczne i kursy ćwiczebne.

42. Ruch masowy zwłaszcza w związku z pociągami popularnymi i masowymi zjazdami należy podzielić na ruch letni i zimowy oraz ustalić pewne szlaki, specjalnie dla tego ruchu masowego i wycieczek masowych przeznaczone. Takimi szlakami są to dla ruchu letniego:

- a) trasa Zakopane—Morskie Oko—Czarny Staw ze zwiedzeniem wodospadów w Roztoce,
- b) Kuźnice—Hala Gąsienicowa,
- c) Kuźnice—Hala Kondratowa oraz wycieczki do innych dolinek w pasie reglowym,
- d) Doliny Kościeliska i Chochołowska,
- e) wycieczki ze stacji kolei linowej na Kasprowym w jedną stronę po Świnicę w drugą stronę po Czerwone Wierchy z zejściem do doliny Kondratowej.

Natomiast masowy ruch turystyczny zimowy nie da się ująć w pewne szlaki ze względu na swój charakter narciarski. Ruch ten może być tylko ogólnikowo skierowywany w pewne okolice (np. Hala Gąsienicowa, Kasprowy, Hala Kondratowa) gdzie uczestnicy wycieczki się rozchodzą. Organizowanie wycieczek zimowych w większych zespołach o charakterze masowym jest rzeczą nie dającą się unormować ogólnymi zasadami, albowiem zależną od danych warunków narciarskich, sprawności narciarskiej uczestników wycieczki, kwalifikacji jej kierownika.

43. Wycieczki młodzieży i wycieczki harcerskie o charakterze masowym powinny być ograniczone do szlaków masowej turystyki letniej (teza 42-a do e). Natomiast młodzież starsza mogłaby w mniejszych grupach i tylko pod fachowym kierownictwem zwiedzać Park na innych szlakach, przy czym kierownik wycieczki musiałby odpowiadać za porządek, posiadać odpowiednie kwalifikacje turystyczne, a wycieczka mogłaby być prowadzona tylko po ustalonych drogach i ścieżkach.

44. Wycieczki szkolne, organizowane przez zakłady, winny być unormowane zarządzeniami władz szkolnych w porozumieniu z Zarządem Parku.

45. Kursy turystyczne i obozy ćwiczebne, gdyby miały być urządzone na terenie Parku, mogą być organizowane tylko przez organizacje turystyczne o charakterze społecznym, przy czym bez specjalnego zezwolenia Zarządu Parku mogą być organizowane tylko przez P. T. T. i P. Z. N. Program kursów i obozów urządzanych przez inne organizacje musiałby być co do miejsca i innych szczegółów pobytu przedłożony do zatwierdzenia Zarządowi Parku. Kursy i obozy mogą kwaterować w istniejących schroniskach, natomiast obozować tylko w miejscach wskazanych przez Zarząd Parku. Kursy i obozy nie powinny blokować głównych szlaków turystycznych i zapewniać schronisk w okresie silniejszego ruchu turystycznego, zwłaszcza w okresie świąt.

G. Schroniska turystyczne.

46. Podkomisja uważa, że utrzymanie stanu własności obecnie istniejących schronisk nie powinno ulec

zmianie. Natomiast w razie gdyby okazała się potrzeba budowy nowych schronisk, wówczas w każdym poszczególnym wypadku należy rozważyć, czy budowę tę ma przeprowadzić bezpośrednio Zarząd Parku czy też turystyczna organizacja społeczna w ścisłym uzgodnieniu z Zarządem Parku.

47. Gospodarka w schroniskach (w zakresie regulaminów, personaliów itd.) winna być uzgodniona z Zarządem Parku.

48. Podkomisja uznaje potrzebę istnienia następujących schronisk w następujących miejscach:

a) w Dolinie Chochołowskiej schroniska na Polanie Chochołowskiej,

b) w Dolinie Kościeliskiej schroniska albo na Hali Pysznej albo na Hali Smytniej, przy czym decyzja co do przeniesienia schroniska z Hali Pysznej na Smytnię winna zapaść po komisyjnym zbadaniu sprawy. W razie przeniesienia schroniska na Hale Smytnię winna być droga jezdna w Dolinie Kościeliskiej do tego schroniska przedłużona.

c) w Dolinie Kondratowej uznaje Podkomisja potrzebę istnienia schroniska, z tym że w razie wybudowania odpowiedniego schroniska w tej dolinie winno być schronisko na Kalatówkach zlikwidowane,

d) wobec istnienia schronisk turystycznych na stacjach kolei linowej na Turniach Myślenickich i na Kasprowym, Podkomisja wyraża zapatrywanie, że w Dolinie Goryczkowej nie potrzeba schroniska noclegowego, natomiast może istnieć na Hali Goryczkowej punkt odżywczy.

e) na Hali Gąsienicowej winno istnieć jedno schronisko turystyczne, przy czym powiększenie pojemności powinno nastąpić nie przez budowanie nowego schroniska lecz przez rozbudowę istniejącego.

f) Podkomisja wyraża zapatrywanie, że w razie budowy przez Zarząd Parku gajówki w rejonie Polany Waksmundzkiej (w lasach między Halą Gąsienicową a Roztoką), gajówka taka powinna być rozbudowana jako punkt oparcia dla turysty.

g) W dolinie Białki i Roztoki Podkomisja uznaje potrzebę istnienia schronisk turystycznych na Łysej Polanie, w Roztoce, przy Pięciu Stawach i przy Morskim Oku, z tym że usytuowanie tego schroniska jest zależne od wyniku komisji w terenie, a do niego winna być doprowadzona droga jezdna.

H. Sprawy ogólnoadministracyjne.

49. Podkomisja wypowiada się za ścisłą współpracą głównych organizacji turystyki górskiej z władzami i organami Parku, przy czym uważa, iż powinien być zagwarantowany udział czynników społeczno-turystycznych zarówno w Komisji Parkowej jak i w składzie Straży Górskiej.

50. Do czasu przejęcia konserwacji szlaków turystycznych i innych urządzeń przez organa Parku, urządzenia te pozostają w zawiadywaniu i konserwacji organizacji turystycznych w pełnym porozumieniu z władzami parkowymi.

I. Sprawy nie dotyczące bezpośrednio Parku (sprawy Podtatrza).

51. Podkomisja podtrzymuje postulaty wyrażone przez «Ankię w sprawie rozwoju Tatr i Podhala» z roku 1929 w zakresie podniesienia cywilizacyjnego i rozwoju urządzeń kulturalnych strefy podtatrzańskiej tzw. Skalnego Podhala — jako oprawy Parku Narodowego i bazy wypadowej w głąb Parku. W szczególności podkreśla Podkomisja konieczność oparcia urzędzenia Skalnego Podhala o odpowiedni plan regionalny.

52. W zakresie turystyki na kolei podnosi Podkomisja konieczność uregulowania sprawy dworca kolejowego w Zakopanem i przebudowania go w tym sensie, by umożliwić budowę linii wzdłuż Podtatrza w kierunku zachodnim. Podkomisja uważa za celowe stworzenie komunikacji elektrycznej od Witowa przez Kościelisko, Zakopane, Bystre, Jaszczurówkę, Bukowinę, Białkę do Nowego Targu z ewentualnymi odgałęzieniami do Czorsztyna i w kierunku Jaworzyny oraz nawiązania do linii kolejowej Nowy Targ—Suchahora.

53. Podkomisja uważa, że turystyka motorowa powinna rozwijać się na Podtatrzu na wspomnianych w tezie 7 drogach okrężnych, przy czym drogi te na terenie Polski winny być nawiązane do podobnych dróg na terenie czechosłowackim, a to dalsza «widokowa» do drogi Zamki Orawskie—Kubin—Rózomberok—Poprad—Biała Spiska—Stara Wieś Spiska—Niedzica, wewnętrzna zaś «podtatrzańska» do drogi Łysa Polana—Jaworzyna—Zdziar—Matlary—Łomnica—Smokowiec—Szczyrbskie Jezioro i projektowanej drogi wzdłuż południowych stoków zachodnich Tatr z przejściem przez łańcuch tatrzański i przejściem północnymi stokami przez Zuberec—dołinę Błotną—Orawicę na Molkówkę.

54. Lotnisko komunikacyjne dla Podtatrza powinno znajdować się poza obrębem Parku Narodowego.

55. Podkomisja wyraża przekonanie, że w pasie otaczającym Park Narodowy na terenie polskim powinny być wydane odpowiednie przepisy, zakazujące pewnych rodzajów przemysłu i budownictwa, które by w sposób zdecydowany zniekształcały bezpośrednie otoczenie Parku Narodowego. Podkomisja wyraża opinię, że tego rodzaju przepisy winny być jak najrychlej opracowane przez Biuro Planu Regionalnego Podhala i Beskidu Zachodniego.

Załącznik nr 5.

Podkomisja dla spraw pasterstwa.

Protokół

z pierwszego zebrania Podkomisji Pasterskiej Tatrzańskiego Parku Narodowego w dniu 10 sierpnia 1936 roku.

(Obecni: senator Kleszczyński, prof. J. Włodek, radca Horczyński, inż. J. Kostyrko, dr J. Lilpop, p. M. Krzysiak, p. J. Uznański, inż. J. K. Stachowicz, prof. W. Goetel, prof. W. Szafer, mgr

W. Wilanowski, prof. T. Marchlewski, inż. S. Smólski, inż. J. Górz, nac. dr H. Szatkowski, p. W. Kamiński, p. Staszal, senator F. Gwiżdż, inż. A. Drozdowski, p. W. Tylka, prof. M. Sokołowski.)

Nieobecność usprawiedliwili pp. Grzegorzewski i Zborowski.

Zebranie otworzył sen. Gwiżdż o godz. 10,15 witając obecnych i zagajając zebranie. Ze względu na oświadczenie obecnych przedstawicieli ludności miejscowej, że nie są uprawnieni do zabierania głosu w imieniu całej ludności, oraz że ludność miejscowa obawia się, ażeby powstanie Parku nie uszczupliło jej praw, następuje na ten temat dyskusja. P. rektor Szafer oświadcza, że Komisja Parku Narodowego będzie rządziła tak, żeby interes ludności na tym nie ucierpiał, oraz że wszystko to, co się robi i mówi, nie jest i nie będzie tajnym.

Po dłuższej dyskusji prof. J. Włodek stawia wniosek:

«Stosunek spraw pasterskich do Parku Narodowego Tatrzańskiego zostanie określony osobną ustawą po porozumieniu się Komisji dla urzędzenia Parku Narodowego z właścicielami hal, praw serwitutowych i innych uprawnień na terenie Tatrzańskiego Parku Narodowego»,

oraz prof. Goetel wniosek następujący:

«Podkomisja wyraża opinię, że dla realizacji urzędzenia Parku Narodowego w dziedzinach gospodarczych niezbędnym jest oddanie Komisji dla urzędzenia Parku Narodowego Tatrzańskiego odpowiednich funduszów publicznych».

Wnioski powyższe, poddane pod głosowanie przez p. sen. Gwiżdża, przechodzą jednogłośnie.

W dyskusji zabierali głos pp. rektor Szafer, Staszal Piotr, senator Gwiżdż, Kamiński Wojciech, senator Kleszczyński, prof. Goetel, J. Uznański, prof. Włodek, Walenty Tylka, prof. M. Sokołowski, inż. Kostyrko i inż. Górz.

Po uchwaleniu i przegłosowaniu wniosków oraz krótkiej dyskusji, zebranie zamknął senator Gwiżdż o godzinie 13,30.

Protokół spisał inż. Drozdowski Adam.

Przewodniczący:

Senator Gwiżdż mp.

Załącznik nr 6.

Podkomisja dla ochrony roślin.

Sprawozdanie

z posiedzenia Podkomisji dla ochrony roślin Komisji Organizacyjnej Parku Narodowego Tatrzańskiego, odbytego w dniu 16 sierpnia 1936 r. w Zakopanem w lokalu Zarządu Państwowych Lasów Podhalańskich.

(Obecni. Członkowie Komisji: prof. dr Władysław Szafer (przewodniczący), prof. dr Marian Sokołowski; rzeczoznawcy: dr Jerzy Lilpop, prof. dr Adam Wodziczko; goście: prof. dr Wacław Roszkowski, prof. dr Michał Siedlecki, dr Ja-

nina Szaferowa; personel Biura Delegata: p. W. Kulczyńska.)

Posiedzenie trwało od godz. 10,15 do 13,30.

Otworzył je prof. Szafer zaznaczając, że celem zebrania jest uchwalenie tego rodzaju zasad ochrony roślin, które mogłyby wejść jako treść do rozporządzenia Rady Ministrów o utworzeniu Parku Narodowego Tatrzańskiego. Następnie odczytał referat p. t. «Ochrona szaty roślinnej Tatr», nadesłany przez dra Bogumiła Pawłowskiego, docenta U. J.

Po odczytaniu referatu wywiązała się dyskusja. Prof. Wodziczko wypowiedział się za drugą alternatywą doc. Pawłowskiego, tj. za zasadą wprowadzenia bezwzględnego zakazu zbierania roślin na całym obszarze Parku Narodowego Tatrzańskiego, z tym że od zasady tej istnieć będą wyjątki, mające na względzie cele naukowo-dydaktyczne etc., oraz poparł wniosek w sprawie utworzenia w Tatrach rezerwatów florystycznych dla specjalnych celów. Następnie zwrócił uwagę na zależność zagadnienia ochrony roślin w Tatrach od zasad gospodarki leśnej i pasterskiej, jakie na terenie Parku będą stosowane.

W odpowiedzi, prof. Szafer, który przed kilku dniami uczestniczył w obradach zarówno Podkomisji dla spraw leśnictwa jak i dla spraw pasterstwa, podał obecnym do wiadomości najważniejsze uchwały tych Podkomisji. Podkomisja dla spraw leśnictwa uchwaliła mi., iż celem gospodarki leśnej będzie przywrócenie pierwotnego drzewostanu w Tatrach i to zarówno w pasie ścisłej jak mniej ścisłej ochrony; do odnowienia lasu używać się będzie tylko miejscowego nasienia, w wyjątkowych zaś wypadkach, w braku tegoż, nasienia z najbliższych lasów karpaccich.— Sprawy pasterstwa pozostają w kolizji z gospodarką leśną, bowiem tylko około 14% obszaru lasów tatrzańskich nie podlega serwitutom pasterskim, poborowi posusu itp. Ideałem gospodarki leśnej jest oddzielenie jej od pasterskiej; aby cel ten osiągnąć, musi się wykupić serwituty, co mogłoby nastąpić w drodze bardzo powolnej likwidacji (szeregu lat). Pasterstwo będzie na terenie Parku Narodowego utrzymane, dążyć się jednak będzie do podniesienia go i zrjonalizowania przez melioracje i nawożenie hal. Górale, obecni na posiedzeniu Podkomisji dla spraw pasterstwa, zgodzili się na przedłożenie plenum Komisji Organizacyjnej P. N. T. postulatu, aby w rozporządzeniu Rady Ministrów o Parku Narodowym Tatrzańskim była zapowiedź uregulowania sprawy pasterstwa, które nastąpi dopiero po porozumieniu się władz Parku z wszystkimi, którzy wykonują te prawa w górach.

Prof. Sokołowski wypowiedział się w tym samym duchu co prof. Wodziczko, tj. za wprowadzeniem zakazu zbierania roślin, z tym jednakże, że będzie ułatwione otrzymanie zezwolenia na zbieranie roślin badaczom i wycieczkom uniwersyteckim. Wypowiedział się przeciw udzielaniu tego rodzaju pozwoleń wycieczkom szkół powszechnych i gimnazjów.

Dr Lilpop oświadczył się przeciw wprowadzeniu w Parku Narodowym zakazu zbierania roślin.

Prof. Siedlecki był tego zdania co profesorowie Wodziczko i Sokołowski.

Prof. Roszkowski podniósł znaczenie wyodrębnienia pewnych obszarów celem szczególnej ochrony zespołów roślinnych i gatunków roślin, które w niektórych wypadkach ważne jest z punktu widzenia ochrony fauny.

Prof. Wodziczko, zabierając ponownie głos, zwrócił uwagę na zależność spraw Parku Narodowego od gospodarki na Podtatrzu i konieczność odpowiedniego splanowania Podtatrza przez Biuro Planu Regionalnego Podhala.

Prof. Szafer wychodząc z założenia, iż Park Narodowy Tatrzański ma na celu nie tylko ochronę roślin i zwierząt ale nakłanianie do tej ochrony, słowem, musi wychowywać społeczeństwo, wypowiedział się za wprowadzeniem w Parku zakazu zarówno zabijania zwierząt jak i zbierania i niszczenia roślin, z uwzględnieniem wyjątków dla celów naukowych i dydaktycznych.

Po przeprowadzonej dyskusji uchwalono tekst wniosków na plenarne posiedzenie Komisji Organizacyjnej w brzmieniu podanym niżej.

Przewodniczący zamknął posiedzenie o godzinie 13,30, dziękując obecnym za udział w obradach.

Przewodniczący:

Prof. dr Władysław Szafer mp.

Protok.:

Wanda Kulczyńska mp.

Tezy.

Ochrona roślin w Tatrzańskim Parku Narodowym.

1.

Na terenie całego Parku Narodowego Tatrzańskiego wzbronione jest uszkodzanie, zrywanie i wykopywanie roślin.

Wyjątkiem od tej reguły jest zbieranie roślin dla celów naukowych i dydaktycznych, które jest dopuszczalne za zezwoleniami wydawanymi przez Zarząd Parku Narodowego.

Osobny regulamin określi zasady, których celem będzie uniknięcie trudności, jakie mogłoby ewentualnie napotkać przyrodnicy i miłośnicy przyrody.

2.

Zmiany w dotychczasowym sposobie gospodarczego użytkowania roślinności na terenie Parku Narodowego są dopuszczalne tylko w celu jego racjonalizacji.

3.

Zakazane jest wysiewanie lub wysadzanie jakichkolwiek gatunków obcych roślin na terenie Parku Narodowego.

4.

Dla celów przemysłowych i handlowych wzbronione jest na terenie całego Parku Narodowego zbieranie jakichkolwiek roślin (leczniczych itp.).

Dla celów hodowlanych, w ograniczonej ilości i wyjątkowo, materiału dostarczać może Zarząd Parku Narodowego.

5.

Zbieranie grzybów i jagód na terenie Parku Narodowego jest dopuszczalne, jednakże wyłącznie przez ludność miejscową, poza rezerwatami florystycznymi i za imiennymi zezwoleniami.

6.

Następujące rośliny podlegać winny na terenie Parku Narodowego ochronie gatunkowej w myśl art. 8 ustawy o ochronie przyrody z dnia 10 marca 1934 r.:

Z drzew i krzewów cis (*Taxus baccata* L.), limba (*Pinus cembra* L.), kosodrzewina (*Pinus montana* Mill.).

Z roślin zielnych: lilia złotogłów (*Lilium marginatum* L.), szafran (*Crocus scpeusiensis* Rehm. et Wol.), storczyki (*Orchidaceae*), tojad (*Aconitum*), powojnica (*Clematis alpina* Mill.), pełnik (*Trollius transsilvanicus* Schur.), goryczki (*Gentiana*), szarotka (*Leontopodium alpinum* Cass.), dziewięcisz (*Carlina acaulis* L.), kozłowiec (*Aronicum Clusii*).

Uwaga:

Podkomisja ułożyła nadto listę gatunków szczególnie rzadkich roślin, mających mało stanowisk w Tatrach, których ochronę i oszczędzanie zaleca się osobom mającym pozwolenia na zbieranie roślin w Tatrach.

7.

Dla ochrony zespołów roślin oraz szczególnie rzadkich gatunków zamierzone jest utworzenie na terenie Parku Narodowego ścisłych rezerwatów. Przewiduje się ich utworzenie w następujących miejscach poza tym obszarem Lasów Państwowych, który ma być rezerwatem ścisłym:

1. część torfowiska na Molkówce z kosodrzewiną i stanowiskiem *Saxifraga hirculus* L.,

2. górna część Doliny Smytniej ze zboczami Smytniańskich i Raptawickich Turni,

3. Staw Smreczyński z otoczeniem,

4. Hala Pyszna z otoczeniem, z partią graniczną od Przełęczy Raczkowej po Przełęcz Pyszniańską,

5. górna część Wąwozu Kraków,

6. szczyt Ciemniaka i górna część Rzędów,

7. Wantule, kocioł Wielkiej Świstówki oraz Doliny Litworowa i Mułowa aż po granicę Państwa,

8. Toporowe Stawy z otoczeniem,

9. partie grzbietu Żabiego, opadające ku Morsemu Oku,

10. młaki za moreną koło tzw. «Małego Morskiego Oka»,

11. kocioł Doliny Suchoj Kasprowej.

8.

Poza tym przewidziana jest możliwość tworzenia mniejszych rezerwatów czasowych.

9.

Podkomisja uważa za konieczne, aby istniejący już przy Muzeum Tatrzańskim zawiązek alpinarium rozszerzony został jak najrychlej na cały teren, przeznaczony na ten cel. Podkomisja zwraca uwagę Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na wielkie znaczenie tego rodzaju ogrodu, który by spełniał nie tylko rolę naukowo-dydaktyczną, ale również dostarczał materiału hodowlanego roślin tatrzańskich dla szkół a zwłaszcza dla ogrodów szkolnych i dla osób prywatnych.

Prof. dr Władysław Szafer mp.

Prof. dr Adam Wodziczko mp.

Prof. dr Marian Sokolowski mp.

Dr Jerzy Lilpop mp.

Załącznik nr 7.

Podkomisja dla ochrony krajobrazu i przyrody nieożywionej.

Dnia 31 lipca 1936 r. odbyło się posiedzenie Podkomisji dla ochrony krajobrazu i przyrody nieożywionej przy Komisji Organizacyjnej Parku Narodowego Tatrzańskiego.

W posiedzeniu wzięli udział: przewodniczący prof. dr Jerzy Smoleński, zastępca prof. dr Walery Goetel oraz dr Mieczysław Klimaszewski. Inni członkowie usprawiedliwili swą nieobecność; nie mogli przybyć z powodu nieobecności w Krakowie.

Na posiedzeniu tym sformułowano następujące tezy co do ochrony krajobrazu i przyrody nieożywionej, które zostaną przedstawione na posiedzeniu Komisji Organizacyjnej Parku Narodowego Tatrzańskiego w Zakopanem i mają wejść w regulamin Parku Narodowego. Postulaty te odnoszą się do całego Parku Narodowego Tatrzańskiego i nie uwzględniają przewidywanych stref o różnym stopniu ochronności.

I.

W zakresie ochrony przyrody nieożywionej ustalono, że winny podlegać bezwzględnej ochronie:

1) wszystkie formy krajobrazowe o specjalnej wartości naukowej,

2) wszystkie formy skalne i krajobrazowe, które są osobliwe lub specjalnie typowe,

3) jaskinie; jaskiń nie wolno przekopywać ani zmieniać ich charakteru bez porozumienia się z Zarządem Parku Narodowego Tatrzańskiego nawet w celach naukowych,

- 4) osobliwości paleontologiczne,
- 5) osobliwości mineralogiczne,
- 6) ze zjawisk hydrograficznych winny podlegać bezwzględnej ochronie: a) wywierzyńska, b) wodospady; badania naukowe nad tymi zjawiskami winny odbywać się jedynie za zezwoleniem Zarządu Parku Narodowego.

II.

W zakresie ochrony krajobrazu uznano, że niedopuszczalne jest wykonywanie jakichkolwiek czynności, które wywołałyby zmiany w krajobrazie naturalnym Tatr a w szczególności:

- 1) zakładanie kamieniołomów,
 - 2) eksploatacja złóż mineralnych,
 - 3) użytkowanie wód tatrzańskich w celach gospodarczych,
 - 4) ogófacanie stoków tatrzańskich: a) z szaty roślinnej, b) pokrywy zwietrzelinowej,
 - 5) tworzenie nowych i poszerzenie istniejących dróg; dla konserwacji dróg istniejących można używać materiału skalnego albo spoza terenu Parku Narodowego lub też z innych miejsc, bliskich drogi, specjalnie do tego celu wyznaczonych przez Zarząd Parku Narodowego. Miejsca te nie mogą być widoczne i szpecić krajobrazu;
 - 6) zbytnie zagęszczanie ścieżek turystycznych, które doprowadziłyby do zszpecenia krajobrazu, oraz prowadzenie ścieżek po zboczach mających tendencję do osuwania się,
 - 7) zwiększanie ilości budynków poza istniejącymi a koniecznymi dla ruchu turystycznego i dla względów gospodarczych (pasterskich i leśnych), — te budynki zaś winny być zharmonizowane z otoczeniem,
 - 8) budowanie pomników, tablic pamiątkowych, altan, stacji benzynowych itp., jako nie harmonizujących z krajobrazem pierwotnym Tatr,
 - 9) umieszczanie wszelkiej widocznej i narzucającej się reklamy na obszarze Parku Narodowego.
- Wyjątki od tych postulatów mogą mieć miejsce jedynie za zezwoleniem Zarządu Parku Narodowego.

Prof. dr *Jerzy Smoleński* mp.

Prof. dr *Walery Goetel* mp.

Dr *Mieczysław Klimaszewski* mp.

Załącznik nr 8.

Podkomisja dla zachowania cech swojszczyzny Tatr i Podhala.

Protokół

z drugiego posiedzenia Podkomisji dla zachowania cech swojszczyzny Tatr i Podhala Komisji Organizacyjnej Parku Narodowego Tatrzańskie, odbytego w dniu 8 sierpnia 1936 r. w Zakopanem w Dworcu Tatrzańskim.

(Obecni: prof. dr *Walery Goetel* zastępca przewodniczącego, inż. *Eugeniusz Zaczyński* burmistrz m. Zakopanego, p. *Stanisław Sobczak*, inż. arch. *Bog-*

dan Treter konserwator województwa krakowskiego, p. *Juliusz Zborowski* dyrektor Muzeum Tatrzańskiego).

Odczytano referaty pp. dyr. *J. Zborowskiego*, dra *S. Leszczyckiego*, inż.-arch. *B. Tretera* i prof. *Goetla*, dotyczące ochrony przyrody w pasterstwie, ochrony swojszczyzny w turystyce w Parku Narodowym Tatrzańskim wraz z jego otoczeniem, oraz o założeniu Muzeum Terenowego Podhalańskiego w oparciu o Park Narodowy Tatrzański.

Nad powyższymi referatami przeprowadzono szczegółową dyskusję i ustalono szereg uzupełnień i poprawek. Referaty, zaopatrzone powyższymi uzupełnieniami i poprawkami, uchwalono rozesłać członkom i rzeczoznawcom należącym do Podkomisji, a przyjęte wnioski przedłożyć jako tezy na plenarnym posiedzeniu Komisji. Nadto uchwalono przedstawić Komisji Organizacyjnej Parku Narodowego Tatrzańskie postulat, aby w Zarządzie Parku Narodowego był przewidziany stały udział osób kompetentnych w sprawach ochrony swojszczyzny.

Zakopane dnia 8 sierpnia 1936 r.

Prof. dr *Walery Goetel* mp.

Tezy.

1. Sprawa Muzeum Terenowego Podhalańskiego w oparciu o Park Narodowy Tatrzański.

W związku z zagadnieniami ochrony swojszczyzny, które mają być pielęgnowane w Parku Narodowym Tatrzańskim, wysuwa się postulat założenia «Muzeum Terenowego Podhalańskiego», w którym znalazłyby się najbardziej typowe budowle z terenów Podhala, Spisza i Orawy, ewentualnie zostałyby zbudowane typowe budynki dla ginącej architektury tych obszarów wraz z oryginalnymi wnętrzami itp., jak to jest w typowych, istniejących dzisiaj w innych krajach «Skansenach».

Zawiązek utworzenia takiego muzeum omawiany był w związku z myślą poruszoną ogólnie już 48 lat temu przez Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem, a konkretnie ujęty przez Komisję dla Spraw Regionalnych Podhala i Beskidów Zachodnich przy Urzędzie Wojewódzkim Krakowskim, która wysunęła projekt przeniesienia zabytkowego kościółka w Maniowach (pow. nowotarskiego) na miejsce położone koło leśniczówki w Zasadniej przy drodze do Morskiego Oka. Abstrahując od tego, czy myśl przeniesienia powyższego kościółka na to miejsce da się urzeczywistnić, należy uznać wybrane miejsce przy leśniczówce, w pobliżu drogi do Morskiego Oka za bardzo korzystne dla umieszczenia tamże muzeum terenowego a to ze względu na:

1) doskonałe położenie tego miejsca dla zwiedzania przez turystów, zdążających licznie szosą do Morskiego Oka w Tatrach,

2) obszerny teren, prawie płaski, nadający się do rozbudowy i odpowiedniego rozplanowania Skansenu,

3) piękne otoczenie terenu przez amfiteatralnie rozłożone i dobrze zalesione góry grupy Kop Sołtyśkich, Gęsiej Szyi i Wierch Porońca oraz typowy górski potok,

4) przynależność tego terenu do lasów państwowych i bezpośrednio sąsiedztwo Nadleśnictwa L. P., gwarantujące opiekę.

Jako drugie miejsce dla założenia «Skansenu» należy rozważyć teren na północ od Kuźnic, po prawym brzegu potoku Bystrego, pomiędzy tym potokiem a grupą Nosala. Teren powyższy posiada co do położenia zalety analogiczne do terenu w Zazadniej. Przewyższa teren w Zazadniej bliskością Zakopanego, którego goście mogliby zapewnić należytą frekwencję «Skansenu», a przez to dochody na jego utrzymanie. Wadą tego terenu jest okoliczność, iż stanowi on własność prywatną, oraz że leży na terenie zalewowym.

Jako trzecie miejsce nasuwają się tereny koło dzisiejszego tartaku «Zwierzyniec» przy ulicy Zamoyńskiego w Zakopanem, które to miejsce jest również pięknie położone, oddzielone od szosy pasem zieleni i posiada potok w pobliżu.

Niezależnie od decyzji co do wyboru miejsca na muzeum terenowe, należałoby w każdym razie na placu w Zazadniej postawić jeden z zabytkowych kościółków podhalańskich, ze względu na potrzebę istnienia w tym miejscu kościółka i poczynione prace wstępne.

Skansen, utworzony w którymkolwiek z powyższych miejsc, należy oprzeć o Park Narodowy z następujących powodów:

1) idea ochrony swojszczyzny łączy się harmonijnie z ideą ochrony przyrody, co znajdzie logiczny i realny wyraz w utworzeniu Skansenu w łączności z Parkiem Narodowym Tatrzańskim.

2) W Parku Narodowym Tatrzańskim Muzeum Terenowe Podhalańskie znajdzie należyte oparcie i opiekę organizacyjną i materialną.

Opiekę fachową i naukową nad Muzeum Terenowym winno wykonywać Muzeum Tatrzańskie im. T. Chałubińskiego w Zakopanem.

2. *Ochrona swojszczyzny w turystyce w Parku Narodowym Tatrzańskim.*

Turystyka będzie w myśl postanowień protokołu konferencji Akademii Umiejętności z dn. 8 i 9 grudnia 1925 jedną z głównych form użytkowania Tatrzańskiego Parku Narodowego.

Ponieważ idea Tatrzańskiego Parku Narodowego wychodzi równocześnie z założenia, że w Parku Narodowym mają być chronione w najdalej idącej mierze właściwości swojskie ludności miejscowej, której życie będzie się w Parku nadal rozwijało, wylania się potrzeba zharmonizowania postulatów turystyki z ochroną swojszczyzny w Parku Narodowym.

Zharmonizowanie to powinno polegać na:

1) uwzględnieniu w architekturze i wewnątrzach drewnianych turystycznych schronisk, stacji posiłkowych oraz wszelkich drewnianych budynków w Ta-

trach motywów budownictwa podhalańskiego, z tym że do ścian zewnętrznych należy używać okrągłaków, oraz uwzględnianiu tychże samych motywów architektonicznych oraz rzeźby i sztuki ludowej w urządzeniu wewnątrz schronisk murowanych,

2) utrzymaniu cech swojskich w gospodarstwie pasterskim w Tatrach,

3) używaniu motywów miejscowych w budowie tablic orientacyjnych, drogowskazów turystycznych itp.,

4) noszeniu stroju ludowego przez służbę pracującą w schroniskach i stacjach posiłkowych, przy czym należałoby w porozumieniu kompetentnych czynników ustalić typ odnośnego stroju ludowego.

5) noszeniu stroju ludowego przez przewodników tatrzańskich oraz o ile możliwości przez mającą być utworzoną straż górską,

6) uwzględnianiu przez wszystkie organizacje i instytucje pracujące w Tatrach w najszerszej mierze we wszelkich wycieczkach, uroczystościach i obchodach, urządzanych w górach, ludności miejscowej oraz pierwiastków obyczaju, sztuki i stroju ludowego, jak używanie przewodników tatrzańskich do wycieczek, używanie w górach muzyk góralskich itp.

3. *Zharmonizowanie zagadnień ochrony swojszczyzny w Parku Narodowym Tatrzańskim z jego otoczeniem.*

Ponieważ jednym z punktów programu Parku Narodowego Tatrzańskiego ma być praca nad ochroną swojszczyzny w Tatrach, a Tatry tworzą całość z ich podnóżem, nasuwa się postulat zharmonizowania zagadnień ochrony swojszczyzny w Parku Narodowym Tatrzańskim oraz jego otoczeniu. Jeżeli bowiem postulat ochrony swojszczyzny ma być uwzględniony na terenie Parku, a nie będzie uwzględniany w jego otoczeniu, wytworzy się różnica w traktowaniu tego zagadnienia na dwóch ściśle z sobą związanych obszarach, co dla ochrony swojszczyzny będzie szkodliwe. Postulat ochrony swojszczyzny w otoczeniu Tatr nie może oczywiście znaleźć wyrazu w przepisach ani też normach prawnych specjalnych, dotyczących tak Parku Narodowego jak jego otoczenia, gdyż przepisy i normy powyższe odnosić się mogą tylko do obszaru Parku Narodowego. Należałoby jednak w odnośnych przepisach, w różnych ustawach i rozporządzeniach dotyczących otoczenia Tatr, oraz w pracach organizacji i instytucji działających na podnóżu Tatr, trzymać się analogicznych zasad, jakie pod względem ochrony swojszczyzny mają być przestrzegane na obszarze Parku Narodowego a mianowicie:

a) w drewnianym budownictwie w pasie przytatrzańskich letnisk i uzdrowisk trzymać się ile możliwości motywów budownictwa miejscowego,

b) w możliwie szerokiej mierze stosować motywy sztuki ludowej miejscowej w urządzeniach wewnętrznych wszelkich budynków pasa letnisk przytatrzańskich,

c) w planach regionalnych uwzględnić odpowie-

dnio otoczenie Parku Narodowego Tatrzańskiego, przy czym pomiędzy terenem Parku a terenami budowlanymi uzdrowisk i letnisk podtatrzańskich należy zachować szerszy pas użytkowania rolno-leśnego,

d) popierać w wszelki możliwy sposób akcję zmierzającą do ochrony swojszczyzny w otoczeniu Tatr, a więc popierać teatry i widowiska ludowe, wszelkie prace nad utrzymaniem sztuki, muzyki, pieśni, stroju ludowego itp.

e) przewidzieć obowiązek stałego kontaktu Zarządu Parku Narodowego z władzami i instytucjami, zarządzającymi i działającymi w letniskach i uzdrowiskach podtatrzańskich,

f) starać się o stworzenie przy Szkole Przemysłu Drzewnego w Zakopanem działu wyrobu pamiątek miejscowych.

4. Ochrona swojszczyzny w pasterstwie.

1.

Ponieważ pasterstwo jest dotąd jednym z ważnych zajęć ludności góralskiej i przedstawia nieodzowny czynnik w krajobrazie tatrzańskim, należy je chronić jako doniosły składnik swojszczyzny. Liczba owiec wypasanych na halach powinna być ściśle dostosowana do rozmiarów i wydajności tychże hal i polan.

2.

Hodowla psów owczarskich tzw. «liptowskich» powinna być utrzymywana i rozwijana.

3.

Typ szałasów, tak charakterystyczny dla krajobrazu i dla budownictwa ludowego, powinien być utrzymywany. Wzorowe bacówki, projektowane przez instytucje rolnicze, powinny być utrzymane w charakterze budownictwa szałasnego, przynajmniej co do zewnętrznego wyglądu oraz co do rodzaju materiałów budowlanych, przy tym używanych, bez wprowadzania elementów, które zmieniają dotychczasowy charakter budowli. Przeróbki szałasów i bacówek na gospody, w których turyści mogą otrzymywać pożywienie, nie powinny nadwierać ludowego charakteru budownictwa szałasnego.

4.

Zachowanie stroju podhalańskiego w życiu pasterskim jest nieodzownym postulatem.

Sprawa eksploatacji granitu morenowego w Tatrach.

Urząd Wojewódzki Krakowski, pismem z dnia 5 sierpnia br. Nr RL. I-53 NT, odmówił zatwierdzenia zmiany planu gospodarczego dla lasu majątku Szaflary. Podanie o zmianę taką wniósł p. Jerzy Uznański w celu eksploatacji granitu morenowego na powierzchni 20.69 ha w lasach tatrzańskich.

Projektowana zmiana planu urzędzenia gospodarstwa leśnego przewiduje przed dokonaniem zalesienia istniejących lub przyszłych zrębów eksploata-

cję kamienia. Miejscem projektowanego użytkowania kamienia byłyby łożyska potoków lub tereny morenowe w dolinie Suchej Wody, zarzucone głazami o średnicy dochodzącej do kilku metrów. Jako motyw podał właściciel uzyskanie dochodu ze sprzedaży granitu oraz polepszenie warunków siedliskowych przed zalesieniem, przez usunięcie kamieni, pod którymi znajdować się ma urodzajna gleba, przy czym gleba próchniczna byłaby chroniona i zbierana w stopy kompostowe, a następnie używana przy zalesieniu.

Motywy odmownej odpowiedzi Urzędu Wojewódzkiego są następujące:

Obszar lasów maj. Szaflary, objęty podaniem, został uznany za las ochronny, zabroniono więc na nim dokonywania ubocznego użytkowania, jakim jest użytkowanie kamienia.

Eksploatacja granitu, jego obróbka i wywóz oraz projektowany sposób zalesienia wymienionych w podaniu powierzchni są — zdaniem czynników miarodajnych — niecelowe i prowadzą do uniemożliwienia zalesienia w ogóle a nadto do zszpecenia krajobrazu. Pod głazami morenowymi znajduje się bowiem nie urodzajna gleba, lecz surowy materiał skalny, a projektowany sposób zalesienia nie zastąpi zniszczenia istniejącej szaty roślinnej i gleby, a nawet zniszczy zupełnie jej biologiczną i fizyczną strukturę.

Ujemne skutki eksploatacji kamienia dla odnowienia lasu nie dadzą się więc w lasach tatrzańskich zrównoważyć przypuszczalnymi korzyściami natury finansowej.

Projekty schronisk na Gubałówce.

W ciągu lipca br. wpłynęły do Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie dwa podania o udzielenie pozwoleń na prowadzenie schronisk, względnie pensjonatów na Gubałówce, przesłane następnie celem zaopiniowania do Delegata Ministra W. R. i O. P. do spraw ochrony przyrody. Opinia ta, zgodna zupełnie z opinią Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, wypadła ujemnie, gdyż budynki obu petentów nie odpowiadają prymitywnym nawet wymogom, nie mogą więc być traktowane jako schroniska turystyczne. Nadto konkurencja między obu petentami przybiera formy tego rodzaju, że zagraża poważnie spokojowi turystów. Nie mniej poważnym argumentem, przemawiającym przeciw wydaniu pozwoleń, jest dążność do niedopuszczenia do chaotycznego zabudowania równi na szczycie Gubałówki, przed opracowaniem bardzo szczegółowego planu regulacyjnego dla Gubałówki. Opracowanie wspomnianego planu staje się zagadnieniem niezmiernie doniosłym i pilnym. Przykład bezplanowego zabudowania Zakopanego staje tutaj jako groźne «memento».

Nowa restauracja w Kuźnicach.

Zarząd Miejski w Zakopanem przesłał do Delegata Ministra W. R. i O. P. oraz do Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego do zaopiniowania podanie p. E. Witkowskiej o udzielenie zezwolenia na budowę domu restauracyjnego w Kuźnicach poniżej

stacji kolejki linowej na Kasprowy. Ani Delegat ani P. T. T. nie sprzeciwili się budowie wymienionej restauracji z zastrzeżeniem, że będzie ona wzniesiona nie w miejscu wskazanym przez petentkę, lecz powyżej na gruncie państwowym przy drodze do Jaworzynki lub przy drodze do elektrowni.

u wrót świątyni jarmark. Z ciszy i zadumania za jednym zakretem przenosimy się w zgiełk i hałas snobistycznej masy. Ma się wrażenie, że to nie Park Narodowy, lecz «wesołe miasteczko».

J. W.

Park Narodowy w Białowieży.

Ruch turystyczny w Parku za czas od 1. VI. do 1. X. wyraził się cyfrą 16.608 osób, z czego 248 przyjezdnych z zagranicy. Najwyższy punkt frekwencji przypada na miesiąc czerwiec — 10.529 osób (z zagranicy 126). Ilość zwiedzających, licząc od początku roku, przekroczyła liczbę 23.000 osób.

Instytut Badawczy L. P.

Prace inwentaryzacyjne w Parkach Narodowych.

W bieżącym roku rozpoczęte zostały prace inwentaryzacyjno-leśne w Parkach Narodowych: Białowieckim i Pienińskim. Prace te, zgodnie z «Programem prac inwentaryzacyjnych» opracowanym przez Oddział Rezerwatów Instytutu Badawczego, mają na celu utrwalenie w opisie i na mapach aktualnego stanu tych rezerwatów w zakresie elementów i form zadrzewienia, w szczególności zaś stosunków drzewostanowych, a także rejestrację wszelkiego rodzaju pomników i osobliwości przyrody. Cel ten osiąga się przez wyodrębnienie jednolitych form drzewostanów, pomiar ich granic i ich dokładny opis, uwzględniający drzewostan, roślinność, siedlisko i pomniki przyrody, występujące w danym drzewostanie.

Na terenie Parku w Pieninach inwentaryzacja leśna odbywa się w ramach prac urzędniowych, prowadzonych przez Dyрекcję Lasów Państwowych we Lwowie przy współudziale Instytutu Badawczego Lasów Państwowych; w Białowieży prowadzi ją Oddział Rezerwatów tegoż Instytutu. Ze względu na wielkie obszary, wchodzące w grę, i wielkie trudności terenowe, a także szczegółowość opisu inwentaryzacyjnego — praca w Parku Narodowym w Białowieży przedłużyła się do r. 1937/38.

Instytut Badawczy L. P.

Park Narodowy w Pieninach.

Prace Kierownictwa Parku Narodowego.

Dnia 17 i 18 lipca br. odbyła się inspekcja w Parku Narodowym w Pieninach, której program obejmował: 1) zapoznanie się z pracami wykonanymi przez Kierownictwo Parku w ostatnim okresie, oraz 2) omówienie planu prac Kierownictwa Parku na najbliższy okres i na następny rok gospodarczy.

Zabudowywanie najbliższego otoczenia Parku Narodowego.

Komisja Zdrojowa w Krościenku i w Szczawnicy wymyśliła dla swych kuracjuszy nową niespodziankę, która w rażący sposób koliduje z ideą Pienińskiego Parku Narodowego. Pod hasłem: «godzina za 30 groszy» przemieniono wylot przełomu Dunajca w Pienińskim Parku Narodowym naprzeciw Hukowej Skały w istny jarmark. Wykorzystano spokojnie rozlaną w tym miejscu taflę rzeki, t. zw. «płoso», niczym sztuczną sadzawkę w parku miejskim. Zbudowano bowiem kilka potwornych ark-lodzi ze stolikami do gry w karty. Na brzegu wzniesiono pstry kiosk z tarasem na dancing i urządzono przystań.

Skutek tych innowacji jest taki, że całymi godzinami pływają po płosie łodzie, wypełnione po brzegi «szczawnickimi» kuracjuszami, a krzyki wrzaskliwej publiczności i dźwięki orkiestry lecą daleko w Pieniński Park Narodowy. Stanowi to przykry kontrast z ciszą strzelistych turni, wśród których błąka się na wodzie drobna łupinka-łódka przewoźnika pienińskiego. Dawniej jazda przełomem należała do najpiękniejszych przeżyć. Z ciszy i majestatu górskiego wpływało się na spokojne brzegi Dunajca. Obecnie

C. REZERWATY

Rezerwaty leśne w Szutromińcach.

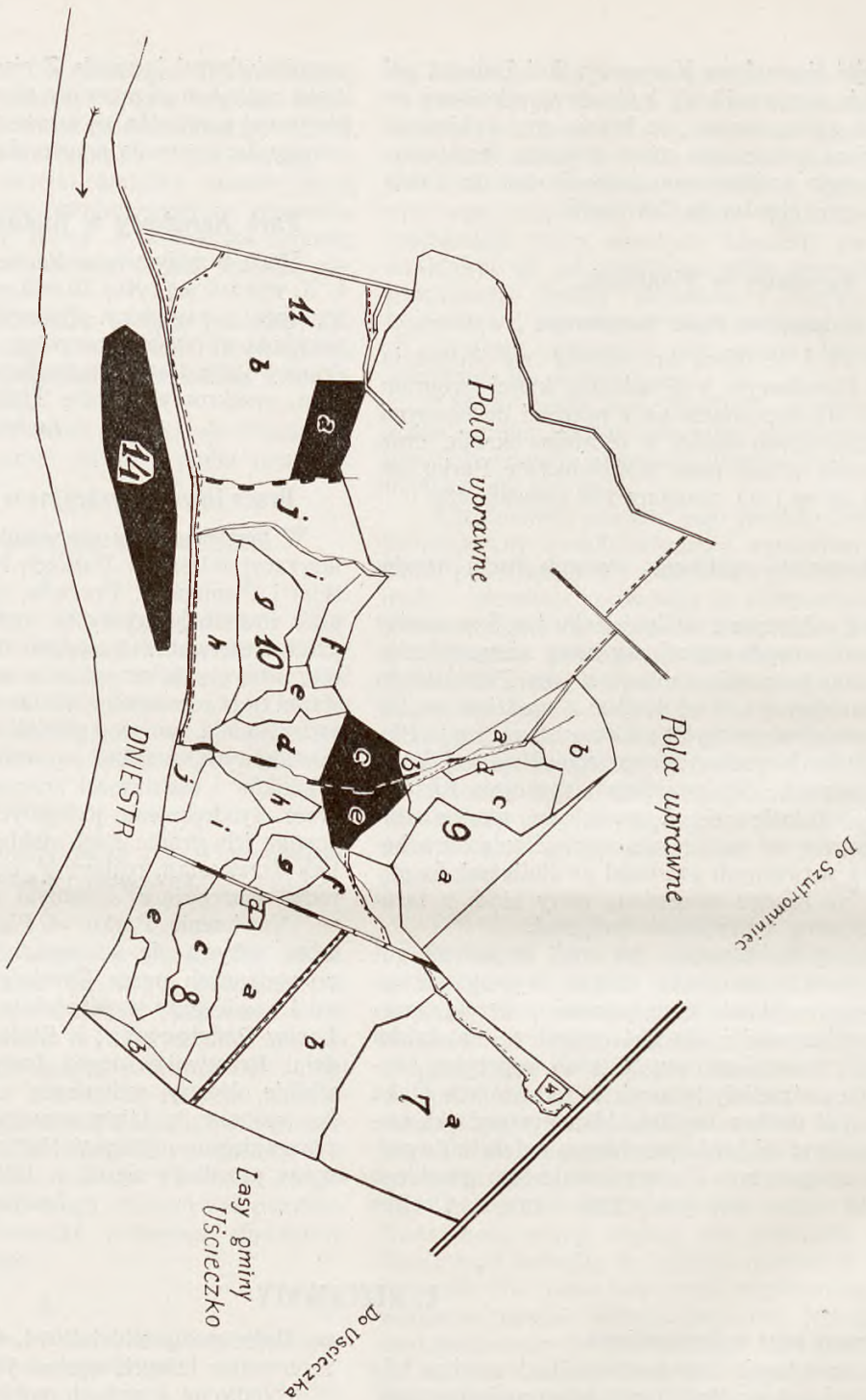
Plan urządzenia lasu fundacji H o h e n d o r f f a w Szutromińcach na Podolu naddniestrzańskim (pow. zaleszczycki) na okres 1935/36—1944/45 uwzględnił postulaty związane z ochroną typów lasów podolskich oraz szczątkowej flory stepowej. Na podstawie porozumienia z Delegatem Ministra W. R. i O. P. Zarząd fundacji wydzielił w Szutromińcach 4 rezerwaty leśne, a mianowicie: 1) dla zespołu leśnego *Querceto-Carpinetum podolicum* z czereśnią w poddziale 9 e; 2) dla typu «Czaha» ze źródłami wody bogatej w wapień w poddziale 10 c; 3) dla lasu z dębem bezszypułkowego (*Quercus sessiliflora*) w poddziale 11 a; oraz 4) dla lasu «łęgowego» na wyspie

na Dniestrze w oddziale 14. Całkowita powierzchnia rezerwatów leśnych wynosi 12,44 ha.

Nadto na ściankach naddniestrzańskich, oznaczonych na mapie jako poddziały 8 e, 9 i, oraz 10 g, porośłych rzadkim lasem dębowym z dereniem, nie projektowano żadnych zabiegów gospodarczych pozostawiając je w stanie niezmienionym aż do czasu utworzenia rezerwatu roślinności stepowej. Skałki te, ze względu na płytką glebę i strome nachylenie, nie przedstawiają żadnej wartości gospodarczej, założenie więc na nich rezerwatu nie napotka trudności.

Poza tym las Szutromińce został uznany przez Wojewodę tarnopolskiego (pismo z dnia 6. III. 1930 r. L. RL. 709/30) na powierzchni 183.35 ha za

Ryc. 1. Mapa rezerwatów w Szutromińcach nad Dniestrem.
Map of the reservation in Szutromińce on the river Dniestr (voivodeship of Tarnopol).

las ochronny. Stosownie do orzeczenia, na powierzchni tej zabroniono karczowania pni i korzeni, pasania inwentarza, zbierania ściółki lub innego użytkowania pobocznego.

Rezerwat Bukowa Góra,

k którego opis podano w XV roczniku «Ochrony Przyrody» (1935), został wpisany do rejestru rezerwatów Biura P. R. O. P. na podstawie zgody ordynata hr. M. Zamoykiego, wyrażonej w piśmie

Zarządu Dóbr i Interesów Ordynata z dn. 18 sierpnia 1936 r.

Rezerwat «Staniszewskie Błoto» ulega osuszeniu!

Prowadząc w ciągu lata br. badania botaniczne w państwowym nadleśnictwie Mirachowo w powiecie kartuskim, stwierdziłem co następuje:

«Staniszewskie Błoto», jedno z najlepiej zachowanych na naszych ziemiach torfowisk wrzosowych, o pow. blisko 50 ha, z jedynym w pow. kartuskim

stanowiskiem atlantyckiego wrzośca, zostało uznane w r. 1916 za rezerwat zupełny. Rowy, które wykopano tutaj uprzednio celem osuszenia torfowiska, byłyby niewątpliwie zarosły i rezerwat odzyskałby swój pierwotny charakter.

Tymczasem co kilka lat oczyszcza się część rowów, położonych bądź na terenie samego rezerwatu, bądź na jego granicach. Skutkiem tego system odwadniający działa w znacznej części terenu intensywnie odprowadzając wody z rezerwatu w dwóch kierunkach: rów północny, przepływający przez oddziały 83 i 84, odchodzi w kierunku zachodnim i odprowadza wody na osadę Bór, drugi, przecinający torfowisko na ukos i wzdłuż granicy połud.-zachodniej, zbiera wody z części południowej i odprowadza je po-

przez oddziały 84, 61, 62, 63, 49, 50 i 65 na łąki położone na południowy zachód od Boru.

Aby zapobiec dalszemu niszczeniu «Staniszewskiego Błota» należałoby:

1) zaniechać wszelkiego oczyszczania rowów na terenie rezerwatu,

2) pożądane byłoby wydzielenie dookoła rezerwatu leśnego pasa otaczającego, w obrębie którego powinna być stosowana ochrona gospodarka leśna, umożliwiająca utrzymanie rezerwatu w stanie niezmienionym,

3) główne rowy odpływowe należałoby zamknąć, aby przyspieszyć proces zarastania rowów na terenie rezerwatu.

F. Krawiec

D. POMNIKI PRZYRODY I HISTORII

1. Ochrona roślin.

Ochrona starych drzew.

Urząd Wojewódzki Krakowski uznał za zabytek podlegający opiece prawa starą lipę, mającą około 20 m wysokości a 4 m obwodu, która rośnie na folwarku Bigoszówka w Zegartowicach pow. myślenickiego. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego L. KB. S. 11-My-3-Kr-36 z 14. IX. 1936 r.)

Urząd Wojewódzki Łódzki uznał za zabytki prawnie chronione dwa cisy, znajdujące się w parku majątku Jedlno, gm. Radziechowice pow. radomszczańskiego. Jeden z tych cisów, około tysiącletni, posiada wysokość do 16 m, a grubość jego w pierśnicy wynosi 80 cm, drugi, rosnący w odległości 20 m od pierwszego, posiada wymiary średniego drzewa liściastego. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego Nr. KBVII-1/7 z dnia 16. V. 1936.)

Stare drzewa w powiecie limanowskim.

W Chyżówkach na obejściu prywatnego domu rośnie wspaniała lipa, której obwód wynosi, według właściciela, ponad 7 m.

Koło Tymbarku przy polnej drodze rośnie bardzo stara grusza o obwodzie 3.40 m w pierśnicy. Część konarów jest uschnięta a pień pokryty naroślami, całe drzewo wygląda jednak zdrowo i przedstawia się imponująco ze względu na swą niezwykłą, jak na gruszę, wielkość.

Na obejściu kościelnym w Skrzydlnej, na lewo od bramy wejściowej, znajduje się stary dąb (*Quercus robur*) o obwodzie pnia mierzącym 5.00 m.

J. Dyakowska

Ochrona parku i pałacu na Woli Justowskiej.

Urząd Wojewódzki Krakowski uznał za zabytek podlegający ochronie prawa pałac i park na Woli Justowskiej pod Krakowem. Park ten, posiadający założenie zabytkowe i grupujący wiele cennych, pięknych okazów drzew oraz krzewów, posiada także wielkie znaczenie jako najbliższe otoczenie i naturalne uzupełnienie otoczenia renesansowego pałacu.

(Pismo Urzędu Wojewódzkiego L. K. B. S. 11-ka-7-kr-36, z dnia 12. VIII. 1936 r.)

Ochrona starych kościołów i ich otoczenia.

Urząd Wojewódzki Krakowski uznał za zabytki prawnie chronione dwa następujące kościoły:

drewniany kościół parafialny p. w. Narodzenia N. M. P. w Łękach Górnych (pow. ropczycki) wraz

Fot. J. Dyakowska

Ryc. 2. Olbrzymia grusza na polach pod Tymbarkiem o obw. 3.40 m.

Giant, wild pear-tree (3.40 m circumference) in the fields near Tymbark (district Limanowa, voivodeship of Cracow).

ze starymi drzewami rosnącymi w najbliższym otoczeniu kościoła, na tzw. «cmentarzu». (Pismo Urzędu Wojewódzkiego L. KB. S. 11-R 5-1936, z dnia 14. IX. 1936 r.);

drewniany kościół p. w. św. Mikołaja w Brzezinach (pow. ropczycki) będący w posiadaniu tamtejszej parafii rzk. Opieka rozciąga się na najbliższe otoczenie kościoła wraz ze starymi drzewami w granicach tzw. cmentarza kościelnego. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego L. KB. S. 11 R/6-1936, z dnia 23. IX. 1936 r.)

Pamiętkowa sosna nad granicą.

Do władz prowadzących roboty około wyznaczenia granicy polsko-łotewskiej na terenie powiatu brąslawskiego zgłosiła się delegacja miejscowej ludności z prośbą o zachowanie pamiętkowej sosny, rosnącej w pobliżu wsi Plauszkiet obok słupa granicznego. Pod sosną tą zbierali się w r. 1863 powstańcy i tu mieli urządzone miejsce do odbierania korespondencji. Prośba wieśniaków została uwzględniona i na pniu umieszczono tablicę pamiętkową i obraz Matki Boskiej Ostrobramskiej.

Ochrona mikołajka.

W związku z wnioskiem Delegata Ministra W. R. i O. P.¹⁾ Urząd Wojewódzki Pomorski przypominał podległym organom o istniejącym rozporządzeniu policyjnym o ochronie mikołajka, wydanym przez prezesa Regencji Gdańskiej w dniu 12. IV. 1902. Krok ten Urzędu Wojewódzkiego został spowodowany koniecznością jak najszybszego działania w związku z niedostatecznym jeszcze wyjaśnieniem sposobu postępowania przy oparciu się o polską ustawę o ochronie przyrody z dnia 10 marca 1934 r.

2. Ochrona zwierząt.

Żubry w Białowieży.

Latem stado żubrów białowieskich powiększyło się znowu o 1 sztukę czystej krwi, płci męskiej, uro-

¹⁾ Por. K. B. I. r. VI, nr 3, str. 15.

Ryc. 3. Jezioro Strzeszyńskie pod Poznaniem.

Lake of Strzeszyn, near Poznań.

dzoną w Białowieży. Projekt stworzenia nowego ośrodka hodowli żubrów (Dyrekcja Lasów Państwowych Lwów) jest bliski realizacji. W roku gospodarczym 1936/37 w leśnictwie Hysne nadleśnictwa Niepołomice rozpocznie się urządzenie zwierzyńca, w którym prowadzona będzie początkowo hodowla mieszańców a następnie żubrów czystej krwi.

Instytut Badawczy L. P.

Żubry w Pszczynie.

W bieżącym roku urodziły się w Pszczynie 2 byczki i 1 jałówka; stan ich jest zadowalający.

Bobry.

Badanie stanowisk bobrów w lasach państwowych, zapoczątkowane w roku ubiegłym przez Instytut Badawczy Lasów Państwowych, prowadzone jest w dalszym ciągu i objęło w rb. rezerwaty bobrowe w nadleśnictwach Iwacewicz, Bronna Góra, Mosty i Susk. Stwierdzono, że ilość bobrów na ogół zwiększa się, co przede wszystkim rzuca się w oczy w rezerwacie Mosty, gdzie naliczono ich w rb. około 40, podczas gdy przed paru laty było zaledwie kilka.

Instytut Badawczy L. P.

Nagroda za dozorowanie żeremi bobrowych.

Państwowa Rada Ochrony Przyrody przyznała nagrodę w kwocie 50 złotych p. Aleksandrowi Łatwielowi, gajowemu majątku Zamosze, za opiekę nad bobrami, gnieźdzącymi się nad Berezyną. Dzięki pilnemu dozorowi p. Łatwiel, ilość gniazd bobrowych wzrosła z 4 na 7, nadto bobry zagnieździły się w jamach na brzegach, poniżej wsi Recznye.

3. Ochrona krajobrazu.

Ochrona krajobrazowa terenów nad Jeziorami Kierskim i Strzeszyńskim pod Poznaniem.

Zarządzeniem Wojewody Poznańskiego z dn. 12 sierpnia 1936 r. (Pozn. Dziennik Wojew. z 22. VIII. 1936, poz. 532) uznane zostały za podlegające ochronie pod względem krajobrazowym (w myśl rozp. Prez. R. P. z 16. II. 1928 r.) tereny, położone w gromadach wiejskich: Kiekrz, Chyby, Psarskie, Strzeszyn, Krzyżowniki i Baranowo, otaczające najbliższe Poznania Jeziora Kierskie (Wielkie i Małe) oraz Strzeszyńskie.

Ochrona roślinności na brzegach Jezior Strzeszyńskich pod Poznaniem.

Zarządzeniem Wojewody Poznańskiego z 12 sierpnia 1936 r. na mocy ustawy o ochronie przyrody z dn. 10. III. 1934 r. uznane zostały za podlegające ochronie zadrzewienie i roślinność przybrzeżna i wodna Jezior Strzeszyńskich pod Poznaniem w granicach zobrazowanych na mapie, reproduktowanej w Pozn. Dzienniku Wojew. z 22. VIII. 1936, nr 37, poz. 533). Najbliższe Poznania jeziora, położone uroczu w dolinie Bogdanki, obramione drobnymi laska-

mi, posiadają ciekawą roślinność (kłoc wiechowata, tłuśtosz, jeziorza mniejsza ii.) i są uczęszczanym miejscem wycieczkowym.

4. Ochrona przyrody nieożywionej.

Głaz narzutowy w Kochłowicach.

Urząd Wojewódzki Śląski uznał za zabytek, podlegający opiece prawa, głaz narzutowy, znajdujący się przy szkole powszechnej nr IV w Kochłowicach. Żaden ze znanych na Śląsku głazów narzutowych nie posiada tych rozmiarów co głaz w Kochłowicach, którego obwód wynosi przeszło 5.50 m; stanowi on wobec tego najokazalszy zabytek okresu lodowego na Śląsku. Jego wartość podnosi okoliczność, że znajduje się w pobliżu szkoły, wobec czego może także służyć celom dydaktycznym.

Głaz wydobyto z moczaru i umieszczono na miejscu, z którego przed 15 laty wyruszyli powstańcy kochłowiccy, dzięki czemu stanowi on także pomnik powstania śląskiego.

5. Niszczenie i straty.

Groźba zatopienia Helu.

Potrzeba na polskim wybrzeżu i to nad Wielkim Morzem, a nie w Zatoce Puckiej, portu rybackiego — nie może być zakwestionowana. Prace w tym kierunku prowadzone były od dawna. Około roku 1927 powstał projekt stworzenia takiego portu na Jeziorze Żarnowieckim, które odpowiedni kanał połączyłby z morzem. Projekt ten jednak został zaniechany, a w roku bieżącym rozpoczęto z dużą energią budowę portu rybackiego w Wielkiej Wsi. Jak się zdaje, nikt jednak nie zasięgnął w tej sprawie opinii geologów, gdyby jej bowiem wysłuchano, projekt budowy portu w Wielkiej Wsi, leżącej u samej podstawy Półwyspu Helskiego, nie byłby realizowany.

Znamienny artykuł w tej sprawie ogłosił w «Gazecie Polskiej» (Nr 260 z 17 września 1936 r.) prof. Jan Lewiński. Fakty przytoczone przez autora nie są żadną rewelacją nie tylko dla geologów, ale nawet dla przyrodników w ogóle. Mechanika ruchu ziarn piasku wzdłuż wybrzeża i gromadzenie się ich na końcu półwyspu — co powoduje jego powolne wydłużanie się — jest od lat znana i opis jej spotkać można w każdym podręczniku geologii, czy geografii. Przerwanie przez port drogi, wzdłuż której wędruje piasek, przerwie dopływ świeżego materiału do półwyspu zbudowanego wyłącznie z syckiego piasku i wyda go na pastwę morza. Port natomiast, stale zasypywany piaskiem niesionym przez prąd morski z zachodu, będzie wymagał stałego pogłębiania.

Tymczasem na Helu zbudowano linię kolejową, buduje się i projektuje coraz nowe lotniska, rozbudowuje port w Helu. Wszystko to musi ulec nieuchronnej zagładzie, nikt chyba bowiem nie myśli o budowie wzdłuż północnego brzegu Półwyspu Helskiego tamy, która by go ocaliła przed działaniem fal Bałtyku.

Nasi zachodni sąsiedzi otrzymali niedawno specjalny urząd¹⁾, który zajmie się «planowaniem kraju», a zatem rozpatrywać będzie między innymi sprawy zakładania lub rozszerzania czy przebudowy osiedli. Do współpracy wezwane zostały uniwersytety, a tym samym głos nauki został oficjalnie uznany i współdziałanie jej w pracach budowlanych zapewnione. U nas głos ten jest jeszcze ciągle ignorowany z wielką szkodą dla społeczeństwa i Państwa.

Zanikanie resztek stepów na Opolu.

Z każdym rokiem ulegają niszczeniu resztki stepów na Opolu najczęściej przez zamianę ich na kul-

Fot. S. Wierdak

Ryc. 4. Kultura sosnowa na stepie z panującym zespołem selerii Heufflera (*Seslerietum Heufflerianae*) w okolicy Brzeżan.

Pine culture on the steppe formation with *Seslerietum Heufflerianae* in the vicinity of Brzeżany.

turę rolną lub na pastwiska, przechodzące z czasem zazwyczaj w typowe nieużytki. Również przez eksploatację skał gipsowych czy wapiennych giną bezpowrotnie skupienia bardzo nieraz rzadkiej roślinności stepowej.

W ostatnich latach na skutek propagandy akcji zalesieniowej tzw. nieużytków, zasługującej zresztą na pełne uznanie, pada ofiarą nieracjonalnej kultury leśnej szereg haław przyleśnych, użytkowanych dotąd zwykle jako sianożęcia (sianokosy). Haławy te z powodu kamienistego podłoża, pokrytego bardzo cienką warstwą gleby, nie przedstawiają w ogóle odpowiedniego siedliska dla lasu. Toteż lasu na nich najprawdopodobniej nigdy nie było. Czasem spotkać tu można tylko pojedyncze, skarłowaciałe dąbki lub

¹⁾ Por. str. 38—39.

dogorywające kępki krzewów. Z tych przeto względów kultury świerkowe (rzadziej sosnowe), zakładane na tego rodzaju halawach, najczęściej szablonowo, nie mają widoków gospodarczego powodzenia. W rzeczywistości z kultur takich uzyskuje się nie rentujące się laski. Produkcja siana z halaw daje w sumie bez porównania lepszy efekt gospodarczy, a przy tym zachowuje typ zespołu, mający dla nauki jak i dla ochrony przyrody niepoślednią wartość.

W roku bieżącym spotkałem się, niestety, na Opolu z tego rodzaju kulturą sosny, założoną na przyleśnej halawie w Żołnówce k. Brzeżan. Halawę tę porasta w całości bujny zespół seslerii Heufflera (*Seslerietum Heufflerianae*), po raz pierwszy w tej

Ryc. 5. Pomnikowe drzewa przy ul. Bukowskiej w Poznaniu podczas wycinania.

Monumental trees in Poznań cut out, in order to enlarge the street.

części Opola zauważony. Wartość florystyczna ginającej halawy nie ulega dyskusji.

Pod adresem Władz Ochrony Lasów skierowuję na tym miejscu gorący apel i prośbę, aby w wypadkach, gdy istnieje zamiar zalesienia podobnych halaw lub tzw. nieużytków porośniętych florą stepową, zasięgały opinii organów Państwowej Rady Ochrony Przyrody.

Sz. Wierdak.

Kornik na zabytkowej skałce w Szaflarach.

Szereg świerków, rosnących na skałce szaflarskiej, opadnięty jest przez korniki, czego objawem jest żółknięcie igieł, obfity wyciek żywicy oraz stopniowe usychanie drzew.

Korniki są prawdopodobnie wtórnymi sprawcami ginienia świerków, pierwotnej przyczyny upatrywać należy w grzybach pasożytniczych, które na skutek kaleczenia drzew w szyi korzeniowej i wyżej, łatwo je zarażają.

Aby zapobiec zbyt niemu rozmnażaniu się korników, co mogłoby pociągnąć za sobą opadanie przez kornika nawet drzew zdrowych, należy koniecznie przed końcem kwietnia przyszłego roku ściąć świerki opadnięte przez korniki, okorować strzały i korę wraz z drobnymi gałęziami natychmiast spalić. Pożąda-

ne byłoby zawieszenie jeszcze bieżącej jesieni kilku sztucznych gniazd ptasich. Na miejsce wyciętych świerków najbardziej wskazane byłoby posadzenie modrzewi.

J. Kostyrko.

W sprawie tej właściciel, p. Jerzy Uznański, otrzymał odpowiednie wskazówki.

Zniszczenie alei w powiecie grodzieńskim.

Polowa zabytkowej alei, znajdującej się przy trakcie Czerlona-Łunna w pow. grodzieńskim, została wycięta pod pretekstem robót drogowych. Zaznaczyć należy, że wycięte drzewa (przeważnie klony) miały niejednokrotnie przeszło 1 m średnicy i były zupełnie zdrowe.

Wycięcie pomnikowych drzew alejowych przy ul. Bukowskiej w Poznaniu.

Prowadzona przez Ligę Ochrony Przyrody akcja w obronie starych drzew alejowych przy ul. Bukowskiej w Poznaniu (p. Kwart. Biul. Inf. nr 3 z lipca 1936 r., str. 18) skończyła się niestety niepowodzeniem. Ministerstwo Komunikacji wstrzymało wprawdzie na parę miesięcy prace koło rozszerzania jezdni tej mało ruchliwej ulicy, jednak argumenty urbanistów (!) widocznie przeważały, gdyż pomnikowe drzewa alejowe padły w połowie września br. pod ciosami siekiery magistrackiej.

A. W.

Wycięcie zabytkowego świerka w Młynnem.

W lipcu br. wycięto w pow. limanowskim i sprzedano do tartaku wspaniały okaz świerka, mający około 30 m wysokości i 4 m obwodu. Drzewo rośnie w majątku Młynne nad rzeką Łososiną, należącym dawniej do rodziny Żuławskich, miało więc znaczenie nie tylko zabytku przyrody, ale było pamiątką kultury ze względu na osobę Jerzego Żuławskiego. Pomimo że nietykalność świerka została zastrzeżona przy sprzedaży majątku i wbrew protestom okolicznych mieszkańców, nowy właściciel wyciął drzewo z minimalnym własnym zyskiem materialnym, a z wielką szkodą kulturalno-ideową.

Ostatnia barć sosnowa w powiecie łomżyńskim wycięta.

W majątku ziemskim Tarnowo wycięto — obok innych sosen — ostatnią w powiecie łomżyńskim barć sosnową, liczącą ok. 180 lat. Drzewo zakupił w lesie kupiec żyd, który po zrąbaniu go dał znać delegatowi P. R. O. P., że posiada okaz dla Muzeum w Nowogrodzie Łomżyńskim. Muzeum zakupiło okaz, tj. pień długości 7 m, średnicy 80—90 cm, z otworem dłubanym («dziankiem»), w którym znajdowało się gniazdo pszczoł. Po zrąbaniu drzewa gniazdo zostało zniszczone. (Por. ryc. 6 na str. 33.)

A. C.

Niszczenie osobliwości fauny motyli Podolu.

Badania faunistyczne na południowym Podolu w ostatnich latach rozwijają się bardzo intensywnie, przy czym charakterystyczne jest, że obok zoolo-

gów z ośrodka lwowskiego odwiedza Podole wielu badaczy z Polski zachodniej i środkowej. Fakt ten jest sam w sobie bardzo dodatni, gdyż pozwala mieć nadzieję, że w niedługim czasie fauna tego obszaru będzie dobrze poznana. Łączą się z nim jednak pewne zjawiska uboczne, ujemne ze stanowiska ochrony przyrody.

Niektórzy entomologowie bowiem nie zadowolają się zebraniem pewnej skromnej ilości okazów rzadszych gatunków, lecz łowią je setkami, co może naturalnie doprowadzić do ich wytepienia, przynajmniej na pewnych stanowiskach. Według otrzymanych wiadomości, są nawet lepidopterologowie, którzy wynajmują młodzież wiejską do masowego wylapywania motyli za umówioną opłatą; rzecz naturalna, że przeważnie padają tu ofiarą także gatunki pospolite, gdyż dopiero z wielkiej ilości pospolitych okazów lepidopterolog wybiera potrzebne mu gatunki. Tak za okazy kraśników (*Zygaena*) płacono po 2 grosze, aby wśród tysięcy przedstawicieli pospolitych gatunków wylowić okazy gatunków rzadszych, *Zygaena laeta* i *Z. carniolica*. Za gąsienice i poczwarki największego motyla Polski, pawicy wielkiej (*Saturnia pyri*), płacił podobno pewien wygodny lepidopterolog w okolicy Zaleszczyk po 50 groszy.

Jasne jest, że takie «badanie» fauny nie posiada nic wspólnego z nauką, ani nawet z racjonalnie pojętym kolekcjonerstwem. Wywiera ono nadto ujemny wpływ pedagogiczny na dzieci wiejskie czy miejskie, ucząc je masowego chwytania owadów, nieusprawiedliwionego ani względami naukowymi ani gospodarczymi.

Sądzę, że delegaci powiatowi Państwowej Rady Ochrony Przyrody powinni zwrócić uwagę na ten kierunek niszczenia naszej fauny owadów, który w Niemczech doprowadził już do wytepienia niektórych motyli na pewnych terytoriach.

Dr R. Kuntze

Śmierć żubra w Pszczynie.

W nocy z 19 na 20 sierpnia br. w lasach pszczyńskich padła siedmioletnia żubrzyca, «Plastyka», przy czym poroniła cielę płci żeńskiej. Krowa była kulawa. Przyczyną śmierci był prawdopodobnie wypadek spowodowany spłoszeniem przez ludzi, zbierających grzyby. Sekcja weterynaryjna nie wykazała jednak żadnego uszkodzenia. Skórę żubrzycy zdjęto i przesłano do Lwowa celem wpychania. A. Cz.

Zabicie łosia.

Na terenie wsi Zajki gminy Trzcianne, zabłąkała się para łosi, pochodząca prawdopodobnie z rezerwatu Czerwone Bagno pod Rajgrodem. Mieszkańcy wsi ujeli byka i następnego dnia zarżnęli go i podzielili się mięsem, a skórę sprzedali żydowi z Jedwabnego. Łosza uciekła. Policja Państwowa odnalazła rogi i wszczęła dochodzenie przeciw winnym, których jest około 20. Nabywca skóry, dowiedziaw-

szy się o tym, zwrócił ją włościanom, którzy podobno wrzucili skórę do Narwi.

Zniszczenie gniazda czarnego bociana.

Harcerze, obojujący w lipcu we Foluszu (pow. jasielski) znaleźli 3 młode czarnego bociana, błakające się w krzakach w stanie opłakany. Jedno bocianiątko postrzelone, z robactwem w ranie, dogory-

Fot. A. Chętnik

Ryc. 6. Ostatnia barć w pow. łomżyńskim, maj. Tarnowo. Pine trunk with an artificial aperture, in order to give place to a bee-hive.

wało, a drugie miało złamaną nogę. Prawdopodobnie ktoś stare bociany zastrzelił, a gniazdo zniszczył.

W. F.

Tępienie zółwia.

Według wiarogodnych wiadomości sklepy spożywcze w Warszawie wystawiają na sprzedaż znaczne ilości zółwia, pomimo że zwierzę to zostało uznane za gatunek chroniony na całym obszarze Polski¹⁾. Niektóre wydawnictwa kulinarne przyczyniają się do tępienia zółwia podając przepisy gotowania zupy zółwiowej. Wydana w Poznaniu pt. «Jak gotować?» książka kucharska podaje nadto wskazówki, jak należy zabijać zółwia: «żywemu zółwiowi należy nad ogniem obciąć głowę...» Ustępy tego rodzaju winny być usuwane z książek, tym więcej jeśli chodzi o zwierzęta podlegające zupełnej ochronie.

¹⁾ Por. K. B. I. Rok VI, Nr. 1/2, 1935.

E. KRONIKA KRAJOWA

Nekrolog.

Ś. p. Ks. Dr Michał Kordel.

Jednym z tych nielicznych jeszcze stosunkowo księży, którzy współpracowali z Państwową Radą Ochrony Przyrody, był ś. p. ks. dr Michał Kordel, starszy asystent Uniw. Jag. i prefekt Seminarium i Gimnazjum Sióstr Bożej Miłości na Pędzichowie w Krakowie.

Zasłużony pionier ruchu liturgicznego w Polsce, był gorącym miłośnikiem przyrody. Oto co pisze

Ryc. 7. Śp. Ks. Dr Michał Kordel w Sidzinie.

o nim organ archidiecezji krakowskiej «Dzwon Niedzielny»:

«Zmarłego cechowało franciszkańskie prawie umiłowanie przyrody... Kwiatek, drzewo, czy stwórzonko, góry, rzeki czy niebo gwiazdziste były dlań otwartą księgą, w której czytał, którą szanował i miłował jako dzieło Boże».

«Góral w każdym calu», urodzony (w r. 1892) na polanie górskiej, zmarł 18 lipca 1936 na polanie pod najbardziej przez siebie umiłowaną Urwanicą w rodzinnej Sidzinie pod Jordanowem, rażony udarem słonecznym.

Pogrzeb w dniu 22 lipca 1936 w Sidzinie (przy udziale 65 księży i licznej rzeszy miejscowej ludności) był wielką i serdeczną manifestacją.

Cześć świetlanej pamięci tego przeznaczonego kapłana Chrystusowego i dobrego człowieka!

Ks. Henryk Weryński

Sprawy organizacyjne.

Delegaci P. R. O. P.

Pan Franciszek Ludera, prof. gimn., który od 25 grudnia 1933 do 31 sierpnia b. r. pełnił obowiązki delegata Państwowej Rady Ochrony Przyrody w powiecie białostockim, zrzekł się tych obowiązków z powodu przeniesienia się do Chorzowa.

Dochodzenie wodno-prawne w sprawie fabryki w Niedomicach.

Dnia 10 sierpnia br. odbyło się posiedzenie Komisji poświęconej dochodzeniu wodno-prawnemu, mające na celu zbadanie sprawy ewentualnego zanieczyszczenia wód Dunajca ściekami fabryki w Niedomicach. Komisja, po zbadaniu planów fabryki, a w szczególności urządzeń oczyszczających ścieki, doszła do przekonania, że odpowiadają one zupełnie swemu przeznaczeniu. Istnienie fabryki w Niedomicach nie przeszkodzi wędrowkom ryb w Dunajcu. Przedstawicielem P. R. O. P. w Komisji był prof. dr M. Siedlecki.

Zjazd turystyczny w Pińsku

odbył się, jak to podaliśmy w poprzednim numerze Biuletynu, w dniach 5—7 czerwca br. przy udziale przedstawicieli zainteresowanych ministerstw, władz administracyjnych, samorządów, stowarzyszeń, prasy oraz zaproszonych osobistości. Państwową Radę Ochrony Przyrody reprezentował prof. B. Hryniewicz. Protokół Zjazdu obejmuje 56 uchwał grupujących się około następujących zagadnień: I. Postulaty komunikacyjne, II. Regiony turystyczne i letniskowe, III. Sprawy turystyczne, IV. Ochrona przyrody i zabytków, V. Sprawy łowieckie i rybactwa, VI. Różne. Sprawy ochrony przyrody obejmują trzy uchwały a mianowicie:

45) Zjazd wyraża przekonanie, że wobec doniosłych zmian, jakie już zachodzą i muszą zająć w krajobrazie wskutek przeprowadzonych i mających powstać melioracji, należy dążyć w myśl projektu prof. Szafera do stworzenia wielkiego rezerwatu przyrodniczego z terenów na wschodniej granicy Polesia, żeby zachować w całości piękno krajobrazu wraz z osobliwościami świata roślin i zwierząt (prof. dr B. Hryniewicz).

46) Zjazd zwraca się do Państwowej Rady Ochrony Przyrody, wskazując na potrzebę stworzenia w bliskiej przyszłości Parków Natury nad Lwą na terenie Ordynacji Dawidgródzkiej oraz nad Żegulanką w rejonie Kosowszczyzny. Zjazd wypowiada się za taką formą organizacji Parków, która by umożliwiła turystom zwiedzanie ich spełniając w ten

sposób swoje zadanie dydaktyczne (M. Węgrzecki).

47) Zjazd protestuje przeciwko niszczeniu Parku Elizy Orzeszkowej w Bielanych, Parku Kościuszki w Siechnowicach oraz Parku Wolności w Brześciu i zwraca się do władz kompetentnych o ochronę tego rodzaju cennych ze względów historycznych lub zdrowotnych pamiątek. Celem zapobieżenia temu w przyszłości, Zjazd zwraca się do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz do Państwowej Rady Ochrony Przyrody z prośbą o przedsięwzięcie odpowiednich środków zapobiegawczych. (Komisja wnioskowa z poprawką M. Węgrzeckiego.)

Konferencja turystyczna w Zaleszczykach.

W dniu 29 maja br. odbyła się w Zaleszczykach pod przewodnictwem wicewojewody stanisławowskiego konferencja porozumiewawcza w sprawie opracowania planu zagospodarowania turystycznego Dniestru na przestrzeni między Rozwadomem a Okopami św. Trójcy. W konferencji wzięli udział: delegat Ministerstwa Komunikacji, przedstawiciele Urzędów Wojewódzkich w Stanisławowie i Tarnopolu, delegat Państwowej Rady Ochrony Przyrody, przedstawiciele zainteresowanych powiatów oraz delegaci towarzystw turystycznych.

Po wysłuchaniu referatu i koreferatu i po przeprowadzeniu dyskusji nad referatami, ustalono szczególne warunki stworzenia punktów węzłowych ruchu kajakowego na Dniestrze, wysunięto postulaty w kierunku technicznego i prawnego ułatwienia żeglugi na Dniestrze oraz przedłożono wnioski w sprawie opracowania mapy turystycznej Dniestru.

S. W.

IV. Zjazd Ogrodników Miejskich

odbył się w Gdyni w dn. 11—13 września 1936 r. przy udziale ok. 100 uczestników. Przewodniczył rektor S. G. G. W. prof. dr Górski, referaty treści ogólnej wygłosili: inż.-arch. Stefan Lier (Warszawa): «Zieleń w planowaniu regionalnym i w planowaniu miast», i prof. dr Adam Wodzicko (Poznań): «Potrzeba lasów w obrębie zieleni miejskiej».

Z uchwał Zjazdu zasługują na przytoczenie:

1) Tow. Popierania Plantacji Miejskich w porozumieniu ze Związkiem Miast Polskich opracuje normy zieleni miejskiej w obliczeniu na 1 mieszkańca.

2) T. P. P. M. podejmie współpracę z biurami planów regionalnych celem rozwinięcia wspólnej akcji w kierunku zabezpieczenia terenów niezabudowanych i lasów w rozmiarach, które będą ustalone w myśl wniosku nr 1.

3) Zjazd uchwała zwrócić się za pośrednictwem Zw. Miast Polskich do samorządów terytorialnych o podjęcie akcji zachowania lasów nie tylko istniejących w pobliżu miast, według stanu dzisiejszego, ale również stopniowego zalesiania podmiejskich terenów nieużytkowych.

4) Zjazd uznaje, że lasy powinny stanowić nie-

naruszalne tło osiedli, wobec czego lasy nie powinny być parcelowane na cele budowlane.

Ankieta w sprawie niektórych rzadkich ptaków,

trzecia z kolei, przeprowadzona została wiosną br. przez Instytut Badawczy Lasów Państwowych na terenie wszystkich nadleśnictw państwowych. Uwzględniała ona szczególnie warunki występowania i gnieźdzenia się a także stan ochrony czapli siwej, czarnego bociana, puchacza i żurawia, a poza tym miała na celu zebranie danych co do występowania dropia, łabędzia, kormorana i dzikiej gęsi. Wyniki ankiety będą w najbliższym czasie opracowane.

Instytut Badawczy L. P.

Organizacja turystyki w lasach państwowych.

Okólnik Kuratorium O. S. P. z dnia 18 czerwca 1936 r. nr. O. 30812/36.

Wyciąg z przepisów dla osób, przebywających na terenie lasów państwowych.

Przepisy niniejsze obowiązują na terenie Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu.

Osobom, przebywającym na terenie lasów państwowych, zabrania się:

a) chodzenia po uprawach i młodnikach, tj. po świeżo zalesionych terenach oraz po starszych zalesieniach,

b) przebywania wewnątrz masywów leśnych, tj. w obrębie zwartych kompleksów lasów — zdala od wyznaczonych dla ruchu dróg, szlaków i ścieżek,

c) rozpalania ognisk poza miejscami, wyznaczonymi przez odnośne nadleśnictwo do obozowania i biwakowania; pozostawiania ognisk nieugaszonych i tlejących,

d) palenia tytoniu w okresie czasu od 1 kwietnia do 1 października poza miejscami wyznaczonymi dla obozowania i biwakowania,

e) uszkodzania drzew i krzewów przez łamanie, zacinanie, podkopywanie itp., odłupywania skał i wszelkiego zniekształcania powierzchni gruntu,

f) zbierania — bez specjalnego na to zezwolenia odnośnego leśnictwa — jakichkolwiek płodów i owoców leśnych, poza przypadkami spożycia na miejscu,

g) zabijania, łowienia, ploszenia i napastowania wszelkiego rodzaju zwierzyny i ptactwa (poza przypadkami koniecznej samoobrony), jak również wstępu na teren lasu z bronią myśliwską i psami oraz strzelania z broni palnej,

h) umieszczania wszelkiego rodzaju napisów, znaków, reklam itp. na drzewach, skałach, kamieniach i innych obiektach na terenie lasów,

i) zaśmiecania dróg, szlaków, ścieżek, miejsc wypoczynkowych, obozów, biwaków itp. oraz zanieczyszczania źródeł i wszelkich w ogóle wód,

j) uszkodzania budynków, ogrodzeń, znaków przestrzennego podziału lasu, dróg, szlaków i innych urządzeń,

k) dokonywania bez specjalnego zezwolenia Dy-

rekcji Lasów Państwowych w Toruniu zdjęć fotograficznych, nie służących do celów amatorskich,

l) uprawiania — bez specjalnego zezwolenia odnośnego nadleśnictwa — handlu kramnego,

m) zakładania na terenach lasów państwowych długotrwałych (sezonowych) obozowisk, bez osobnego zezwolenia Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu.

Osoby, naruszające powyższe zakazy, zostaną usunięte z terenu lasów państwowych, będą obowiązane wynagrodzić wyrządzoną szkodę, w wypadku zaś gdy czyn ich zagrożony jest w obowiązujących przepisach karą, zostaną pociągnięte do odpowiedzialności karnej.

Wyciąg powyższy został podany przez kuratora Okręgu Szkolnego Poznańskiego do wiadomości inspektorów szkolnych, dyrekcji szkół średnich ogólnokształcących, seminariów nauczycielskich i szkół zawodowych okręgu.

Z działalności odczytowej Krakowskiego Oddziału Ligi Ochrony Przyrody w Polsce.

Wzorem lat poprzednich, Zarząd Krak. Oddziału Ligi zorganizował w roku bieżącym szereg odczytów o ochronie przyrody.

W zimie rb. instruktorzy Ligi wygłosili 10 odczytów w szkołach średnich i powszechnych Krakowa i 4 w Katowicach; odczyty były ilustrowane przez zbrociami.

W lecie rb. instruktorzy Ligi wygłosili 50 pogadanek w 17 koloniach (w jednej 2 turnusy), ilustrowanych fotografiami; urządzili 8 wycieczek większych (jedno- lub parodniowych) i 7 krótkich. Ilość młodzieży, która wysłuchała tych pogadanek i brała udział w wycieczkach, wahała się od 27 do 70 na jednej kolonii; na półkoloniach Twa Przeciwgruzliczego w Krakowie (w Parku dra Jordana) około 500 dzieci (na półkolonii dziewczynek) i około 450 (chłopców). Ogółem ilość dzieci na wszystkich koloniach przekroczyła 1500.

Pogadanki miały na celu zaznajomienie młodzieży z ogólnymi zasadami ochrony przyrody i z jej organizacją, z parkami natury i rezerwatami a także pouczenie o zachowaniu się na wycieczkach i o tym, jak młodzież może pracować na polu ochrony przyrody.

Zarząd Oddziału składa gorące podziękowanie JWPanowi Delegatowi Min. W. R. i O. P. Rektorowi U. J. drowi *Władysławowi Szafrowi* za łaskawie udzielony zasiłek z funduszu Państwowej Rady Ochrony Przyrody w kwocie 200 zł, który to zasiłek umożliwił Zarządowi Oddziału wysłanie instruktorów na kolonie wakacyjne i urządzenie szeregu pogadanek.

Przewodniczący Oddz. Krak. L. O. P.
B. Dyakowski

Tezy w sprawie lasów miejskich.

Oddział Poznański Polskiego Towarzystwa Botanicznego wyłonił specjalną Komisję dla spraw la-

sów, której zadaniem jest ustalenie ogólnych postulatów z tej dziedziny z punktu widzenia ochrony przyrody i organicznej gospodarki tym ogólnym dobrem narodowym.

Komisja przygotowała dotychczas niżej podane tezy w sprawach lasów miejskich:

1) Las jest przyrodą w mieście, najważniejszym rodzajem zieleni miejskiej i możliwość obcowania z lasem winna być zapewniona wszystkim mieszkańcom miast.

2) Strefy zasięgów poszczególnych obszarów leśnych nie powinny być większe od 1,5 km, by lasy były osiągalne pieszo w ciągu 15—20 minut, przy czym minimalna ich norma winna wynosić 13 m² na głowę mieszkańca.

W miastach o zwartej zabudowie, gdzie strefy zasięgów muszą być większe, należy przewidzieć szybką i taną komunikację do lasów dalej położonych. Tzw. pas rezerwatowy, oddzielający miasto od jego satelitów, winien być w głównej mierze oddany kulturze leśnej.

3) Do osiągnięcia norm powyższych należy dążyć w pierwszej linii przez ochronę i udostępnienie wszystkich istniejących lasów i zadrzewień, a następnie przez zalesienie odpowiednich obszarów.

4) Potrzebna jest specjalna ustawa, wzgl. taka nowelizacja obowiązujących ustaw, aby umożliwiała skuteczną ochronę lub wykup istniejących lasów i użytkowanie terenów przeznaczonych na zalesienie.

5) Gospodarka w lasach miejskich i podmiejskich winna być tak prowadzona, by umożliwić ludności miejskiej pełne korzystanie z idealnych wartości lasu (użytek główny), zaś czerpanie korzyści materialnych z lasów musi stać na drugim planie.

6. Aby lasy nowozakładane spełniały należycie swą rolę, winny być uzgodnione z siedliskiem, mieszane, złożone wyłącznie z gatunków rodzimych i różnowiekowe, a gospodarka w nich winna być prowadzona według następujących wytycznych:

a) należy zapewnić zróżnicowanie wieku drzew na niewielkich przestrzeniach, tj. wykluczyć większe zręby zupełne, a wyręby ograniczyć do pojedynczych drzew, grup lub kęp;

b) należy dążyć, zależnie od siedliska, do użytkowania lasów wielopiętrowych, wzgl. lasów o bogatym podsyciu, zbliżonych możliwie do lasów naturalnych;

c) kolej rębni winna być jak najwyższa, zbliżona do wieku naturalnej dojrzałości (początku obumierania drzew), przy pozostawianiu drzew szczególnie okazałych i malowniczych;

d) odnowienie, o ile tylko możliwe, winno odbywać się sposobem naturalnym, wzgl. najbardziej zbliżonym do naturalnego;

e) wszelkie użytki międzyrębne oraz ew. użytki uboczne mogą być pobierane jedynie bez uszczerbku dla bogactwa powstającej biocenozy leśnej.

7) Należy przewidzieć w lasach odpowiednie miejsca do obozowania i większych skupień ludności i objąć je gospodarką parkową.

8) Drogi w obrębie regionu miejskiego winny być ujęte w gęste parawany zieleni leśnej (zasłony przeciwkurzowe).

9) Opieka nad lasami miejskimi i podmiejskimi winna być scentralizowana w odrębnym Wydziale Leśnym Zarządu Miasta, rozporządzającym odpowiednią ilością fachowo wyszkolonych leśników.

10) W okresie przejściowym konieczne są świadczenia zarządów miejskich na rzecz właścicieli lasów podmiejskich, mające na celu umożliwienie im utrzymywania lasów w stanie dostępnym dla ludności miejskiej.

Sprawy propagandowe.

Wystawa „Nasze Lasy i Ochrona Przyrody“

odbyła się we Lwowie w dniach od 3 do 30 września. Ponieważ ograniczone miejsce, jakim rozporządza K. B. I., nie pozwala na umieszczenie sprawozdania, na jakie niewątpliwie zasługuje wystawa, zarówno ze względu na swe rozmiary jak i na swój propagandowy charakter, poprzestajemy na niniejszej notatce, a obszerne sprawozdanie podamy w XVI roczniku Ochrony Przyrody.

Ochrona Przyrody w Muzeum Pedagogicznym w Wilnie.

Istniejący od kilku lat dział ochrony przyrody w Muzeum Pedagogicznym w Wilnie został ostatnio znacznie rozszerzony. Przybyły liczne nowe ekspozyty. Zasługują na uwagę odręcznie wykonane, barwne tablice roślin podlegających absolutnej ochronie, zielniki z okazami roślin, zasługującymi na ochronę, wśród których spotkać można rzadkie gatunki, jak np. *Linnaea borealis*, *Rubus chamaemorus* i inne. Szeroko potraktowano dział ochrony ryb i raków. Barwne tablice przedstawiają poszczególne gatunki ryb, na tablicach podane są krótkie wiadomości, dotyczące reprezentowanego gatunku, czas ochronny, wymiary oczek sieci dozwolonych do połowu. Znacznie rozszerzono dział ochrony ptaków; przybyły nowe okazy wypchane, gniazda, jaja, nowe barwne tablice ptaków podlegających absolutnej

ochronie, zaopatrzone w objaśnienia treści biologicznej. Całość, doskonale ułożona pod względem dydaktycznym, wzbudza coraz szersze zainteresowanie wśród młodzieży. W przygotowaniu są ekspozyty z dziedziny przyrody nieożywionej i ochrony krajobrazu.

W. R.

Nowy zwierzyńiec i ogród flory w Wilnie.

W rezultacie długotrwałych zabiegów i starań Towarzystwa Przyjaciół Ogrodu Zoologicznego w Wilnie z prezesem Towarzystwa dyr. A. D m o c h o w s k i m na czele, Zarząd Miejski przeznaczył na Antokolu, w malowniczej części miasta, parcelę 5 hektarową na potrzeby nowego zwierzyńca. Dotychczasowy zwierzyńiec, zawierający prawie wyłącznie okazy fauny miejscowej, znajdował się w ciasnym ogródku przy Szkolnej Pracowni Przyrodniczej. Uzyskanie parceli pozwoli na umieszczenie zwierząt w odpowiednich warunkach.

Prezes Towarzystwa Przyjaciół Ogrodu Zoologicznego, dyr. A. D m o c h o w s k i, projektuje na terenie parceli stworzenie obok zwierzyńca ogrodu flory wileńskiej. Realizację projektu znakomicie ułatwiają warunki naturalne. Uzyskana parcela porośnięta jest borem sosnowym, złożonym ze stuletnich i starszych drzew. Na teren parceli zostaną przesadzone okazy roślin z puszczy Wileńszczyzny ze specjalnym uwzględnieniem roślin podlegających ochronie. W budynku znajdującym się na rogu parceli zostanie założone Muzeum Ochrony Przyrody.

Prace przy organizowaniu zwierzyńca i ogrodu są już dość daleko posunięte. Dla ostatecznego zrealizowania całości brak jeszcze około 12 tys. zł.

W. R.

Ustalenie cen Wydawnictwa Komitetu Poznańskiego Ochrony Przyrody.

Ministerstwo W. R. i O. P. aprobowало wniosek Komitetu z dnia 7. II br. w sprawie ustalenia ceny sprzedażnej zeszytu 1. «Wydawnictwa Okręgowego Komitetu Ochrony Przyrody w Poznaniu» na 1 złoty, zeszytu 2. i 3. na 1 zł 50 groszy oraz zeszytu 4. i 5. na 2 złote.

F. WIADOMOŚCI Z ZAGRANICY

Uchwały międzynarodowych kongresów leśnych w sprawach ochrony przyrody.

Drugi Międzynarodowy Kongres Leśny, który obradował w Budapeszcie w dn. 10—14 IX. br., powziął uchwałę zaproponowaną przez Sekcję Ekonomiki Gospodarstwa Wiejskiego tegoż kongresu, która zwraca uwagę władz państwowych wszystkich krajów na poważne niebezpieczeństwa, wynikające ze zniszczenia i zaniku piękna lasów oraz na konieczność rozważenia środków natury prawnej i administracyjnej, mających na celu usunięcie tych niebezpieczeństw. W dalszym ciągu uchwała nawołuje wszystkie stowarzyszenia leśne do wyteźonej pracy na polu ochro-

ny przyrody, zaleca ścisły kontakt z organizacjami pracującymi w tej dziedzinie i współpracę z nimi w kierunku wychowywania młodzieży w duchu zasad ochrony przyrody. IX Kongres Międzynarodowego Związku Leśnych Instytutów Badawczych, obradujący wcześniej od poprzedniego (25. VIII.—8. IX.), również na Węgrzech, posunął się dalej w kierunku realizowania współpracy z organizacjami ochrony przyrody, gdyż powziął uchwałę o przystąpieniu Związku do Międzynarodowego Biura Ochrony Przyrody w Brukseli.

Instytut Badawczy L. P.

Ochrona ptaków przed zanieczyszczeniem mórz produktami naftowymi.

Sprawa szkodliwego działania na ptaki i inne organizmy morskie produktów naftowych, wyrzucanych przez statki, jest ogólnie znaną i była przedmiotem rozważań szeregu konferencji międzynarodowych. W r. 1926 odbyła się preliminarna konferencja w Washingtonie. W następnych latach sprawa ta została poruszona przez kongresy ochrony przyrody i kongresy ornitologiczne, a zwłaszcza była przedmiotem szczegółowych obrad na posiedzeniach Międzynarodowego Komitetu Ochrony Ptaków, w którym Polska ma oficjalnego przedstawiciela. Komitet ten wystąpił nawet z propozycją, aby na wszystkich statkach, nowobudujących się, wprowadzono oddzielacze ropy chroniące wody przed zanieczyszczeniem.

Obecnie sprawa została podjęta przez osobną Komisję Ligi Narodów.

Położenie Polski jest w omawianej sprawie nieco odmienne niż innych państw, na których wodach znaczne ilości ropy, gromadzące się na powierzchni morza, powodują śmierć setek i tysięcy ptaków. Zanieczyszczanie wód produktami naftowymi na naszym brzegu nie dochodzi do takich rozmiarów, aby powodowało masowe wymieranie ptactwa. Ilość statków motorowych w Gdyni i innych portach polskich nie jest wielka. Zaledwie kilka większych jednostek floty handlowej i wojennej jest poruszanych za pomocą motorów. Dostarczanie do nich ropy i czyszczenie zbiorników odbywa się w sposób nie zagrażający poważniejszym zanieczyszczeniem wód portowych.

Rybacka flota kutrów motorowych, posiadająca zaledwie około 170 jednostek, składa się ze statków, nie posiadających motorów silniejszych niż 100 konne. Statki te nigdy nie wykonują rybołówstwa i nie wyjeżdżają na połów w zwartej masie, lecz łowią rozrzucone na większej przestrzeni. Będąc zaś własnością niezamożnych rybaków mają urządzenia i sposób popędu motoru tak skonstruowany, aby nie tracić drogiego paliwa. Dlatego w obecnych warunkach nie mogą spowodować nagromadzenia się produktów naftowych w ilościach szkodliwych dla ptactwa.

Zarówno port gdyński jak i inne porty leżą daleko od miejsc lęgowych lub zimowisk ptactwa wodnego. Gdyby więc nawet przypadkowo, np. wskutek pęknięcia zbiornika, nagromadziła się na powierzchni wody większa ilość produktów naftowych — nie dołknęłaby ona znaczniejszy skupień ptactwa.

W takim stanie rzeczy śmiało twierdzić można, że niebezpieczeństwo zanieczyszczenia wód przez polskie jednostki nawigacyjne albo nie istnieje, albo też jest minimalne.

Wprowadzenie na statkach separatorów oleju jest rzeczą bardzo kosztowną i dlatego wątpić należy, czy korzyść z wprowadzenia ich jest proporcjonalna do kosztów. Odnosi się to zwłaszcza do małych kutrów mających motory poniżej 100 koni, jakimi posługują się rybacy polscy.

Z działalności Francuskiego Komitetu Narodowego Ochrony Fauny i Flory Kolonii.

Do akcji zmierzającej do uratowania przed zabudowaniem szczytu Lakobé na Madagaskarze¹⁾, który stanowi centrum rezerwatu przyrodniczego, przyłączyło się Towarzystwo Aklimatyzacyjne i Towarzystwo Ochrony Krajobrazu. Dzięki wspólnej akcji i licznym interwencjom u kompetentnych czynników wspomniany projekt został zaniechany.

Na posiedzeniu komitetu, odbytym 8 lipca br., wyrażono życzenie zorganizowania w każdej posiadłości francuskiej lokalnych komisji, które — pozostając w kontakcie z komitetem — zajęłyby się sprawami ochrony przyrody na własnych terenach.

Omawiano również sprawę przeznaczenia zbiorów gromadzonych przez przyrodników cudzoziemskich na terenie kolonii francuskich, wyrażając życzenie, aby przynajmniej część materiałów była składana w muzeum paryskim. Podróżnicy angielscy i niemieccy z własnej inicjatywy kilkakrotnie już ofiarowali swoje zbiory do wymienionego muzeum. Byłoby rzeczą nad wyraz pożądaną, aby znaleźli jak najliczniejszych naśladowców, jakkolwiek nie ma mowy o narzuceniu jakichkolwiek przepisów obowiązujących.

Planowanie kraju w Niemczech.

W Trzeciej Rzeszy podjęto ostatnio z niezwykłą energią pracę nad celowym ukształtowaniem całego kraju jako harmonijnej przestrzeni życiowej narodu. Dla wykonania tego zadania stworzono specjalną organizację, z którą ze względu na doniosłość zagadnienia i jego bezpośredni związek z zagadnieniami nauki i ochrony przyrody — choć w najogólniejszych zarysach — warto się zapoznać.

Rozporządzeniem Führera i Kanclerza Rzeszy z 26. VI. 1935 utworzony został «Państwowy Urząd Ładu Przestrzennego» (*Reichsstelle für Raumordnung*) celem «ogólnego nadrzędnego planowania i porządkowania niemieckiej przestrzeni na całym obszarze państwa», zaś następnym rozporządzeniem z 18. XII. 1935 podporządkowano kierownikowi tego urzędu, współdziałającemu z ministrem pracy, wszystkie istniejące władze i związki planujące, a na poszczególne resorty nałożono obowiązek informowania Urzędu Ładu Przestrzennego o wszelkich zamierzeniach w zakresie planowania szczegółowego.

Do współpracy w wykonywaniu zadań Urzędu Ładu Przestrzennego pociągnięto przede wszystkim czynniki naukowe, podległe Ministerstwu Oświaty. Minister oświaty i kierownik Urzędu Ładu Przestrzennego zarządzeniem z 16. XII. 1935 powołali do życia «Ogólnopaństwowe Zrzeszenie dla Badania Przestrzeni Życiowej» (*Reichsarbeitsgemeinschaft für Raumforschung*) dając mu następujący statut:

I. Ogólnopaństwowe Zrzeszenie dla Badania

¹⁾ Por. K. B. I. Rok VI, 1936, Nr 3, str. 22.

Przestrzeni Życiowej jest zespoleniem wszystkich sił naukowych, podlegających Ministerstwu Oświaty a zajmujących się badaniami przestrzeni życiowej.

II. Zrzeszenie dla Badania Przestrzeni Życiowej winno:

1. objąć całość badań przestrzeni życiowej,
2. zaprząć planowo naukę w służbę celowego użytkowania przestrzeni, w najściślejszej współpracy i stałym kontakcie z Państwowym Urzędem Ładu Przestrzennego,
3. przyspieszać rozwiązanie ważnych zagadnień dotyczących ładu przestrzennego drogą popierania naukowej współpracy między różnymi dyscyplinami wiedzy,
4. troszczyć się o planowe uzyskiwanie i rozdzielanie środków na badania przez utrzymywanie ścisłego kontaktu z właściwymi urzędami i instytucjami,
5. zabezpieczyć fachowe kształcenie następców,
6. współpracować z rolniczą Służbą Badawczą (*Forschungsdienst-Reichsarbeitsgemeinschaften der Landwirtschaftswissenschaft*) i utrzymywać z nią stały kontakt.

Ustęp III. statutu określa uprawnienia kierownika Urzędu Ładu Przestrzennego do wyznaczania zasadniczej linii i kierunków pracy naukowej Zrzeszenia dla Badania Przestrzeni Życiowej;

Ustęp IV. określa zadania i obowiązki przewodniczącego Zrzeszenia dla Badania Przestrzeni Życiowej, który odpowiedzialny jest za fachowe przeprowadzenie programu badań przed kierownikiem Urzędu Ładu Przestrzennego, a w ramach tego programu rozstrzyga wnioski natury rzeczowej i personalnej;

Ustęp V. informuje, że ostateczną decyzję co do dostarczania pieniędzy państwowych na badania zatrzymują właściwi ministrowie.

W uzupełnieniu powyższego statutu wydał minister oświaty dnia 15. II. 1936 następujące zarządzenie do rektorów pruskich szkół akademickich:

1. Celem zjednoczenia i nadania jednolitego kierunku pracom wszystkich sił naukowych, zajmujących się badaniami przestrzeni życiowej i planowaniem kraju, tworzy się w podlegających mi szkołach akademickich zrzeszenia miejscowe. Obejmują one nauczających i studentów bez względu na wydziały i mają stać się w przyszłości miejscem wszystkich naukowych poszukiwań na temat badania przestrzeni życiowej i planowania kraju.

2. Kierownictwo Zrzeszenia spoczywać winno w ręku odpowiedniego docenta, którego na wniosek rektora powoła mianowany przeze mnie komisaryczny przewodniczący Ogólnopolskiego Zrzeszenia do Badania Przestrzeni Życiowej prof. dr Konrad Meyer.

3. Zadania dla zrzeszeń w szkołach akademickich wyrastają z otaczającego krajobrazu. To ściśle splecenie wszechnicy z jej otoczeniem nakłada na rektora obowiązek szczególnie intensywnego zajęcia się zrzeszeniem i stałego popierania go, dlatego też

w stosownym czasie zażadam od rektorów sprawozdań.

W dalszym punkcie rozporządzenia minister prosi rektorów o nadesłanie w najbliższym czasie pod adresem Ogólnopolskiego Zrzeszenia informacji, dotyczących odpowiednich osób i tematów prac prowadzonych i przyszłych, wraz z kosztorysami.

Jako przykład owocnej współpracy czynników ochrony przyrody z Urzędem Ładu Przestrzennego, przytoczyć można wypracowywane przez organa ochrony przyrody karty tzw. «*Noli-tangere*» — obszarów, tj. obszarów, które ze względu na wartości krajobrazowe lub przyrodnicze powinny zostać nienaruszone.

Powyższe informacje o planowaniu kraju w Niemczech pozwalają stwierdzić fakt organicznego włączenia nauki w służbę rozwiązywania ważnych dla narodu i państwa zagadnień, tak że opinie badaczy naukowych nie będą już, jak to często dotąd bywało, głosami wołających na puszcy. Oby również u nas sprawa planowania kraju — jak tego od lat domaga się P. R. O. P. — jak najszybciej ruszyła z miejsca!

A. Wodziczko

Ochrona przyrody w szkołach niemieckich. W sprawie zbierania roślin przez szkoły dla celów dydaktycznych.

Jak donosi «*Naturschutz*» (1936, nr 1) Ministerstwo Oświaty i Kultury w Bawarii zwróciło się z apelem do wszystkich szkół oraz zakładów wychowawczych, ażeby zapobiegać niszczeniu roślin dzikich, szczególnie rzadkich i chronionych dla celów dydaktycznych (pismo z dnia 24. V. 1935).

Nauczyciele powinni w miarę możliwości sami starać się o materiał roślinny, albo kazać go zbierać uczniom pod własnym nadzorem. Jedynie w wypadkach, gdy chodzi o gatunki dobrze znane uczniom, można je kazać zbierać, przy czym należy określić dokładnie miejsce zbierania i ilość okazów.

Konferencja w sprawie zieleni miejskiej w Leningradzie.

Jak donosi «*Sowieckaja Botanika*» (R. 1936, nr 3, str. 116—117), w dniach od 15. do 17. II. 1936 odbyła się w Instytucie Botanicznym w Leningradzie konferencja, zorganizowana wspólnie przez «Wydział Zielenców» Leningradu oraz Instytut Botaniczny Akademii Nauk Z. S. S. R. pod hasłem: «Spotkanie uczonych z praktykami». W konferencji tej brało udział 170 osób, a zadaniem jej było nawiązanie stałego kontaktu i współpracy między botanikami a ogrodnikami. Wygłoszono szereg referatów, które miały na celu zorientować botaników w najważniejszych sprawach ogrodnictwa miejskiego, aby zachęcić ich do szerszego uwzględniania tych zagadnień praktycznych jako tematów poszukiwań naukowych. F. Kr.

Plan badań botanicznych w rezerwach w Z. S. R. R.

«*Sowieckaja Botanika*» (R. 1936, nr 3, str. 3-9) zamieszcza artykuł prof. W. N. Sukaczewa pt. «O kierowaniu i przeprowadzaniu badań botanicz-

nych w rezerwach». Autor omawia szczegółowo w 25 punktach, jak powinna być zorganizowana praca badawcza botaniczna w rezerwach. Podkreśla on, że przy tym musi być brany pod uwagę specjalny charakter poszczególnych rezerwatów, ich wielkość, stan zachowania pierwotnej przyrody oraz cele, dla jakich zostały utworzone. Szczegółowe badanie fitocenozy oraz wszystkich czynników wpływających na nią, oto podstawy, na których muszą się oprzeć wszystkie inne badania. Zapewniona musi być ciągłość badań, a plan pracy obliczony musi być na długi okres czasu.

Konieczna jest współpraca i stała łączność z uniwersytetami oraz instytucjami naukowymi (Akademia Nauk). *F. Kr.*

Walne Zgromadzenie Szwajcarskiej Ligi Ochrony Przyrody.

W ciągu ubiegłych lat walne zebrania Szwajcarskiej Ligi Ochrony Przyrody miały charakter zjazdów, trwających 2—3 dni i połączonych z wycieczkami do parków narodowych i rezerwatów. Pogłębiająca się depresja ekonomiczna nie pozwoliła w roku bieżącym na rozwinięcie tak bogatego i urozmaiconego programu. Toteż główną treścią zgromadzenia ostatniego, które odbyło się 5 lipca w Winterthur, były referaty i odczyty.

Szereg ich rozpoczął dr Pfaehler z Solury, który od 1 czerwca 1936 pełni obowiązki przewodniczącego ligi; prelegent przedstawił sprawozdanie administracyjne. Wynika z niego, że mimo kryzysu krzywa czynności Ligi ciągle jeszcze się wznosi. Ilość

członków Ligi osiągnęła cyfrę około 33 i pół tysiąca. Następnie dr C. H. Bernard z Genewy, b. przedstawiciel Szwajcarii w Indiach Holenderskich, wygłosił odczyt o ochronie przyrody w tym kraju. Dalszym punktem programu był cykl wykładów na temat: ochrona przyrody w kantonie zurychskim. Wstępne słowo do tego cyklu wygłosił szczególnie owacyjnie witany prof. C. Schröter. Następne referaty wygłosili: dr Knapfli z Zurychu, przedstawiając sprawę ochrony ptaków prowadzoną przez zakłádanie rezerwatów ornitologicznych, oraz Th. Weber, kantonalny inspektor lasów, który przedstawił nowe przepisy łowieckie kantonu zurychskiego.

Po południu, przy wyjątkowo pięknej pogodzie, odbyła się wycieczka do wspaniałego lasu Elschenberg rosnącego u wrót Winterthur, który słusznie stanowi dumę tego miasta.

Osobiste.

C. Schröter, b. profesor botaniki na Politechnice w Zurychu, obchodził w rb. 80-lecie urodzin.

P. G. Van Tienhoven z Amsterdamu, przewodniczący Międzynarodowego Biura Ochrony Przyrody w Brukseli, ukończył 60-ty rok życia.

Prof. dr Walther Schoenichen, zasłużony kierownik naczelnej instytucji ochrony przyrody w Niemczech (Reichsstelle für Naturschutz) — dawniej Staatl. Stelle f. Naturdenkmalpflege) — został mianowany profesorem honorowym Uniwersytetu w Berlinie.

G. PRZEGLĄD BIBLIOGRAFICZNY

Nadesłane wydawnictwa polskie.

J. B. Sokołowski: Ptaki ziem polskich.

Tom I, zeszyt 9—10. Nakładem Ligi Ochrony Przyrody w Polsce z zasiłku Funduszu Kultury Narodowej, Poznań 1936, str. 385—444+XI, 1 tablica barwna, 5 tablic kredowych, 10 ryc. w tekście. Zeszyt ten zamyka tom I wydawnictwa. Na końcu dodano skorowidz nazw, kartę tytułową I tomu, spis rzeczy i przedmowę autora.

Dr Włodzimierz Kulmatycki: Wyniki dotychczasowych badań zanieczyszczania rzek w dorzeczu Warty na terenie województwa poznańskiego.

Odb. z czasop. «Gaz i Woda», t. XVI, str. 193—202, 1936.

Autor, kierownik placówki naukowo-badawczej Międzywojewódzkiego Komitetu Ochrony Rzek przed zanieczyszczeniem w Poznaniu, zestawiał treściwie stan zanieczyszczeń rzek i jezior na terenie całego województwa poznańskiego oraz akcję badania i zwalczania tych zanieczyszczeń, która wydaje na ogół rezultaty dodatnie. Należy wyrazić zadowolenie, że w Wielkopolsce, gdzie skupia się duży procent zanieczyszczających wody zakładów przemysłu rolnego, akcja ta rozwija się tak pomyślnie, gdyż wchodzi tu w grę nie tylko doraźne interesy sanitarne i gospodarcze, ale też głębsze, przyrodnicze, ochrony przyrody. *A. W.*

Dr Włodzimierz Kulmatycki: O obecności kormoranów w powiecie chojnickim.

Odb. z «Przeglądu Rybackiego», R. IX, nr 8, str. 1—8, 1936.

Notatka fizjograficzna wraz z informacjami o kormoranach i ich roli w rybołówstwie¹⁾.

A. Dunajewski: Materiały do rozmieszczenia czapli siewej (*Ardea cinerea cinerea* Linn.) w Polsce.

Acta Ornithologica Musei Zoologici Polonici. T. I, nr 15. Warszawa 1936, str. 37, 1 mapa (streszczenie niemieckie).

Jest to spis stanowisk czapli siewej w Polsce, oparty na podstawie kwestionariuszy, rozesłanych przez Małopolskie Towarzystwo Łowieckie do prenumeratorów «Łowca» i «Łowca Polskiego» oraz przez Ministerstwo Rolnictwa do nadleśnictw państwowych. Dane powyższe uzupełnił autor wiadomościami zaczerpniętymi z publikacji ogłoszonych po r. 1925 i wiadomościami ustnymi i listowymi od myśliwych i ornitologów.

Stanisław Tołpa: Śladami losia.

Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Lwów 1936.

Bardzo piękna i nadszwycząc przyteczna książeczka o Polesiu, jedyna w swym rodzaju, gdyż «Polesie» Ossendowskiego, które ukazało się w roku zeszłym w Wydawnictwie Polskim w Poznaniu, podkreśla wyłącznie wartości krajoznawcze. Autor natomiast, przyrodnik znawca i miłośnik Polesia, żywo i barwnie oddaje swoisty krajobraz, pierwotną naturę, życie i ludzi tej nieznannej Polski. W interesującej wędrowce zapoznaje nas również z szeregami ogólniejszych zjawisk przyrodniczych. *Z. Cz.*

¹⁾ Por. K. B. I. Rok VI, nr 3, str. 16/17.

Sprawozdanie z III Zjazdu Ogrodników Miejskich w Poznaniu 19—20. IX. 1935 r. (litogr.).

Obszerny tom zawiera w cz. I sprawozdanie z przebiegu i obrad III Zjazdu Ogrodników Miejskich łącznie z Wystawą Zieleni Miejskiej w Poznaniu w r. 1935, zaś w cz. II wygłoszone na Zjeździe referaty. Jako szczególnie interesujące, bo dotyczące podstawowych zagadnień zieleni miejskiej, należy wymienić: Stan. Schönfeld: «Stan zieleni w miastach polskich», Stef. Rogowicz: «Typy zieleni miejskiej w poszczególnych rodzajach miast», inż. Wł. Czarniecki: «Systemy i normy zieleni miejskiej», prof. F. Krzywdą-Polkowski: «Krajobraz, architektura i ogrodnictwo w zagadnieniach miejskich».

Kunzek T.: Przewodnik po województwie Tarnopolskim.

Nakładem Podolskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Tarnopolu. 303 str., 82 ilustracje w tekście, 2 mapki.

Przewodnik rozpada się na dwie części: ogólną i szczegółową. W I części zajmuje się autor opisem przyrody (geografia, geologia, klimat), historią, etnografią itd. i podaje szereg informacji turystycznych ogólnych. W części II znajdujemy szczegółowe opisy rzeczy godnych widzenia na Podolu, wraz ze szczegółowymi danymi praktycznymi, bardzo dla turysty pożytecznymi. Przydałyby się w następnym wydaniu wiadomości o zabytkach przyrody i rezerwach.

Z wydawnictw zagranicznych.

Possibilities of Shelterbelt Planting in the Plains Region.

U. S. Forest Service. Washington 1935. Folio, str. 201, liczne ryciny, mapy etc.

Praca zbiorowa kilkunastu specjalistów-leśników na temat gigantycznego planu zalesienia pasa pustynnych obszarów w Stanach Ameryki Półn. Dakota, Nebraska, Kansas, Oklahoma i Texas w celu poprawy warunków klimatycznych i glebowych.

Praca wzorowa, uwzględniająca wszystkie wchodzące w rachubę czynniki, choć tylko w takim zakresie, by znajomość ich mogła stanowić podstawę wykonania projektu.

Jak potrzebną byłaby u nas analogiczna praca nad zalesieniem Karpat, które na wielkich obszarach przemieniają się powoli w pustynię!

A. W.

A. W. Bobak: Wald- und Landesverteidigung. Eine forstlich-wehrwissenschaftliche Betrachtung.

Verlag J. Neumann, Neudamm 1935.

Drobna broszura (37 str.) zestawia w treściwej formie wiadomości o znaczeniu lasów dla obronności kraju, głównie pod kątem widzenia samowystarczalności gospodarczej Niemiec. Dane oparte są na doświadczeniach z czasów Wielkiej Wojny i przytoczonej obszernej literaturze.

A. W.

Frrhr. v. Vietinghoff-Riesch: Naturschutz — Eine nationalpolitische Kulturaufgabe.

Verl. J. Neumann, Neudamm 1936. Cena 5 RM.

Książka przeznaczona przede wszystkim dla leśników (jest pracą habilitacyjną, przyjętą przez sekcję leśną w Tharandt Politechniki Drezdeńskiej), chce być jednak syntezą prądów narodowo-socjalistycznych w zakresie stosunku nowoczesnego człowieka do przyrody. W rozdz. I zajmuje się ustosunkowaniem się człowieka do przyrody w rozwoju historycznym, w rozdz. II przeprowadza tezę, że ochrona przyrody jest istotnym zadaniem polityki leśnej w okresie państwa totalnego, zaś w rozdz. III (ostatnim) rozważa urzeczywistnienie idei ochrony przyrody w nowoczesnym gospodarstwie leśnym. Kończy domaganiem się stałych wykładów ochrony przyrody w wyższych szkołach leśnych i podaje projekt programu takich wykładów. Choć w wielu szczegółach trudno zgodzić się z autorem, gdyż książka zabarwiona jest silnie indywidualizmem autora i pełna oryginalnych myśli, to jednak należy uznać słuszność jej zasadniczych tendencji i polecić do czytania i rozważania, jako jedną z wybitnych publikacji z dziedziny ideologii ochrony przyrody.

A. Wodniczko

Prof. Dr Władysław Szafer

Delegat Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do spraw ochrony przyrody.

S U M M A R Y

National Parks.

The Tatras National Park.

The Commission of the Tatras National Park held its second session, on August 17-th, under the presidency of professor W. Szafer. In that session took part the members of the Commission and the appointed specialists. The session was preceded by the debates of the different subcommissions, which prepared materials for the discussion. Some difficulties arose in the equalisation of the requirements of the pasturship with those of the forestry and nature protection. At present, the pastures in the Tatras are overcharged with the cattle, sheeps especially, and therefore the pasturage takes place also in the upper region of the forests, which is thus seriously threatened by devastation. A special session of the subcommissions of pasturship, of forestry and of representatives of the local population will be held shortly, in order to find an admissible issue.

The theses, concerning the organisation of the National Park, prepared by the subcommissions, have

been accepted by the Commission in general outlines, but they will be submitted to a detailed discussion on the 3-d session of the Commission to be held in November, after the subcommissions of pasturship and of forestry have fulfilled their task.

Reservations.

New reservations have been established in the forest region, Szutromińce, on the shore of the river Dniestr, not far from Zaleszczyki. Their aim is to protect characteristic types of Podolian forests, namely: 1. *Querceto-Carpinetum podolicum* with wild cherry in the undergrowth, 2. the type of oak (*Quercus robur*) forest, called «Czahar», 3. forest of *Quercus sessiliflora*, and 4. a luxuriant, leafy forest on an island of the Dniestr. The surface of ail the reservation is 12,44 ha.

Further, in the same region, the rocky shore of the Dniestr, covered with a rare oak forest with an undergrowth of *Cornus mas*, will be left in the future in its present state; no works whatever are to be

executed in that place, on which a reservation is projected.

Nature Monuments.

An old lime-tree, measuring 4 m in circumference and 20 m high, growing in the village Zegartowice, distr. of Cracow, has been enlisted as a nature monument. Also 2 examples of yew-trees, one of which 16 m high, 80 cm thick and about 1000 years old, have been protected.

Breeding of big game in Poland.

The Bison.

The herd of bisons in Białowieża, has increased in number by the birth of one male of pure race. Two males and one female bison have been born in the forest of Pszczyna (Polish Silesia).

The project of creating a new breeding centre of bisons, in the forest of Niepołomice, near Cracow, will be realised next year. In that reservation will be located at first bastards and subsequently pure race bisons.

In Pszczyna, one female bison, died in August. The animal limped.

The Beaver.

The investigation of beaver stations, directed by the Investigation Institute of State Forests, have sta-

ted, that the amount of beavers in Poland continues to increase. In the reservation Mosty, distr. of Grodno, live presently about 40 individuals; the number of beavers' lodges on the shore of the river Berezyna, have increased from 4 to 7.

Organisation.

In the course of the past two quarters of the year were held some congresses, concerning touristics, which have also some connection with the protection of nature. The most important of them all was the congress, organised in Pińsk, by the Ministry of Communication. Its aim was the organisation of touristics in Polesie. The congress expressed unanimously the wish, that in Polesie should be organised a great nature reservation which might preserve the primeval landscape of that country, with its big game and peculiar flora. The terrain chosen for that reservation lies close by the Eastern frontier of Poland, on the borders of the river Lwa.

The Investigation Institute of the State Forests has organised an inquiry concerning the conditions of the nestling and biology, also the state of preservation of the following birds: the heron (*Ardea cinerea*), the black stork, the eagle-owl and the crane. The inquiry aimed also at collecting informations on the appearance in Poland of the bustard, the swan, the cormoran and the wild goose. The results of the inquiry will be shortly worked out.

SPIS TREŚCI

	Str.
A. Ustawy, rozporządzenia i zarządzenia władz państwowych	1
B. Parki Narodowe:	
Park Narodowy Tatrzański	4
Park Narodowy w Pieninach	27
Park Narodowy w Białowieży	27
Prace inwentaryzacyjne w Parkach Narodowych	27
C. Rezerwaty	27
D. Pomniki przyrody i historii:	
1. Ochrona roślin	29
2. Ochrona zwierząt	30
3. Ochrona krajobrazu	30
4. Ochrona przyrody nieożywionej	31
5. Niszczenie i straty	31
E. Kronika krajowa:	
Nekrolog	34
Sprawy organizacyjne	34
Sprawy propagandowe	37
F. Wiadomości z zagranicy	37
G. Przegląd bibliograficzny:	
Nadesłane wydawnictwa polskie	40
Z wydawnictw zagranicznych	41
Summary	41